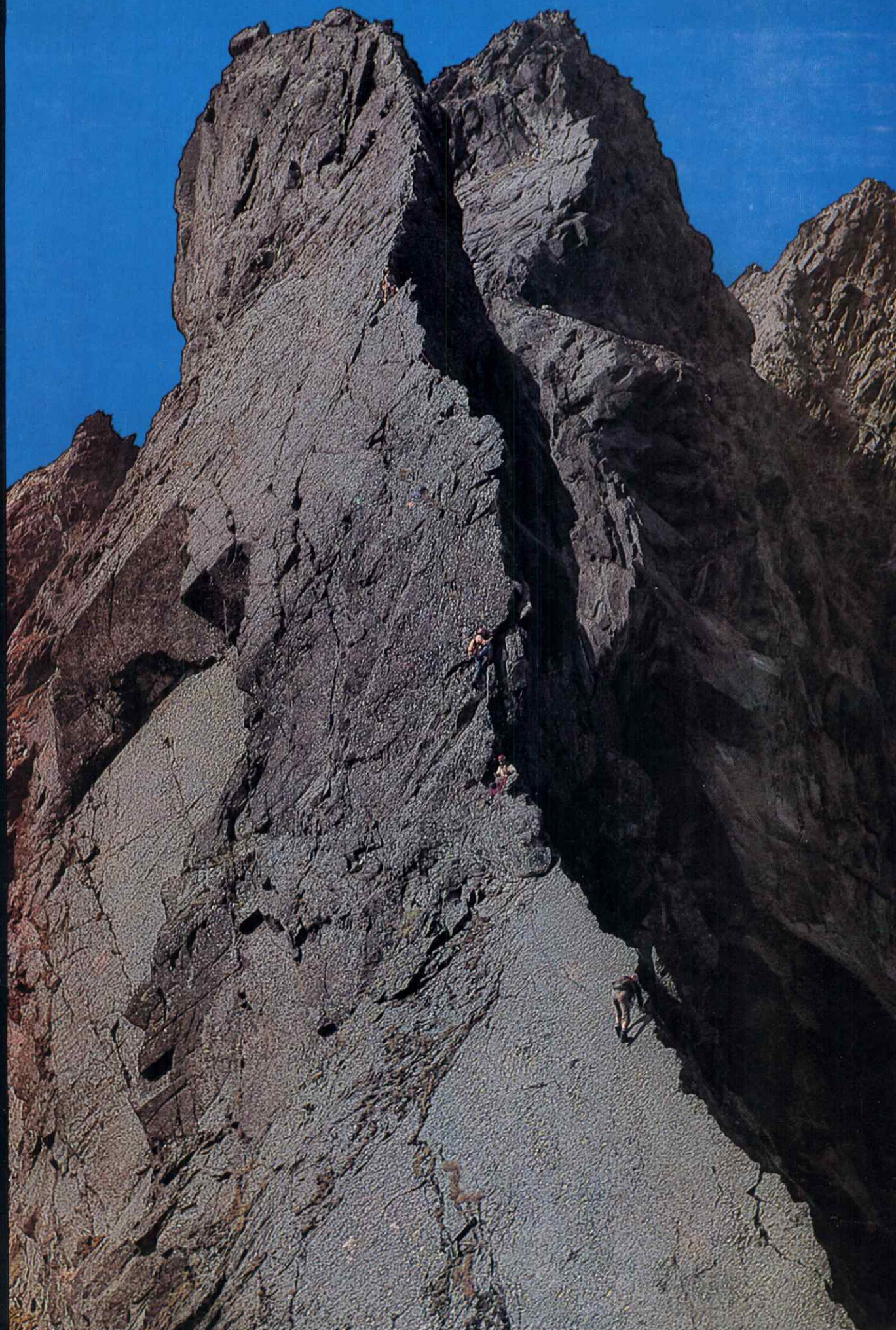
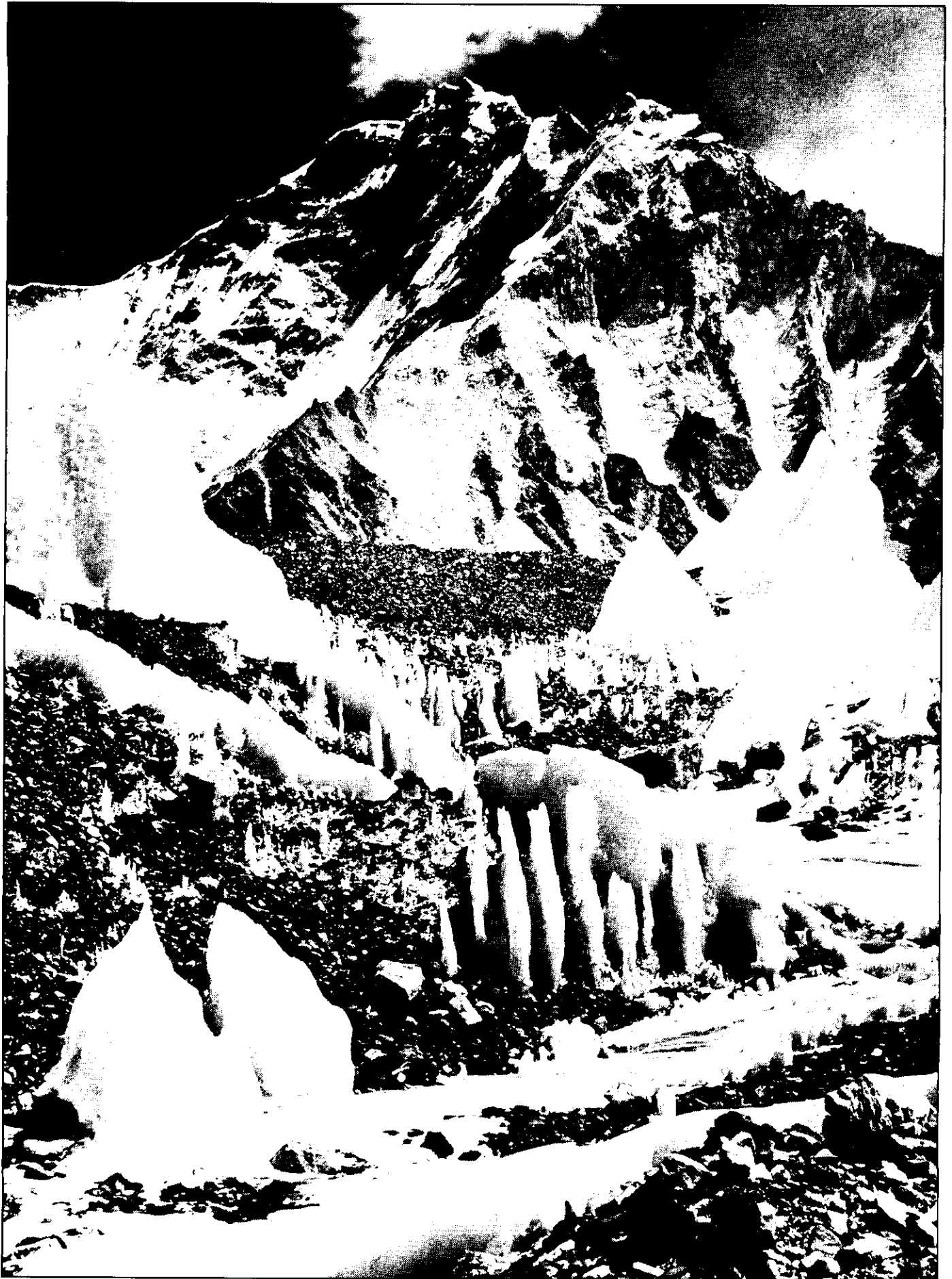

HORY 21

VYDÁVÁ TJ ALPIN PRAHA Z POVĚŘENÍ
VHORS ČUV ČSTV. VYCHÁZÍ NEPERIODICKY.
NEPRODEJNÉ. JEN PRO VNITŘNÍ POTŘEBU.

Redakční korespondence – Ivan Boháček,
W. Piecka 67/5, 136 00 Praha 3 – Vinohrady.
Distribuce TJ Alpin, Budějovická 69, 140 00
Praha 4. Hlaste změnu adresy (čitelné!).

HORY jsou metodickým a informačním bulletinem aktivních lezců, horolezců a vysokohorských turistů. Vitáme příspěvky ze všech oblastí týkajících se hor a naší činnosti v horách. Zdrojem našich informací jsou hlavně naši čtenáři. Udržujte si nás, prosíme, informovaně. Vitáme rukopisy, údaje o testech materiálu, nákresy a popisy nových cest a fotografie ze všech oblastí horské aktivity – i z „okrajových“, jako jsou ochrana přírody, dějiny hor, geologie, horská flóra a fauna atd. Váš rukopis buď použijeme, nebo Vám jej po zlektorování vrátíme, nejdéle však do tří měsíců dostanete od nás zprávu.

Abychom se lépe poznali, vítáme také fotografie – podobanky autorů, které bychom chtěli otiskovat v záhlaví jejich článků.

Potřebujeme dobrovolné korespondenty ze všech lezeckých oblastí. Potřebujete-li naopak naši pomoc, pište na adresu Ivana Boháčka, který Hory rediguje.

Návrh obálky, lay-out, grafická úprava
© Vladimír procházka ml.

Autorská práva – © autoři jednotlivých článků, statí, fotografií, kreseb atd. U překladů
© Translation uvedení překladatelé.

REDAKCE: Ivan Boháček, Petr Jandík, Vladimír Procházka

REDAKČNÍ RADA: Ivan Boháček, Petr Brzák, Petr Jandík, Vladimír Procházka, Pavel Ulrich, Stanislav Vaněk

Tento jednadvacátý bulletin byl dán do tisku v říjnu a vyšel v prosinci 1989. Sazba Linotronic 300 a Petr Jandík na Atari ST / Calamus. Malootsetový tisk tiskárna Družba Liberec.

Tisk povolen Odborem kultury NV HM PRAHA,
č.j. kul. 3-697/88-310008888

HORY

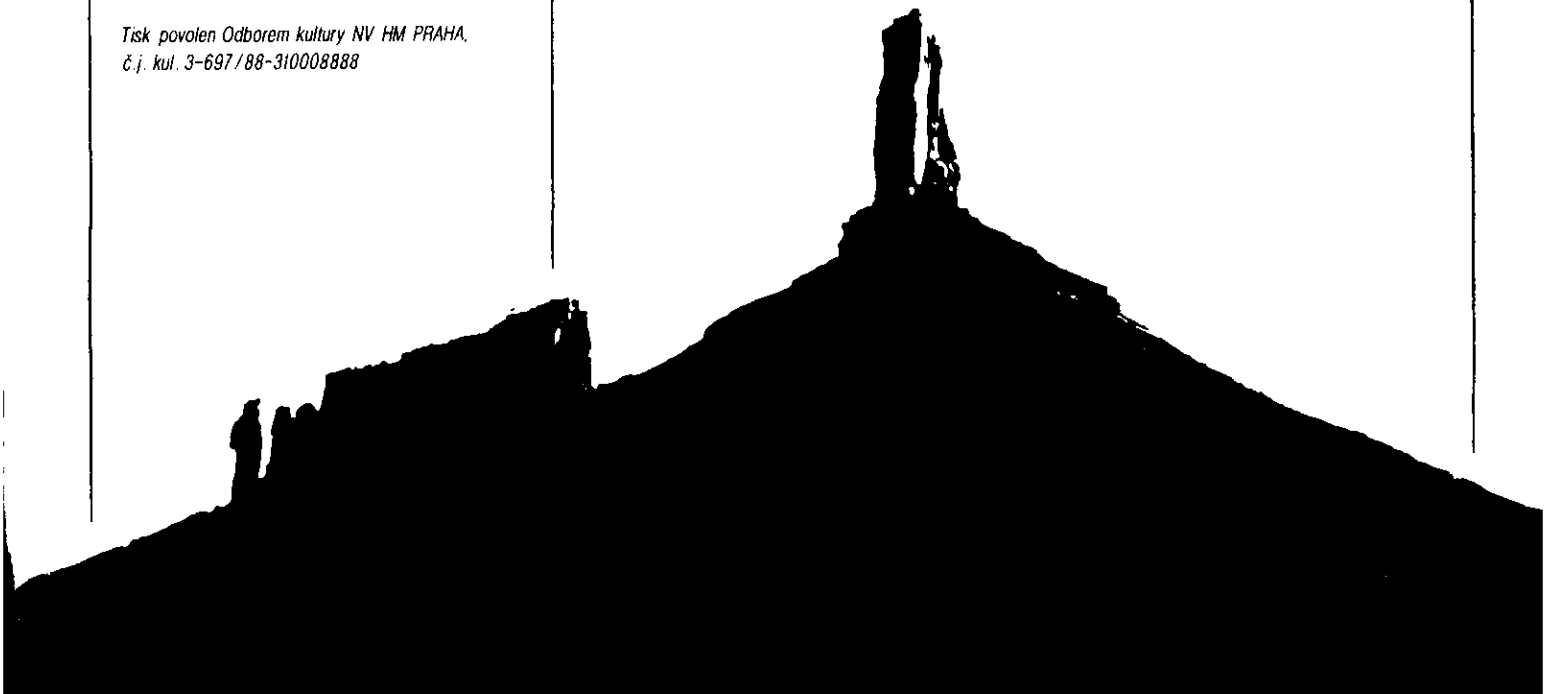
21

Čtyři bážeje ve vedoucí skupině / Vladimír Vysockij	2
Kdo byl... Bundal / Jarmila Očásková	3
Kdo je... Starý muž z Duranga / Vladimír Procházka	4
John Gill - rozhovor / Jim Perrin	6
Mistr skal / Pat Ament	8
Z redakce	13
Ogre / Chris Bonington	14
Expediční kodex UIAA / Standa Vaněk	19
Kaňka	20
Svalbard / Josef Palásthy	21
Montserrat / Jaroslav Čáp	22
Na Rysy / Josef Hais Týnecký	24
Civetta / Bogan Zicha	30
Dobrodružství s Rybou / Heinz Mariacher	34
Orientace v horách / Vladimír Procházka ml.	36
Inovace - válka camů, protiklín, Petzl / Vladimír Procházka ml.	42
Zastavení u Konga / Vladimír Procházka ml.	45
Moderní lana pro moderní lezce / Chris Gore	46
Z knih... / Vladimír Procházka ml.	50
Útržky / Vladimír Procházka ml.	51

OBÁLKA

- 1/ Žabi kůň, Vysoké Tatry / Vladimír Procházka ml.
- 2/ Khumbuce 6640 m ve skupině Mount Everestu / Zdeněk Thoma
- 3/ Carevna, Cesta pro R.P. Teplice / Luboš Imlauf
- 4/ Devil's Tower, Wyoming / Standa Vaněk

FOTOGRAFIKA ZDE Castleton Tower, Utah / Standa Vaněk

Vladimir Vysockij

Čtyři běžej ve vedoucí skupině aneb Proč kdo závodí

Čtyři běžej ve vedoucí skupině.
Každej věří, že ho úspěch nemine,
každej myslí, že mu zbylo nejvíc sil,
aby na nejvyšší stupeň vystoupil.

Někdo srdce zlý a někdo nevinný,
každej vyslech od trenéra pokyny,
každej nadupanej, ve formě a fit,
ale jenom jeden může zvítězit.
Na tu slávu přišla sem
televize s rozhlasem.
Hbití komentátoři,
co nic neztratí,
zasvěceně hovoří
k dění na trati:
„Je to jasně vyrovnaný běh,
šance nejasné,
ale nasazení všech
prostě úžasné!“

První zabírá a maká, dobře ví,
jakou cenu pro něho má vítězství,
že když bude tvrděj, vydupe si tu
cestu k dávno vysněnému korytu.
A proč nevede ho vyšší ideál?
Protože mu v dětství osud málo přál.
Máloco si dovolil,
měl i hlad,
před sebou jen jeden cíl –
trénovat.
Tomu každej rozumí,
prvního svět nakrmí,
ale druhej, kdepak ten,
praví zkušenost,
na druhýho zbude jen
ohlodaná kost.

To ten za ním nemá choutky všežravý.
Prožil dětství v dostatku a ve zdraví.
Jenom o slávě a o úspěchu sní,
nohy vyhazuje vejš než ostatní.
Jak se do zatáčky ladně
naklonil
Žádný obavy, že padne,
to je styl.
Taktiky a strategie
je to král,
a jak spořádaně žije
– jen tak dál!
Žádný kiks náhodný,
žádný řeči nevhodný.
Vstoupí na sportovní trůn
s kupou vavříků,
bude umět zastupům
dělat hrdinu,
rozhazovat z pláten kin
hrsti moudřejch rad
a těm začínajícím
sloužit za příklad.

Třetí po ovále krouží spoustu let.
Vždycky byl ten spolehlivej druhej sled.
Teď si nejspíš někdo v prvním natrh sval,
nebo snad se nad ním trenér slitoval.
A tak v uších neodbytně struna zní:
Ty máš, starouši, svou šanci poslední.
Rve se, bojuje, tak jako zamlada,
ví, že zvítězí – anebo odpadá
po nevalném výkonu
do zadního vagónu,
tam, kam zhaslý hvězdy jdou
čekat na infarkt,
cíl se striktní místenkou,
nikdy víc už start.

A ten čtvrtěj, to je vůbec divnej pták,
běží pronic zanic, zkrátka jenom tak,
chvíli zasprintuje, když má náladu,
chvíli zůstane zas pozadu.
Nemá první dohnat mastnou vidinu?
Nemá druhej sklídit kupu vavříků?
A ten třetí bude snad
do smrti jen statovat?
Ale ale, co to je –
už se blížil cíl,
a on vzdal to bez boje,
náhle zastavil.
Kašle na to doslova,
to je tedy věc!
Tak se přece nechová
pravý sportovec!

Čtyři běžej ve vedoucí skupině.
Někdo ze zřítnosti, někdo taky ne.
O co komu běží, o co komu jde?
Lopatky se vyboulujou na zádech,
čtyři letěj ve vedoucí skupině . . .

BUNDAL

V době, kdy já začala jezdit do skal, nebylo v celém Československu horolezce, který by ho neznal. Jakmile člověk řekl, že je z Prahy – už slyšel: „Tak ode mně pozdravuj Bundala!“ Dnes většina mladých lezců jeho jméno už vůbec nezná.

Nebyl autorem významných prvovýstupů ani mistrem sportu, ale kdo ho znal, ten na něj nikdy nezapomene. Bundal byl prostě „Bundalem“ – byl to jak se říká „boží člověk“. Věčný optimista, na tváři vždy úsměv, pro každého dobré slovo a v srdci nesmírnou lásku k horám, kterou vštěpoval jako cvičitel všem svým svěřencům. Hory a kamarádi na laně, to byl jeho život.

Poznala jsem ho jako nováček, který už něco měl přeženo, ale spíše v Tatrách, na pisku jsem si moc nevěřila. Vyzkoušel si mě ve Skaláku na Schukovce na Bránu a pak už jsme lezli jednu sedmu za druhou (dnes jsou to všechno cesty VI. stupně obtížnosti). Přivedl mě vždycky k nějaké věži a řekl: „To je lehké, to vylezeš. A radit ti moc nebudu, musíš poznat sama kudy to vede. Nakonec ti ani radit nemůžu, poněvadž si to stejně nepamatuji. Má to tu výhodu, že lezu stále jen nové cesty!“

Nezapomenu jak jsem s ním lezla Údolní Podmokelskou, nad třetím kruhem se ptám jak dál – „Pořád rovně, to uvidíš!“ Lezu tedy dál a najednou zezdola někdo volá: „Ženská, kam to proboha lezeš – musíš za roh!“ Jak jsem se tam tenkrát dostala, to už si nepamatuji, ale vím, že jsem se pěkně zapotila.

Bundal měl úžasnou energii a vitalitu, mnozí mladí kluci mu ji mohli závidět. Když bylo ve skalách k padnutí a všichni leželi u vody – Bundal přesvědčoval „ještě aspoň jednu cestu!“ A ráno vždy budil první svou oblíbenou průpovídkou: „Ptáčkové už dávno vstali, písničku svou zaspívali a ty ještě spíš, že se nestydíš!“ (Já se styděla často).

V Tatrách proslul svým výrokem – „šilené modro“. Byli jsme s oddílem v zimě na Zbojničce a celý týden měli mizerné počasí, téměř stále sněžilo. Bundal je jako na trní, nevydrží sedět v chatě, stále vybíhá a pozoruje nebe. „Lidi, nechte ten mariáš, venku je nádherné. Ty mraky jen a jen se roztrhnou – za chvíli bude úplně šilené modro!“ Vyhecoval nás aspoň na Svišťový štít a stále nám ukazoval skuliny svého modra.

Když se dal do vzpomínání, byla radost poslouchat. Jako nesmělému začátečníkovi se mu dostalo té cti doprovázet jednoho z nejlepších tatranských vůdců – starého Počůvaje na jeho túrách s klienty. Trémou téměř nedýchal, aby se mu ani kamének pod nohou neudrolil. A jak byl pyšný, když ho Počůvaj pochválil! (Jen tak pro zajímavost – túra na korunu Vysoké stála tenkrát klienta 500 Kčs).

Bundal se stává členem Klubu alpinistů – do Alp se však prvně dostává až za války – na práci do Německa. Ale i v těch těžkých dobách mu hory přinášely pocit radosti a svobody. Rád vzpomíná na krásné výstupy ve Wilder Kaiseru – Totenkirchel, Predigstuhl, Christenturm a další, na kamarádství s německými horolezci, pro které byly hory také jedinou oázou svobody. Po válce konečně zase Tatry. Byla to doba mnoha Českých prvovýstupů.

Tenkrát Bundal spolu s brněnským Děrdou slézal poprvé jižní stěnu Predného Kopiniaku, klasifikace VI. Až do šedesátých let neměl výstup mnoho přeženo. V letech 1950 – 53 je členem reprezentačního družstva. Tatry se mu staly druhým domovem.

Bundal uměl za dlouhých zimních večerů vyprávět krásné příběhy. Jednou se prý vracel s třemi kamarády v zimě z Vysoké přes Kohútík

na Váhu. Bylo špatné počasí, mlha. Každý ví, jak se Kohútík špatně hledá v takových podmínkách. Tak nastalo bloudění, chodil po lávkách sem tam až přišla tma. Bivakovat se nechtělo, šli dál, pak už nevěděli vůbec kde jsou. Nakonec se přece jen zaskobovali a zalezli do žďaráku. A ráno utrpěli málem nervový šok – byli totiž zaskobováni přímo do stěny chaty na Váze! Slyšela jsem později tutéž historku vyprávět od jiných účastníků této anabáze a tak nevím, není-li to náhodou „horolezecká latina“, ale Bundal to vyprávěl s velkým prožitkem.

Jednou přijel Bundal do Skaláku (to určitě latina není – u toho jsem byla) a postěžoval si, že se vyboural na motorce. „Copak ty máš motorku?“, ptali se kamarádi. „Ne, ale jel jsem stopem a stopnul jsem nějakého blázná. Hned v první zatáčce jsem viděl, že je zle. On tu motorku tak naklonil, že jsme jeli stupačkou téměř po silnici. Snažil jsem se to zachránit, nahnul jsem se celou vahou na druhou stranu, abych motorku vyvážil, ale už bylo pozdě. Okamžitě jsme byli v příkopě. A on mi sprosták ještě vynadal!“

Bundal byl až do smrti mladý. Těšil se jak mladý kluk do důchodu, že bude mít teprve pořádně čas na lezení. A hned začal dělat topiče na Popradském plese a lezl nejen v Tatrách, konečně se dostal i na zájezdy do ciziny. To si jako poštovní úředník dovolit nemohl. Jednou před zájezdem do Švýcarska přišla zpráva, že Bundal leží na Slovensku v nemocnici s infarktem. Všichni jsme ho litovali – tolik se těšil. Ale v den odjezdu stojí Bundal u autobusu připraven k odjezdu. Uprosil doktory, že ho na revers pustili a slíbil, že ve Švýcarsku nepoleze. Pravda, nelezl, ale turisticky vystoupil na dvě třítisícovky.

Znovu je vidět na skalách, v Tatrách. Vodí nováčky a těší se na další cesty. A pak přišla ta poslední – předvánoční pochod hřebenem Brd v roce 1974. Na vrcholku Stožce v pohodě posvačil a pak se skácel mrtev k zemi. Neměl čas zestárnout a asi by to ani neuměl. Ve svých 64 letech byl stále mladým klukem, který se nemohl dočkat, až se zase naváže na lano.

Bundal měl občanské jméno Karel Glúcksek, ale to ani mnozí jeho dobří přátelé vůbec nevěděli. Tak až někdy polezete Bundalku na Suškách – tak si na něj vzpomeňte!

Jarmila Očásková

Archivní foto z roku 1973 – 74

KDO JE ...

STARÝ MLÁDĚ Z DURANGA

Když jsme za mlada na skalách příliš riskovali, říkal nám jeden z nestorů českého horolezectví R. O. Bauše: "Víte, hoši, ono je lepší být horolezcem starým, než horolezcem slavným."

Dne 10. července 1989 se dožil starý horolezec Václav Náhlavský již osmdesát let. Snad i čtenářům bude připadat jeho život zajímavý. Jako všichni kluci z Turnova, kde jeho otec byl strojním zámečnickem, pěstoval všechny sporty. Od devíti let měl lyže ze sudu, pak už "skoroběžky", cvičil v Sokole na nářadí, pěstoval atletiku. V patnácti letech vyhrál přebory Sokola na Pláních u Ještědu, ale cenu - pěknou sošku lyžaře - mu turnovští Sokolové nedali. Musí pryč zůstat v muzeu jednoty. Vašek se namíchnul a už do Sokola nešel. Přitahovali ho

skauti s jejich pobytem a hrami v přírodě.

Kam vedou výlety z Turnova? Do Klokočí, na Suché skály, do Skaláku. A tam začínají první horolezecké kroky. A horolezecký vývoj. Jeho vyvrcholením byl pokus o první český výstup na Kapelníka na jaře r. 1928. To bylo Vaškovi 19 let. Se dvěma lany z turnovské provazárny nastoupili na cestu, kterou zdolali Sasové v r. 1920, čtyři lezci: J. Baudys - Pir, Vašek Náhlavský, Karel Čabelka a Franta Bouma.

Když se dostali k druhému kruhu, čekalo je pověstné "bříško", oblý úsek cesty s málo chytý a omšelymi stupy. Vašek jistil prvolezce. V jednu chvíli vykřikl Pir "bacha!" a už prosvítl vedle Vaška dolů. Náraz Vašek udržel. Lano se však hned uvolnilo, prasklo. Ale měli štěstí. Pir nedopadl na rovinu, ale na prudký svah, směřující k prameni Kořenského. To ho zachránilo. Jako na dopadu lyžařského můstku se v kotrmelcích valil dolů, až se, potlučený a podrápaný od větví stromů, zastavil. V šoku, ale bez vážného zranění pozoroval, jak jeho spolulezci slaňují na zbývajících lanech. Měli štěstí. Pak už se stalo zvykem lézt na laně dvojitém, aby případné pády vydrželo.

Ještě jednou byl Vašek v nebezpečí života. Lezl s L. Vodhánělem - Fifanem údolní stěnu na Větrník. Vašek jistil Fifana a pod nohou prvolezce se náhle utrhl veliký pískovcový balvan. Mířil Vaškovi na hlavu. V poslední chvíli se však odrazil od stěny do strany a zasáhl Vaškovo stehno. Tady musím říci, že Vašek má mimořádně silné kosti, tak i ta stehenní tehdy vydržela.

Bylo z toho jen pár dní na "nemocenskou".

Před tímhle úrazem však ještě mnohé prožil. Šel na vojnu. Zatímco mnozí vzpomínají neradi na dva ztracené roky, Vašek měl ráj. Od patnácti let se učil geodetem u civilního inženýra v Turnově, pak u něho byl zaměstnán. A tak na vojně sloužil v kartografickém ústavu v Praze, "opuštěk" dostával na každou neděli a "přesčas" na každý večer. Mohl přemýšlet i o budoucnosti. Ta pracovní byla v době nezaměstnanosti nejméně jistou kartou. A tak chtěl postavit trempskou chatu. Když se vrátil z vojny, do svého plánu se pustil. Získal pro věc několik kamarádů, za pár korun koupili pozemek a stavební dříví z okolního lesa. U rybníka Nebákov byla v roce 1931 postavena první chata. Jmenuje se Durango, a od těch ostatních, později postavených, se liší kouzlem prostoty. Skutečný kanadský srub. Pár kroků od chaty je uprostřed lesa hladina rybníka. Na stěně světnice je umístěn nápis: "Buď vítán. Záleží jen na tobě, budeš-li dobrý nebo špatný host."

Durangem prošly tisíce lidí. Někteří byli jeho spoluvůdci, z nichž musíme jmenovat zejména Frantu Porcala. Byl to Vaškův nejlepší kanarád - ani bráchové by si lip nerozuměli. Mladí horolezci znají Frantu už jen podle jeho krásné cesty "Porcalky" na Větrník.

Mnozí hosté si přišli jen popovídat, popít kafe nebo se vyspat. Všichni byli vítáni, neboť Vašek Náhlavský má přátele ve všech generacích horolezců trempů, ale i studentů.

Dokáže ale také být na chatě

Vlevo dole lezecký portrét "starého muže z Duranga" při výstupu na Skalní dóm ve Skaláku, 1980. Foto z archivu V. Náhlavského

Vlevo nahoře Durango na Nebáku. Foto Marek Procházka

Vpravo pohoda na vrcholu Kapelníka, podzim 1975. Zleva V. Šatava, J. Rakoncaj, K. Cerman, V. Procházka, V. Náhlavský, V. Holmanová. Foto V. Procházka ml.

zcela sám. To bylo třeba hned po jejím postavení - když neměpráci Z Zaměstnaní kamarádi přijžděli na neděli a z jejich zásob měl Vašek zase týden co jíst. Tak to tehdy bylo s mnohými nezaměstnanými. Zvyk, nechávat na Durangu potraviny, které se nesnědly, trvá dodnes. Ukládají se do skříně, v níž hladoví vždy najdou něco, z čeho se dá uklonit jídlo. Proto se skříně jmenuje "Zázrak".

Po půlroční nezaměstnanosti se naskytla Vaškovi práce zeměměřiče daleko od Duranga - v Tornale na jižním Slovensku. Odstěhoval se tam v květnu 1932. Při jeho povaze nebylo obtížné, aby se brzy spřátelil se spolupracovníky, ale také s místními obyvateli. Neměl velký plat, ale vyšel s ním dobře. Bylo lacino. Skoro zadarmo byla vejce, máslo, kuřata. A také ohnivé dívky. A tak se ve Vaškově notýsku, kam si kaligraficky zapisoval všechny výdaje, vyskytl záznam: "Člověk není ze železa - 5.- Kč."

Ve všech volných dnech se Vašek toulal po slovenských horách, pěšky i na lyžích. Nejraději však v létě sedl na kolo a jel přes Dobšínou pět hodin do Vysokých Tater. Prochodil všechny doliny a lezl také cesty, na něž stačil bez jistění. Dnes by se řeklo, že byl sólolezcem ...

Po vzniku Slovenského štátu se musel Vašek - jako všichni čeští úředníci - vrátit domů. To už mezitím našel svou životní družku - učitelku mateřské školy Gitu. Naštěstí bylo volné místo geodeta v Turnově, a tak se oba manželé mohli začlenit do staré Vaškovy party. Narodila se jim dvojčata - Milan a Věra.

V těžké době okupace, kdy byl

zakázán Sokol i skauting, se v Turnově uplatňovaly zejména dva sporty: lyžování v rámci sportovního klubu a horolezectví na pís-kovcích, které nemělo zprvu žádnou klubovou základnu. V lyžování se Vašek angažoval jako organizátor i jako rozhodčí, v horolezectví stále jako aktivní lezec. Jeho parťáky byli Franta Porcal, Tóník Zima (později dlouholetý předseda turnovského horolezeckého oddílu), Fífan - Vodháněl, J. Smítka i já. Lezl také s pražskými alpinisty a spřátelil se zejména s O. Jelínkem, u něhož v době svých služebních pobytů v Praze vždy spal.

Uprostřed válečného víru, v době zatýkání a poprav, byla ve Skaláku parta, jednotná ve svém odporu proti nacismu, ale žijící v nesmírné kamarádské družnosti a pohodě, tolik se odlišující od okolního nepřátelského světa.

Pohoda byla zničena až gestapáckým úderem koncem roku 1944. Na jaře 1945 byli bratři Chlumové a J. Smítka v Terezině popraveni. Náčelník KAČ J. Janeba ve strachu před zatčením skončil sebevraždou, manželé Štáflíovi zahynuli při náletu v troskách pražského domu. A tak si válka i mezi českými horolezci vyzádala své oběti, na něž nemůžeme zapomenout.

Hned v červenci 1945 a v březnu 1946 zorganizoval O. Jelínek na Popradském a Zeleném plese cvičitelské kursy. Mnozí z nás, ve věku 27 - 30 let, mohli poprvé vidět Tatry. Také Václav Náhlavský se stává cvičitelem, v roce 1949 už vede na Popradském plese jeden z kursů, které následovaly nepřetržitě každý rok.

Čas utíkal, v rodinné pohodě vyrůstaly i Vaškovy děti. A není divu, že z Milana se stal po tátovi dobrý horolezec. V roce 1970 byl zařazen do expedice Peru. To už byl ženatý, měl syna Davida. Pod horou Huascarán stihlo výpravu neštěstí. Při zemětřesení byli všichni účastníci pohřbeni pod ohromnou lavinou, která zasáhla jejich tábor. Vašek byl bez syna, malý David bez otce. Celé rodině bylo přetěžko. A brzy nato zemřela ještě Vaškova manželka Gita. Václav přenesl svou lásku na dceru a její rodinu i na Milanova syna Davida. Jak mohl, vodil ho na Durango, učil ho milovat přírodu.

Ač již v důchodu, nechtěl Václav po Milanově smrti zůstat bez práce. Rád přijal zaměstnání na Pedagogické fakultě v Ústí n. L. Zúčastnil se řady kursů v Českém ráji, v Srbské Kamenici i v Tatrách. O studenty se staral jako táta a získal si jejich přátelství. Bylo jen logické, že když škola získala jako turistické středisko bývalou hájovnu na Bukovině u Hrubé Skály, stal se V. Náhlavský jeho správcem a trávil tam s mladými kamarády šest posledních let svého pracovního života. Ještě ve svých 67 letech se vypravil na Kapelníka, ale také na střední Kavkaz. Na sedle Laver vystoupil až do 4 000 metrů. O dva roky později ho uvítal i vrchol Triglavu. A nyní dál pečuje v plném zdraví o svou milovanou chatu Durango a jako za mlada tam vítá své přátele.

Vladimír Procházka

JOHN GILL

rozhovor
s Jimem Perrinem

"Naplnit mysl vědomím pohybové virtuosity znamená vstoupit do skutečnosti, ve které ladnost, krása a dokonalost určují svět. Během několika sekund se obrovský chaos uspořádá do ostré a významuplné skutečnosti."

Chcete poznat pramen tohoto citátu? Člověk, který ho napsal je profesor matematiky na Southern Colorado State College.

Americký spisovatel Pat Ament ztvárnil slova tohoto muže ve filmu, který mohl shlédnout každý, kdo navštívil Buxtonskou sešlost. Film přiblížil lezecké umění Johna Gilla, legendy amerického boulderingu. Předtím než se všichni rozešli, vyhledal jsem Johna. Byl tu i se svou ženou Dorothy a tak jsem je oba přemluvil, aby strávili několik dní v mém domě. Návštěvy jsem využil k tomu, abych si s Johnem popovídal o jeho životě.

A jaký tedy ve skutečnosti John je? Přesto, že měří 184 cm a má kolem 73 kg, budí dojem mnohem drobnějšího člověka. Je to možná tím, že chodí trochu shrbený. V jemném obličejí se mu zračí dobrosrdečnost a výraz tváře se jakoby lehce blíží k abstrakci podobně jako cesty, ve kterých se pohybuje. V každé z nich nalézá prchavou linii, kterou svým pohybem zřehrazní. Nemá to ohebnost či uvolněnost, ale spíše perfektně vyladěná energie šlach soustředěná do bleskového pohybu.

Narodil se v Tuscaloose ve státě Alabama v roce 1937. Jeho otec byl profesorem matematiky, což na něj mělo rozhodující vliv. "Nedovoliil jsem si příliš mnoho", říká John, "myslím, že to později mělo vliv i na moji uvolněnost a svobodu v lezení. Byla to taková malá tradice v pohybové kultuře naší rodiny, krátké procházky a jinak sedavý život. Pro většinu mladých lidí tehdy byl takovým sportovním standardem fotbal, baseball nebo basketbal. Po dovršení 20 let většina z nich přešla na golf. Nic z toho mě však nelákalo pro svoji uzavřenost do pravidel."

"Začal jsem lézt někdy v 15 letech nebo tak nějak. Navštěvoval jsem právě 1. ročník gymnázia. Svůj první výlet jsem podnikl do Fort Mountain. Nebylo to pro lezecký

zážitek, ale z touhy najít indiánský poklad a objasnit tak tajemné mýty, které se tehdy v zemi šířily. Někdy se mi nepodařilo nalézt stopy, které by zavedly mou zvědavost do minulých dob. Postupně jsem ale začal nalézat radost v samotném lezení."

"Kdy se tvůj zájem o lezení začal intenzivně rozvíjet?"

"O několik let později - kolem roku 1957, asi 4 roky po mém prvním výletu do Fort Mountain. Vylezl jsem několik cest v horách, byly to klasické pětky a šestky, z nichž většina se lezla nečistě."

"Žil jsi ještě na jihu, co tam?"

"Jistě, studoval jsem tam na Geor-

gia University. Po ukončení v roce 1958 následovala vojenská služba na letecké základně, potom jsem odjel a v roce 1964 vzal na 3 roky místo na Murray State University. Tehdy jsem lezl na březích Ohia na Cayman Rock a v Dixon Springs State Park, je tam vápno a písek."

"Lidé si tě představují jako muže, jehož lezecký zájem se opírá jen o technické problémy v malých stěnách. Odpovídá tato představa skutečnosti?"

"Ne úplně, ačkoli je to oblast, která mě v lezení přitahuje nejvíce. Lezl jsem hodně v Rocky Mountains a strávil dost času v The Tetons. Avšak od roku 1958 se můj zájem stále více soustředil na krátké a obtížné cesty. Vrcholu jsem dosáhl v letech 1961 - 1962, kdy se mi podařilo uskutečnit několik fyzicky i psychicky náročných cest."

"Zdokonalil ses od té doby?"

"Je to těžké porovnat. Některé ces-

ty mi nedělaly problémy ani v začátcích. Jindy však byl problém natolik specifický, že bylo třeba se mu nejdříve přizpůsobit než jsem ho vylezl. Nemyslím, že bych v té době měl více síly, ale po psychické stránce to bylo se mnou lepší. Tehdy jsem se kvůli lezení dost věnoval gymnastice. Vydržel jsem to až do roku 1967. Myslím ale, že silového vrcholu jsem dosáhl kolem roku 1961. Pro lezení jsem tehdy udělal hodně a vylezl také mnoho cest. Teď už se snažím podstatně méně a věnuji se spíše sólo lezení méně obtížných cest, ale vylezu si ještě občas i nějaký bouldering."

"Jak probíhal tvůj trénink v době největšího zájmu?"

"Zahrnoval gymnastiku a lezení, a to i lezení na rychlost, u kterého jsem později zjistil, že není pro speciální pohyb ve skále nijak důležité. Vypracoval jsem si několik cviků většinou silových, které šly dobře aplikovat v lezení - Standardní kříž, Olympijský kříž, Motýlí výstup". Cviky jsem prováděl se špatným úchopem a z visu. Většinou spočívaly v opakovaném zvedání těla do horizontální polohy a dalších fází z této polohy. Podařilo se mi tak dosáhnout velké tahové síly a zvláštního druhu tlakové síly."

"Uvědomoval sis rozdíl mezi osobním pojetím lezení a jeho skutečným směrem?"

"To jistě. V té době totiž mezi lezci probíhaly debaty o tom, jak daleko je moje lezení od skutečného a jak je tedy neprogresivní."

"Odsuzovali tě kvůli tomu?"

"Ano. Zejména v letech 1961 - 62, kdy moje lezecké zájmy byly absolutně odlišné od zájmů ostatních lezců. Jak čas utíkal, věnoval jsem se stále víc a víc boulderingu a trhlina mezi mnou a ostatními byla širší a širší. Ale netrápilo mě to. Nebyli tu totiž lezci, kteří by místní úroveň pozvedli, jako na jihu. Myslím si, že velký vzrůst mojí výkonnosti má kořeny v dlouhodobém provozování gymnastiky. Mnoho let se snažím o pohybovou dokonalost a tu cítím, když lezu opravdu dobře. Představy o této dokonalosti mě někdy doprovázely i při prvovýstupech, což

se některým lezcům nelíbilo. Neuvědomovali si, že lezení je i určitý druh duševní aktivity. K tomu přistupuje ještě dobrý pocit z objevené linie cesty, osamělosti a celkové lehkosti - těžko vyjádřím všechny pocity slovy. Nemá to samozřejmě nic společného s nějakými nadpřirozenými představami, které by unášely moje vědomí."

*"Je to snad pocit dokonalosti ob-
sažený v duševním zážitku?"*

"Snad. U mne to ale více vychází z takového pocitu uvolněnosti a perfektní lehkosti."

*"Říkáš, že je těžké vyjádřit to slo-
vy, pokus se ještě."*

"Částečně se mi to už podařilo, ale těžko něco takového vyjádřím, když jsem nikde nic podobného nečetl a nikoho neslyšel o tom mluvit. Myslím ale, že jsem objevil nové lezecké dimenze, o kterých by stálo za to podiskutovat."

*"Bouldering je pravděpodobně i
soutěživou formou lezení?"*

"To ano, a navíc velmi přitažlivou, protože postrádá pravidla, která by nás svírala."

*"Lidé, kteří s tebou přišli do kon-
taktu tvrdí, že jsi velmi skromný
člověk. Často tě nazývají "Mis-
trem skal", co ty na to?"*

"Těžko se mohu posuzovat. Jestli ale chci být upřímný, tak za mistra skal se nepovažuji. Pouze si myslím, že jsem položil základy novému směru v americkém lezení. Bouldering je tu třeba chápat jako samostatnou formu lezení a ne jenom způsob nácvičky těžkých výstupů."

*"S čím máš teď největší problé-
my?"*

"Poněkud jsem ztratil maximální sílu, ale síla rozhodující v boulderingových krocích mě zůstala."

*"Řekni mi něco o lezeckém pro-
blému, který ti zabral nejvíce ča-
su?"*

"No, jde asi o Náprstek (The Thimble). Trvalo to kolem roku, než mě pustil. Jde o téměř 10 m vysoký kámen, který se nachází nedaleko parkoviště v Needles (Black Hills, Jižní Dakota). Severní stěna tohoto bouldru mě získala hned, jak jsem ji spatřil. Lezení je nebezpečné tím, že pod stěnou stojí zábradlí. Výstup severní stěnou je natolik zvláštní, že mě zabral mnohem víc času než po-

kusy na jiných boulderech. Za tu dobu jsem se naučil i intenzivněji vnímat. Od těch chvil mě pořád víc přepadala pocit, že lezení s lanem je na úkor etiky. Sóló lezení se u mne dostalo do popředí. Podařilo se mi udělat několik trochu riskantních výstupů v The Tetons, poměrně na vysoké úrovni. Vyžadovaly absolutní koncentraci a to bylo vyčerpávající."

"Jinak jsem v té době moc času na lezení neměl. Trénoval jsem v tělocvičně na lezecké základně. Lezl jsem tu alespoň po šroubech a nastřelovacích umístěných ve zdi. To mi právě dalo cit pro malé stisky a krystalky. Získal jsem tak potřebnou sílu a uplatnil ji potom na Náprstku."

*"Máš přání zalézt si mimo Státy,
nebo svou sbírku výstupů chceš
rozšířit doma?"*

"Ne, už je na oboje pozdě. Občas ještě zajedu do kraje okolo Puebla. Jsou tam štíhlé granitové věže vysoké kolem 30 metrů. K žádným těžkým podnikům se už ale nenutím. Stále však mám smysl pro expozici, osamělost i lezení a to ve spojení s přírodou. To všechno je boulderingu dost vzdálené. Už jen využívám to co mně dal, dobrou kondici a schopnost lépe vnímat svoje okolí."

*(Z anglického časopisu Climber
přeložil Jan Kreisinger)*

Poznámky:

*) V různých pramenech se údaje liší

**) Doslovný překlad. Uvítáme připomínky gymnastů o jaké cviky vlastně jde.

*Na obou snímcích Mark Wilford na jed-
nom z Gillových problémů v Horsetooth.
Foto Standa Vaněk.*

Pat Ament:

MISTR SKAL

1. část

John Gill je nejpozoruhodnější osobnost, se kterou jsem se seznámil ve světě skalního lezení. S vděčností k němu chci vyprávět jeho příběh. Mým úmyslem není zabývat se definicí tohoto muže, ale spíše představit jeho genialitu a nezávislost jeho osobnosti v lezeckém světě. Jeho způsob lezení je poněkud specializovaný. Činnost tohoto hrdiny horolezectví, jakéhosi Dona Quijota boulderingu, tohoto nenápadného lezeckého novátora, může být zajímavá nejen pro každého znalce horolezectví, ale také pro každého člověka, který ctí výkony mistrů.

Na začátku šedesátých let mně můj lezecký partner Fred Pfahler vyprávěl o Gillových výkonech v Tetons ve Wyomingu. Měl přitom vytřeštěné oči a celý se chvěl. Poslouchal jsem ho, ale byl jsem při tom pochopitelně dost skeptický.

Kdybych ty popisované cesty sám nemohl později vidět, zapomněl bych na ně a zrovna tak na Gilla. Přesto všechno mne Fredovo přehánění bavilo a přiznávám se, že to na mne zapůsobilo. V mých myšlenkách vznikl horlivý horolezec, který objímá převisy a zachycuje se těch sebenepatrnějších výstupků. Před tím, než jsem se s Gillem opravdu setkal, navštívil jsem Jižní Dakotu, kde je jeho tehdy údajně nejtěžší cesta. Výstup se nachází v oblasti Needles a nazývá se "Thimble" (Náprstek). Pohled na 30 stop (necelých 10 m) štíhlé převislé věže mne přesvědčil, že Fredův hrdina musí být určitě o něco víc, než nějaký obyčejný talentovaný boulderista. Gill zde přeměnil v umění démona touhy, provedl jakési převrácení duše skalního výkonu. Úsilím své představivosti našel cestu, která by snad při jiném přístupu k věci ani nemohla existovat. Stál jsem pod Náprstkem a očima pátral po náznacích, jak se to vůbec dalo dokázat. Fascinující bylo, že cesta byla dělána sólo - bez lana. Gill tímto výstupem zanechal v oblasti Needles tradici dokonalosti a zdá se, že výstup na Náprstek představuje onu míru, nebo lépe stupeň toho, jak se dá svým vnitřním Já oddat lezení. Tato krátká cesta znamenala totální a dokonalý závazek pro všechny ostatní lezce.

Gill demonstroval vylezením Náprstku svou odvahu a techniku. Existovaly sice určité hranice, o kterých jeho přátelé věděli, hranice toho, co byl schopen přelézt. On však je k obrovskému překvapení a zděšení všech překonal. Vlastnil jakýsi pionýrský instinkt. Byl to

nějaký druh vědovcnosti nebo filosofie, která ho charakterizovala, a činila vylučným. Ukázal lezcům v Needles záblesk svých zásob odhodlanosti a zmocnil se v okamžiku momentální inspirace něčeho, co představovalo vrchol. Nikdy o této cestě mnoho neřekl, protože se nechtěl. Lezci byli v období vzniku této cesty ohromeni a neschopni ji opakovat. Nebyli si jisti, jak je vůbec možno tento výkon ocenit.

Portrét

V roce 1964 jsme se s Royalem Robbinsem potulovali po žulovém Castle Rock jedenáct mil západně od města Boulder v Coloradu. Podle zvěstí bylo také na Castle Rock několik cest, které měl mít Gill vylezeny. Všiml jsem si imponujícího převisu se spárou, do kterého za chvíli Robbins nalezl a pokoušel se kvůli zajištění zatlouci nějakou skobu. Nevěděli jsme, jestli to náhodou nebyla jedna z Gillových cest. Po delší úvaze jsme usoudili, že být nemohla. Kromě vlastních obtíží zde totiž byla velice nepřijemná, balvany pokrytá "přistávací" plocha. Po velkém úsilí a několika nezdařených pokusech se nám podařilo výstup dokončit a nazvali jsme jej Final Exam (Závěrečná zkouška). Měli jsme pocit, že je to velmi úctyhodná cesta. Já jsem byl teh-

Na protější straně vlevo Pat Ament, vpravo John Gill v Boulderu, Colorado, začátek šedesátých let.

Dole The Thimble, Needles, Jižní Dakota. Leze Pete Williamson.

dy ve velmi dobré formě a Royal byl uznáván jako jeden z dvou nebo tří nejlepších volných lezců Ameriky. Při jiné příležitosti jsem objevil téměř absurdní prstovou spáru z druhé strany této skály. Byla to jedna z Gillových cest.

Po tom všem co jsem zažil, viděl a slyšel, jsem byl rozhodnut se s ním seznámit a v roce 1968 se mi to taky podařilo. Při našem prvním setkání mně potvrdil, že tuto absurdní a téměř nemožnou prstovou spáru vylezl. Kromě toho mně také ukázal fotografii, na které leze bez lana naši cestu nad balvanu. Moje sebejistota pomalu splaskla. Gillův průstup sice nebyl prvovýstup, ale bylo to první sólové přečtení této cesty. Šest stop a dva palce vysoký (188 cm) a vážící 180 liber (82 kg) a schopen přitáhnout se na jedné ruce drže se přitom za jeden prst, se Gill cítil přitahován tímto způsobem lezení, které podle něho dává okamžitou radost a nebo také okamžité zklamání. Tento typ lezení vyžaduje použití právě takové síly, jakou Gill má.

Na západ od Fort Collins v Coloradu je oblast nevysokých pískovcových útesů Horsetooth Reservoir, které jsou doslova pokryty Gillovými cestami. Stojí zde jako jeho památníky a jako výzvy prošlých generacím. V roce 1968 jsme zde s Gillem lezli a zkoušeli své schopnosti. Pozoroval jsem ho, jak plynule překonával strašlivé převisy s popuzující lehkostí. Jeho lezení v této zahradě balvanů bylo jakoby ozařováno důvtipem s jakým se pohyboval od chytu k chytu. Pod dojmem z jeho lezení jsem tyto cesty zkoušel i já, ale moje téměř mučivé nájezdy na skálu působily ve srovnání s ním komicky. Gill byl trpělivý učitel a pomáhal mi. Popoháněl mne a já jsem hrál úlohu jakéhosi šaška, který se snaží vyškrábat se nahoru. Když jsem začínal s opakováním jeho výkonů, vzpomněl jsem si na dopis z roku 1966 od Robbinse, ve kterém povzbudivě píše o tom, že podle vyprávění lezců má být moje síla a pohybové schopnosti na takové úrovni, že asi brzy zdědím Gillovy lezečky. Byl jsem v tom okamžiku právě v trapné pozici. Chtěl jsem

zaútočit na něco, co jsem považoval za chyt a než jsem si to stačil uvědomit, byl jsem tam, kde jsem začal. Seděl jsem na zemi s pronikavou bolestí v kostrči a pod návalem adrenalinu jsem úplně zčervenal. Zdědit Gillovy lezečky! Zbytek dne jsem se těšil roli pozorovatele. Měl jsem možnost sledovat Gillovo lezení a pochopil jsem, že svoji mentalitu v podstatě vyjadřuje právě pohybem po skalách. Jeho lezení byla rafinovaná směs skalního porozumnění a síly,

obraz souhry svalů a techniky. Lezecký svět potřebuje takového Johna Gilla, který je schopen jej na jedné straně pokořit a na druhé inspirovat.

V roce 1968 jsme v jedné oblasti rozeklaných skal Colorada lezli s Gillem celý den. Drsné žulové balvanu roztroušené po lese nám strhávaly maso z konečků prstů a rozdíraly naše ego. Gillův hluboký hlas byl zřídka kdy slyšet a ozýval se ve formě citoslovců jako odpověď na moje frukání. Jeho tichá povaha ne-

byla úplně vyrovnaná a jeho občasná neklidnost prozrazovala existenci nějaké síly, která byla příliš dlouho neprobuzená. V jeden okamžik se postavil pod hladkou převislou 5m vysokou stěnu a po několika hlubokých nadechnutích upřel oči k jednomu vysokému chytu. Skrčil se, jakoby chtěl strachem couvnout a pomalým, vypočítaným skokem se ho zmocnil. Jedna ruka se zachytila za oblý vrchol a druhá se přitáhla do stra-

ny. Odehrálo se to velmi rychle a Gill se převálil na vrchol. Když jsem stiskl první chyty, jen jsem si povzddechl. Mohl jsem je sice uchopit, ale nemohl jsem se zmocnit cesty, nemohl jsem pochopit ten problém. Stál jsem tam a těžkopádně zíral. Když jsem si pak tu pětimetrovou skálu prohlédl, představovala pro mne krásu a noblesu spočívající v Gillovi. Být jeho následovníkem by bylo podle mých pocitů ctí. Následoval jsem ho nábožně po balvanech a doufal jsem, že v sobě za jeho pomoci objevím nějakou skrytou znalost tohoto umění. Gill však přesvědčoval mne, že nikoliv on, ale já jsem veliký lezec, protože nejsem jen velký boulderista, ale lezu i ve velkých stěnách.

Gill značil svoje cesty značkou znázorňující šíp. Po prohlédnutí problému pochopíte, že byl vždy schopen vybrat si estetickou linii. Jeho cesty jsou delikátní a přesné, plné zajímavých nuancí a mají společné téma. Stál jsem pod jednou takovou v Castle Rocks v Coloradu a studoval jeden takovýto námět, jehož "dokonalost" rušily jen dva chyty, zatímco celé okolí problému bylo z jednolitě zaoblené žuly. To, že je problém již vyřešen, naznačoval šíp nakreslený na jeho úpatí. Snažil jsem se na to dívat Gillovými očima, abych pochopil

tajemství pohybů. Zachytil jsem se chytů, ale to bylo v podstatě vše, čeho jsem dosáhl. Nezbylo, než hledat jiné řešení. Spočívalo v tom, že jsem musel dát pravou nohu nad hlavu a zachytit se tam pomocí paty. Pak jsem teprve mohl přehmátnout a zaklínit ruce do prstové spáry, přičemž jsem levou nohu měl na tření v lišejníkové plotně. Vyřešení této moc málo příjemné pozice bylo také podmíněno existencí suti pode mnou. Nakonec jsem se dostal na vrchol.

Byl jsem schopen se v boulderingu zlepšovat tím, že jsem se pokoušel se s Gillem myšlenkově ztotožnit.

Roku 1969 jsem seděl sám v opuštěném Campu 4 v Yosemite. Měl jsem v botách jehličí a vlasy plné magnézia. Balvany mne po několika hodinách úplně zničily. Rozhlížel jsem jsem se kolem. Pofukoval vítr a já se koukal na žulové, několik tisíc stop vysoké stěny. Scéna v Sieře, pachy jara mně napovídaly, abych se oprostil od malicherností. Velmi se mně stýskalo po Coloradu, ale přesto jsem se rozhodl zůstat v Yosemite, díky působení nějakého nevysvětlitelného kouzla. Začal jsem přemýšlet a uvažovat o boulderingu, o jeho osamělosti a o pocitech zklamání a zmaru, které často přináší. V tom horkém odpoledni se kapka potu v mé dlaní změnila v představu Johna Gilla. Povzbuzoval mne a chvílemi se mi vysmíval, protože jsem byl příliš vážný. V té kapce potu jsem viděl Gilla, jak se mazlí a laská s převisem, jak ten převis leze a jak se potom vystřeluje k nějaké pochybené sadě chytů. Cítil jsem tajnou lásku tohoto muže, jehož jméno válo lesy Tetons, Needles, v Coloradu a v mnoha dalších oblastech. Toužil jsem vytvořit se skálou jednotu místo toho, abych s ní válčil. V její struktuře jsem začal rozpoznávat myšlenky. Vábil mne Gillův smích. Vplul jsem do Odysey nálad, která mě naplňovala touhou, spojenou až s puntičkářským citem. Byl jsem posedlý elektrizujícím Gillovým dotykem, převtěloval jsem se do jeho charakteru, který se do mne přenášel z dálky. Začalo mi být jasné, že mnoho z toho, co mne Gill

naučil a co naučil lezoucí svět, se týká lezení samotného jen částečně. Byl jsem vtažen do rozjímání, uvažování. Stačilo mi jen sedět pod skálou, ale přesto jsem byl naplněn nadšením pro myšlenky a fantazie boulderingu. Chtěl jsem žít své vnímání, prozkoumat balvany a poznat jejich cenu a stoupat jako Gill nad pustou zemí vlastního ega. V okamžiku nostalgického pocitu se kapka potu přeměnila v mozol.

Při příští akci ve Fort Collinsu se mnou Gill pouze vyšel k útesům, ale pro zranění se mnou nelezl. Zranění bylo pro něho jako noční můra, protože jeho vážnost a rozsah mně nebyl znám a jakýkoliv pohyb zraněného lokte mu působil velké bolesti. Šli jsme do lesa, kde byly balvany, na kterých nás čekaly problémy nachystané k vyřešení. Nastoupil jsem do červeného převisu, který mně Gill přenechal. Byl jsem ve své nejlepší duševní a fyzické kondici vůbec. Gill byl mým výkonem nadšen. Jeho špatná nálada plynoucí ze zranění se zmenšovala jen při pouhé myšlence na lezení. Gillův příklad se stával pro mé lezení velmi silný a začínal hrát významnou roli ve veškerém mém dalším vývoji. Přemýšlel jsem o jeho zranění a děsil se, zda to pro něj nebude znamenat konec. V polovině zimy 1975 jsme spolu opět boudrovali v Coloradu a zjistil jsem, že je velmi daleko od neschopnosti.

V únoru 1976 jsem navštívil jednu oblast boulderingu s jedním mladým talentovaným lezcem. Byla zima, nemohli jsme lézt, jenom jsme chodili po skalách. Ukazoval jsem mu Gillovy cesty. V Davidových očích jsem četl energii a rozhodnost. Bylo jasné, že Gillova inspirace a nadšení pro problémy ovlivní zcela jistě další generace. Jenom při pohledu na šedivou mrtvou skálu klíčil obdiv pro Gilla. Vyhledal jsem ve vzpomínkách období, kdy jsem byl v těchto oblastech dříve, než jsem se s Gillem seznámil. V těchto dobách byly jeho schopnosti sice již známy, ale on sám byl vidět jen zřídka. Postupně se zjistilo, že některé jeho cesty nebudou nikdy opakovány. Některé z nich skutečně nikdy opakovány nebyly.

Poezie v lezení

Gill byl označován jako gymnasta skály. Jeho způsob pohybu lze nazvat kontrolovanou dynamickou technikou. Horolezecké časopisy o něm referují například v tomto smyslu: svrchovaný virtuos neřetězných a krutých obtíží, které se nacházejí na zhuštěném povrchu balvanů nebo malých skalách. Jedna horolezecká publikace zaznamenala, že bouldering je dokonalý řád, který je určován čistě stupněm obtížnosti. Takovéto definice nejsou

zcela špatné, ale také nejsou zcela správné. Mnoho lezců se dívá na Gilla jako na pouhého boulderistu, jako na muže s mohutnými svaly, který má však málo skutečné horolezecké odvahy, prostě jako na gymnastu. Ti, kteří nejsou schopni s Gillem soutěžit, se k němu jen občas byli schopni "snížit" a mluvit o něm jako o člověku, kterému je cizí normální lezecká vnímavost. Na rozdíl od těchto "kritiků" Gill ostatní typy lezců vždy respektoval a byl pozoruhodně tolerantní k jejich kriti-

ce. Např. jeden yosemitský lezec řekl, že je moc špatné, když Gill nedělá nic opravdu velkého. Zdá se jakoby ta poznámka označovala lezení ve velkých stěnách jako významnější než bouldering, což je zcela mylná koncepce, neboť obojí jsou dva zcela různé druhy umění, oba dva hodnotné, oba dva náročné a vůbec to nelze posuzovat z hlediska kvantity - velikosti stěn a jejich výšky. Bouldering je poezie horolezectví, destilace lezeckého pohybu a vyžaduje odlišný temperament, odlišné zaměření pozornosti. Tak jako dobrá poezie, tak i dobrý bouldering vychází zevnitř. Vychází z vnitřního pocitu, je třiben a zušlechťován. Gillova činnost na balvanech, jeho lezecká intenzita a preciznost, to jsou obrysy tvořivého ducha, který vyjadřuje sám sebe na těch nejrafinovanějších, nejjemnějších a nejdelikátnějších problémech.

Brzy v máji v roce 1976 jsem lezl s Johnem na budovách univerzity Colorado a potom další dny, asi 20 mil jižně od Puebla. Znovu jsem měl příležitost pozorovat a účastnit se této destilace. Pak předvedl něco, co popírá jakákoli fyzikální pravidla. Prsty obou rukou, jako svorkami, sevřel kolmý betonový roh budovy a vylezl jej.

Dalšího dne, v opuštěném kaňonu kousek od Puebla, jsme našli pravý ráj boulderingu. Údolí bylo poseto stovkami a stovkami balvanů, na všech stranách údolí, kterým protékala řeka, jsme nacházeli krásné a těžké převisy. Mírný vánek si pohrával s barevnými listy a vytvořil nám výtečnou náladu, která se odrazila ve velké lezecké potenci. Strmé žluté a hnědé skály nás udržovaly v činnosti celé hodiny. Asi polovinu doby našeho pobytu v kaňonu jsme si jen představovali budoucí možnosti lezení. Zdálo se, že jsme schopni si pomáhat a navzájem se motivovat. Já například objevil nějaký problém a John jej vylezl, nebo zase John vylezl balvan a podporoval mne v mých pokusech. Smáli jsme se a vyhřívali na slunci. Vyřešení jedné cesty mi stále unikalo. John se dokázal ze země dotknout okraje velkého převisu. Jediný chyt v tomto místě byla trhlina na dva prsty ve tvaru "V", které jsem se posmíval. John však opět provedl něco neuvěřitelného. Zaklínal do ní prsty, udělal pomalý shyb a dosáhl do dalších chytů, čímž byl problém vyřešen. Byl to uspokojující den a já cítil, že jsem se svému vzoru značně přiblížil. Bouldering nepředstavuje takovou, mnohdy nelibostnou, konkurenci nebo soutěživost jako lezení ve velkých stěnách. Spíše představuje pouto mezi dvěma přáteli, pouto, které je někdy právě podstatou poezie lezení.

Na Den díkůvzdání v roce 1976 jsem se s Gillem znovu podíval do tohoto kaňonu. Gill byl sám sebou, živý, proniknutý duchem. Nepotřeboval, aby byl uznán jako lezec, nebo aby získal proslulost pro svoji dovednost. Jemu prostě stačilo dělat bouldering. Krajina, oblé vrchy, zatemněné vrcholy a malá jezírka ve skalách jej dostatečně podněcovaly k činnosti. Vánek již ustal, ale vůně pouště vytvářela neustále pěknou náladu. Gill zde našel oblast, která byla v harmonii s jeho temperamentem. Byl svými pohyby a svým zjevem odrazem jednotnosti se skálou a krajinou. Byl si vědom krátkosti života a křehkosti zkušeností. Lezl s obrovskou láskou, byl siluetou na horizontu, která jakoby

nikdy neochabovala. V tom pozdním podzimním odpolední se jeho magické kouzlo zvětšovalo v prostředí krásy květinaté pouště a v pocitu jakéhosi kosmického prostoru, který jsme ten den sdíleli. Když jsme s boulderingem skončili a odcházeli zpět k autu, Gill se ohlédl a věděl, že nové cesty budou muset počkat do jara. Stál tam na vysoké skále pod nádherným nebem Dne díkyvzdání. Byl to lezec, který svou mysl přeměňoval to, co bylo směšné v něco smysluplného.

Umění boulderingu znamenalo pro Johna Gilla neustálé znovutřibení estetických aspektů lezení. Světlo, náladu, atmosféru a obtížnost. Jeho přístup k lezení byl invenční a volný a jeho cesta k mistrovství vešla mezi lezecké legendy. Lezl a dělal bouldering v Georgii, Alabamě, Illinois, Kentucký, New Yorku, Wisconsinu, Idaho, Montaně, Wyomingu, Jižní Dakotě, Missouri, Coloradu a Utahu.

Bob Kamps, autor průvodce po Needles, připisuje Gillovi velké množství prvovýstupů. Nejtěžší z nich je The Tumble (Náprstek) z roku 1961, kdy tuto cestu udělal, a to sólo - bez jištění. Byl to úžasný výkon, historicky tak významný jako jakýkoliv jiný vrcholný lezecký výkon ve světě. V době vydání této knihy (1977) stále čekala tato téměř desetimetrová převislá stěna na své první zopakování. I když nebyl tento výstup v průběhu šedesátých let dostatečně znám mezi lezeckou veřejností, právě on byl tichým zrozením jakéhosi druhu metafyzického boulderingu. Kamp konstatuje, že Gill dosáhl bodu, ve kterém se zdálo stejně bezpečné cestu dolézt, jako ustoupit. V úvodu ke svému průvodci poznamenává: "V ranných šedesátých letech udělal John Gill značné množství imponujících cest na nejrůznějších věžích, z nichž největší bázeň vzbuzovala severní stěna Náprstku. John Gill útočil na balvany s obrovským zápletem a silou, která byla dostatečná aby se buď sám dostal nahoru, nebo naopak sestoupil."

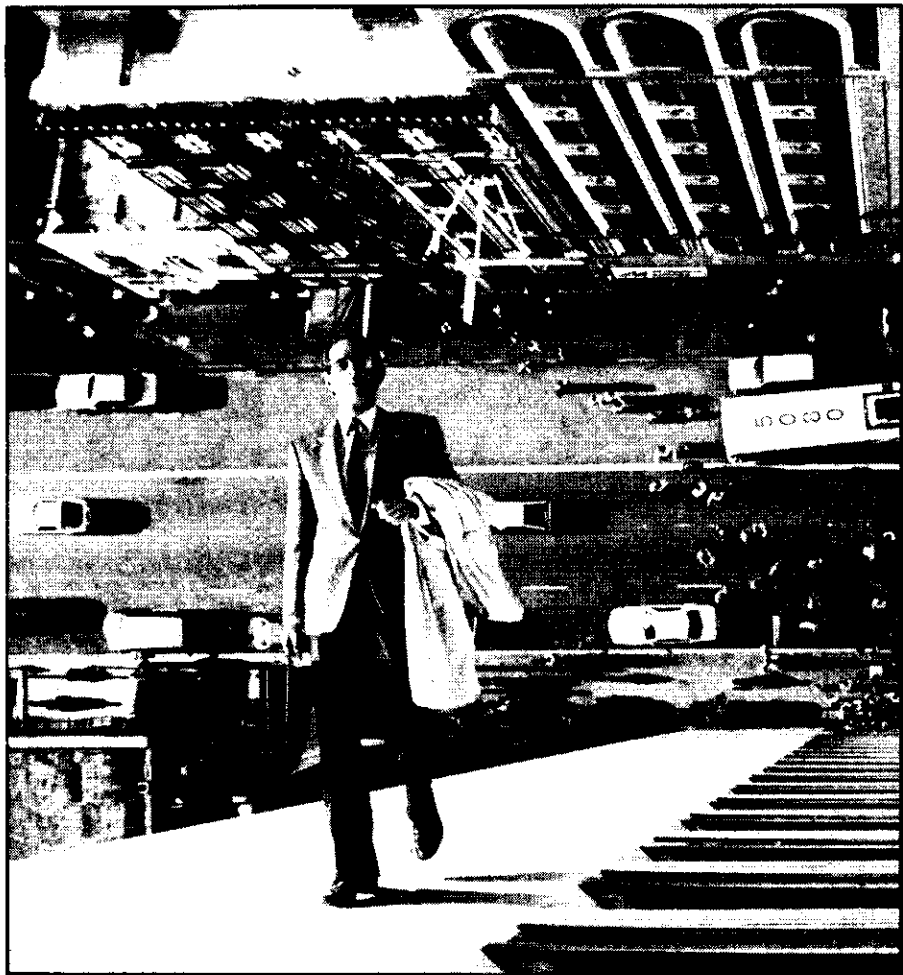
Přeložila Věra Vičková
upravil Jan Krch

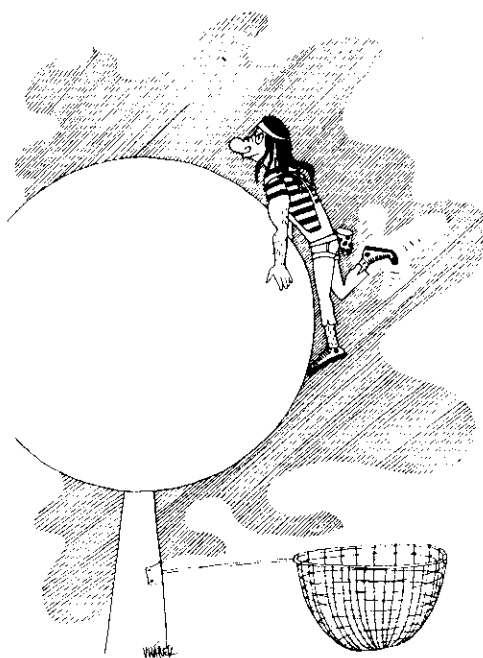
SDĚLENÍ REDAKCE. Z rozsahových a termínových důvodů se nám do tohoto čísla nepodařilo zařadit plánovaný materiál Psychologie pro horolezce od MUDr. Pavla Veselého, CSc. Nevešel se nám ani Georg Winkler od Petra Bořila, Alpinismus v Čechách v 19. století od Karla Steina, Kapelník - Jeschkeho stěna od Helmuta Weigela, Karpatská pohádka od Franty Mrvíka a další články. Čtenáře i autory prosíme o strpení, články otiskneme v Horách 22 nebo Minihorách. Děkujeme za pochopení.

Omlouváme se za sníženou kvalitu tisku obálky, byly použity letité nedokonalé litografie, které jsme měli v zásobě. Děkujeme za pochopení. Příště bude lepší!

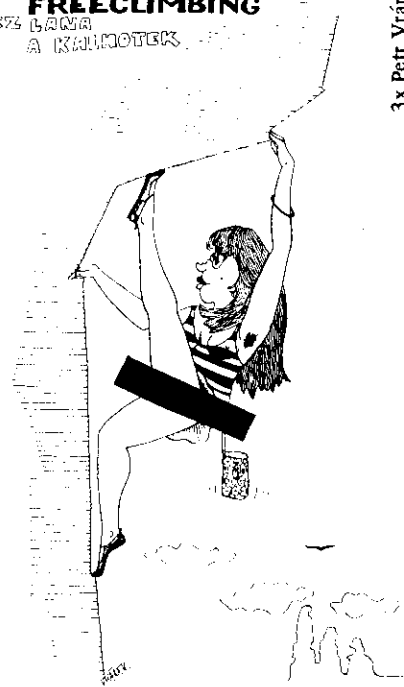
OMLUVA TISKÁRNĚ. Prosíme čtenáře aby nám prominuli přehození stránkových čísel 10 a 43. Děkujeme!

Zahraniční redaktor našeho bulletinu při obvyklé cestě do práce / Telefoto Hory

EFECTYNI
FREECLIMBING
KAZ LAMA
A KALMOTEK

3x Petr Vránek

Ogre

Chris Bonington

Horolezci v Himalájích, i při dokonalé organizaci, jsou jako provazochodci na laně. Po celou dobu se pohybují na jemném rozhraní mezi poklidným výstupem a katastrofou. Dle zkušeností z jižní stěny Annapurny a z expedic na Everest, ztratili moji přátelé život právě na samém konci expedice. Totéž nás potkalo na Ogre. Po celou dobu až na vrchol vládla pohoda byli jsme veselí až trochu lehkovážní. V jediném okamžiku se vytoužený a úspěšný výstup proměnil v boj o holý život...

Stěží jsme byli expedice v tradičním slova smyslu. Bylo to sdružení přátel, kteří uznávají stejná pravidla a lezou spolu podle toho jak dovolují okolnosti. Doug Scott stál u zrodu této výpravy a pozval nás šest a-

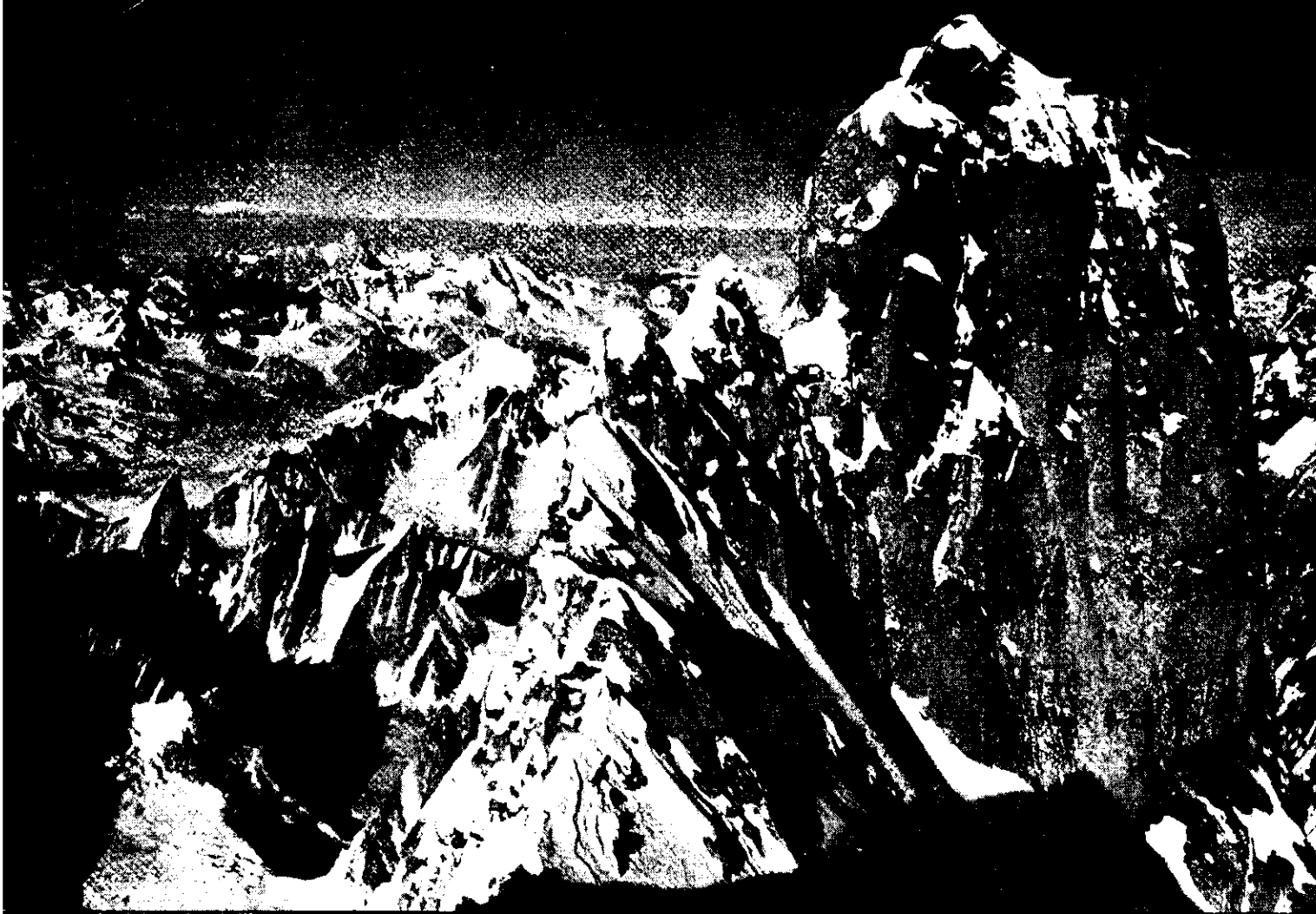
*Bonington v obtížných skalách západního hřebene.
Foto Doug Scott*

bychom se připojili. Náhle nás však bylo na zdolání sedmitisícovky příliš mnoho. Vítaným řešením bylo rozdělit se na dvě skupiny a prostoupit na vrchol dvěma různými cestami. Doug a Tut Braithweith si vybrali velkolepý skalní pilíř, který vedl přímo k vrcholu. Dougal Haston, Clive Rowland, Mo Antoine, Charlie Clarke a já jsme zvolili méně přímou technicky jednodušší trasu více vlevo. Charlie, který měl být zároveň lékařem expedice odřekl z osobních důvodů. Dougal Haston zahynul v Alpách v lednu tohoto roku a jeho místo zaujal Nick Estcourt. Na Ogre byly podniknuty tři pokusy o výstup. Dvě výpravy v letech 1971 a 1975 vedl Don Morrison, ale nepodařilo se mu prostoupit dolní částí stěny. V roce 1976 šest mužů japonské výpravy stoupalo z jihu přes ledovec Uzun Brakk. Na první pokus dosáhli západní hřeben a výšky téměř 7000 m. Další postup hřebenem se jim zdál příliš těžký a pokusili se o jižní stěnu. Tím ztratili mnoho času a počasí je donutilo k návratu.

10. června 1977 jsme založili základní tábor na malém travnatém ostůvku mezi morénou a svahy bezejmenné hory. Expedice Latok II Dona Morrisona již tábořila několik minut od nás. Atmosféra v táboře byla perfektní, veselá, připomínala příjemné chvíle na tábořišti v Chamonix. Jediným rozdílem byla nedotčená příroda doliny a nezlezené velkolepé jehly kolem nás. Tři dny jsme potřebovali na vybudování předsunutého tábora v dolině přímo pod jižní stěnou Ogre. Na tomto místě se naše cesty dělily. Doug a Tut přenášeli vše potřebné pro výstup v alpském stylu pod svůj pilíř. Naše skupina, z legrace nazývaná béčka, připravovala trasu za použití fixních lan na vrchol skalní ostruhy. Dále jsme chtěli pokračovat již nalehko k vrcholu. Příprava cesty na ostruhu nám zabrala 9 dní a ukázalo se, že jsme ji velmi podcenili. Byli jsme nuceni postavit ještě meztábor na žeburu a byl to skutečně boj, než se nám podařilo postavit tábor na vrcholu ostruhy.

V této době nás poprvé potkala smůla. Cesta pod Dougův a Tútův pilíř byla lámavá a 18. června, když dělali další vynášku, se uvolnil velký kámen a zasáhl Tuta do stehna. Naštěstí měl nohu pouze silně pohmožděnou a ne zlomenou. Dokulhal se s potížemi do předsunutého tábora a Doug pokračoval ve vynáškách. My jsme mezitím připravovali náš výstup k vrcholu ve dvou samostatných skupinách Nick a já, Clive a Mo. Postupovali jsme rozdílnou taktikou i při přípravě tábora na vrcholu ostruhy. Sešli jsme se 21. června. My jsme dva dny předtím připravovali cestu nekonečným sněhovým polem nad námi a tak následující den postupovali vpřed Clive a Mo. Prostoupili hlubokým sněhem až pod vrchol stěny. Nyní jsme byli připraveni přejít do sedla mezi vrcholy. Tento přesun měl být rychlý, protože nám zbývalo jídlo pouze na 8 dní a vracet se do základního tábora jsme neměli moc

Pohled po hřebeni spojujícím západní a hlavní vrchol Ogre. Foto Doug Scott

chuti. Nakonec jsme se rozdělili. Clive a Mo se rozhodli pro odpočinek, Nick a já jsme postupovali dále k vrcholu. Dlouhým traverzem jsme dosáhli sněhohledovou stěnu vedoucí do sedla mezi západní a hlavní vrchol. Vzhledem ke složitosti terénu a podmínkám jsme postupovali pomalu. Docházely nám potraviny a měli jsme již poslední bombičku plynu. Bylo jasné, že v obtížné skalní vrcholové stěně Ogre nemáme šanci. Rozhodli jsme se pro Západní sněhový vrchol. Vyhloubili jsme sněhovou jámu a další den jsme vystoupili na Západní vrchol. Pak jsme sestoupili na počátek traverzu. Byla to rozumná věc, ale v koutku duše hloidal pocit nespokojenosti. Nesáhli jsme si až na dno sil a myšlenka na ten pevný kus skály na vrcholu Ogre mne stále zneklidňovala. Měli jsme také starost o ostatní. Proč se neobjevili za námi? Nestala se jim nějaká nepříjemnost? Další ráno po dlouhém traverzu bylo vše jasné. V širokém sedle hned za traverzem byl tábor a v něm všichni. S trochou obav očekávali náš příchod. Dozvěděli jsme se všechny novinky. Doug a Tūt se dohodli upustit od výstupu pílířem, neboť Tūt měl ještě bolesti v noze. Clive a Mo sestoupili dolů a byli zdrženi nehodou, která postihla expedici Latok II. Don Morrison spadl do ledovcové trhliny a zahynul. Poté se všichni čtyři dohodli na dalším společném výstupu západním hřebem.

Seděli jsme a povíдали a já jsem si všiml, že jejich hromádka jídla je velmi podobná té naší před výstupem. Jídlo jim nemohlo stačit až nahoru. V tom o-

kamžiku jsem začal přemýšlet o novém výstupu na vrchol. Bylo pouze nutné přesvědčit ostatní, že mají málo jídla a že je vhodné sestoupit do základního tábora. Doug nechtěl odejít od načatého díla a chtěl postupovat vzhůru, ale naštěstí pro mne ostatní měli také obavy z nedostatku zásob a nakonec souhlasili s tím, že není tak špatný nápad sestoupit dolů pro další. Ráno jsme se vydali na cestu a odpoledne jsme byli v základním táboře. O dva dny později již stoupal Doug, Mo a Clive zpět nahoru. My ostatní jsme měli následovat o den později. Já a Nick jsme si chtěli ještě odpočinout a Nicka ještě trápila angína. Vyrazili jsme 5. července do předsunutého tábora. Další den jsme došli pro zbytek jídla a materiálu, který zanechal Doug pod skalním pílířem. Bohužel ve stejný den Nick a Tūt zjistili, že nemohou podstoupit další pokus o výstup. Tūt měl stále potíže s nohou a Nickova angína byla stále horší. Následující den časně ráno jsem vyrazil vzhůru s obrovským batohem. Do tábora na ostruze jsem se dotmácel po 13 hodinách. Ostatní se mezitím posunuli o jeden tábor výše. Dařilo se jim. Doug vyvedl několik těžkých délek a když jsem se k nim připojil, právě odpočíval. Clive a Mo dokončovali strmé skalní úseky. Další dva dny nás zdrželo počasí.

Nakonec jsme se 11. července vydali k vrcholu. Opět jsme podcenili dobu pro vykonání čehokoliv v této výšce. Doufali jsme, že téhož dne přejdeme západní vrchol a přenocujeme ve sněhové jeskyni, kterou jsme vyhloubili s Nickem. Nestalo se tak. Pro

Hrozný sestup. Scott, obě nohy zlomené, se plazí za Rowlandem v blízkosti druhé sněhové jeskyně. Foto Chris Bonington.

Douga těžké lezení v traverzech a obtížné jumarování pro ostatní rozhodlo, že jsme západního vrcholu a jeskyně na opačném úbočí dosáhli až následující den. Ještě v noci jsme prohloubili sněhovou jeskyni ad-hoc, že Doug a já budeme postupovat první a vezmeme asi tři lana pro zafixování nejtěžších úseků. Vyrázili jsme v 5 hodin ráno dlouhým traverzem pod hřebenem ke skalní vrcholové věži Ogre. Po středně těžkém lezení a slanění jsme se dostali na úpatí vrcholové stěny. Když jsem přišel na stanoviště, Doug byl již vybaven výběrem materiálu, hodil mi dvě lana a zmizel za rohem. Lana se okamžitě zamotala. Já se dřel s rozmotáním uzlů, Doug klel, protože visel na prvním čoku a to vše ve výšce 7150 m nad mořem. Jakmile bylo lano rozmotáno postoupil hladce dále a já jsem ho po jumarech následoval. Měli jsme vážné problémy s nedostatkem materiálu. Nemohli jsme nechat nic druhé dvojici a tak musel Mo poslední těžkou děku na hřeben vylézt bez jištění. Těžkým terénem jsme postupovali pomalu. Pro zajištění dalšího postupu k vrcholu jsme museli vzít i lano z první délky vrcholové věže, pokud jsme měli mít šanci na dosažení vrcholu do večera. Nemohli jsme si dovolit další zdržení, neboť naše zásoby potravin se tenčily. Doug začal poslední strmý úsek, téměř svislá stěna s trhlinou. Stoupal vzhůru podél trhliny, ale ta po 25m končila. Asi šest metrů vpravo byla další a tak - "Yosemite tady jsme!". Kyvadlem, při kterém se mu podařilo zachytit se háčkem na asi patnáctý pokus, se dostal k trhlině a pokračoval dále. Dostali jsme se do časové třeně, slunce zapadalo, Clive a Mo již odešli zpět do bivačovací jeskyně. Byly čtyři hodiny odpoledne a zbývaly tři hodiny světla pro dolezení na vrchol a návrat do bivaku. Vyvedl jsem další děku a na jejím konci jsem musel Dougovi postavit. Naštěstí ještě neměl mačky. Trvalo ještě hodinu než se probil nehmotným hlubokým prašanem na vrchol. Ani já pomocí jumarů jsem nebyl o moc rychlejší. Konečně v 7 hodin večer 13. července 1977 jsme stanuli na vrcholu Ogre.

Slunce již zapadalo za Kunyan Chish a my jsme měli tak málo času na vychutnání té nádhery, kterou nabízí Ogre svým vrcholem nejvyšším v oblasti Biafo. Trojúhelníková černá silueta K2 daleko na obzoru, Nanga Parbat na jihozápadě se rýsoval proti tmavnoucí obloze a v hlubokém stínu se na všechny strany rozbíhaly ledovce. Při pohledu dolů bylo jasné, že naše cesta, navzdory obtížím, zůstane tím nejsnazším přístupem na vrchol. Na hluboké úvahy však nebyl čas.

Byl jsem už otráven z toho věčného chození na chvostu a nabídl jsem Dougovi, že pojedou dolů jako první. Doug už byl na vršku více než hodinu a byl nedočkavý nějakého pohybu, takže vyrazil směrem dolů. Zatímco se brodil po ramena ve sněhu, připravoval slanění a probíjel se dolů stěnou, mé oči bloudily po okolních vrcholcích a duch se rozpíval nad krásou hor. Moje rozjímání přerušil tarzanovský řev. Podíval jsem se na místo kde stál před chvílí Doug. Bylo prázdné. Zatáhl jsem za lana. Byla napjatá. Bohudík nespadol z konce lan, asi uklouzl a udělal další tentokrát nedobrovolné kyvadlo, ale jak moc je zraněn? Byl schopen dostat se na štand? Může uvolnit konce lan? Po několik sekund jsem se cítil strašně sám, těch několik metrů pod vrcholem Ogre. "To by tedy bylo" řekl jsem si, ale pak jsem již začal přemýšlet jak se dostanu dolů po napjatých lanech. Bezpečnostní pojistky na mých jumarech nefungovaly. Pak se ozvalo volání zespodu: "Zlomil jsem si nohy." Volám: "Můžeš se dostat z lana?" Žádná odpověď, dlouhá pauza a pak jsem ucítil volné lano v ruce. Pečlivě jsem založil osmičku, dvakrát zkontroloval všechno a sjel po laně dolů. Doug seděl na malé poličce, dobře zajištěn. Zatím se mi honily hlavou všechny problémy spojené s transportem těžce raněného v této nadmořské výšce a tak těžkém terénu. Pamatuji se, že jsem ujišťoval Douga, že ho dolů dostaneme a zároveň jsem přemýšlel, jak to k sakru uděláme.

Slanil jsem na větší polici a vykopal plošinu pro oba. Doug mě následoval, svíjel se bolestí, ale dokázal sjet dolů a pomocí lana se dopřít na polici. To bylo povzbudivé pro další sestup. Pak následovala nejtudenější noc, kterou jsem zažil, ačkoliv Doug pokládal noc na vrcholku Everestu za ještě studenější. Neměli jsme jídlo ani vařič ani spací pytel. Masírovali jsme si navzájem nohy po celou noc. Zvláště Doug se obával, aby mu zlomené nohy ještě neomrzly. Za rozbřesku jsme pokračovali ve slanění, já první, Doug mě následoval. Měli jsme před sebou těžké érozování. Sestupovat tak jako já s Nickem, přímo dolů a pak dlouhým traverzem do tábora na vrcholu ostruhy. Nebo jít po cestě, po které jsme přišli nyní, to znamená přejít znovu Západní vrchol a slanit dolů na ostruhu. Nechal jsem Douga na úpatí vrcholové stěny a šel jsem pro Cliva a Mo. Potkal jsem je na poloviční cestě. Po domluvě jsem šel dál k jeskyni a oni došli pro Douga. Cestou jsem pro něj hloubil velké stopy a tak byl schopen se dopřít po kolenou zpět do sněhové jeskyně. Rozhodli jsme se vrátit přes západní vrchol. Bylo to směrem k fixním lanům a našim dvěma stanům a v neposlední řadě šlo o známý terén.

V průběhu dne se přiblížil mrak ze západu, znamenající hrozbu pro další den. Počasí se změnilo v noci. V jeskyni jsme slyšeli venku vítr a štěrbinou u vchodu se dral dovnitř sníh. Ráno jsme chtěli pokračovat dále. Mo však nemohl najít mačky, jako by

Vrchol Ogre. Výstup ———, sestup ———, pendly ———, bivak ●. Foto Clive Rowland

nás ubohé smrtelníky Ogre škádlil a schoval je. Vpřed postupoval Clive, ale za dvě hodiny ulezl v novém hlubokém sněhu asi dvacet metrů. V těchto podmínkách to bylo beznadějně. Zbytek dne jsme strávili v jeskyni a hráli karty. Večer jsme měli poslední tuhou stravu, může li se nazvat tuhou polévka zahuštěná bramborovou kaší. Ráno bouře řádila dále, ale nebylo pochyb, že nemůžeme sedět a čekat. Clive se znovu ujal vedení a udělal fantastický kus práce, když se probíjel hlubokým sněhem na západní vrchol, za ním Mo a pak Doug. Používal dva jümary a přitahoval se především rukama, protože Clivovy stopy zavál sněh. Posledních pár metrů ho Clive a Mo vytáhli, což byla jediná přímá pomoc, kterou za celý sestup potřeboval. Šel jsem vzadu a vytloukal skoby. Bylo to zoufale pomalé a těžkopádné. V poledne jsem došel na vrchol. Cesta, kterou jsme s Nickem ušli za hodinu, nám trvala šest hodin. Clive a Mo již začali sestupovat a já jsem našel Douga sedět opuštěně na vrcholku, první dva již stáhli svoje lana a myslím, že jsme oba cítili slabou paniku z obav před zblouděním. Doug zakřičel dolů, aby na nás počkali a ujišťující odpověď přehlušila řev větru. Slanil jsem a Doug mě následoval. Přinejmenším jsme již sestupovali, ale strach ze zaseknutí lana a nedostatku materiálu nás stále pronásledoval. Měli jsme pět skob, pár vklíněnců a jednu ledovcovou skobu. Nejhorším úsekem byl traverz, kde jsme raději obětovali jedno lano na zábradlí. Zvláště jsme se obávali jak tento úsek projde Doug.

Clive mu však připravil velké stupně a Doug to zvládl perfektně. Byla již tma, když jsme dosáhli místa, kde jsme bivakovali při cestě nahoru. Všichni byli unaveni a toužili po teple spacích pytlů. Vykopat prostornou jeskyni bylo nad naše síly a tak vznikl kompromis pro přežití noci. Noc byla opravdu hrozná. Ráno jsme měli všichni mokré spací pytle a počasí bylo stále stejně špatné. Po snídani, kterou tvořil čaj bez mléka a bez cukru, jsme sestupovali dále. Došli jsme k poslednímu velmi strmému úseku, který vedl k našim fixům. Zde jsme unikli jen o vlásek. Mo připravoval poslední slanění k vrcholu fixních lan. Zbývala nám tři lana. Pro první část tohoto slanění jsme jedno obětovali a připevnili ho na fix. Mo dojel na konec a nemohl najít žádné stanoviště, udělal na jednoduchém laně uzel s okem. Do oka cvakl karabinu a zavěsil dvojité lano pro další slanění. Bohužel nebyly oba konce stejně dlouhé a kratší nedosahoval k začátku fixních lan. Mo sestoupil těch několik metrů a delší konec přivázal k začátku fixů, potom zařval nahoru, aby varoval Douga, ale jeho hlas zanikl ve větru. Mo sestupoval dále po fixních lanech, aby vykopat stany, které jsme měli na úpatí hřebene. Doug začal sestupovat a nevěšil si, že kratší konec nedosahuje k fixům. Celou vahou zatížil volný konec lana a letěl dolů bez kontroly, naštěstí se mu podařilo zachytit se fixního lana a stejně se prozřetelností neuhodil do zraněných nohou. Clive upozorněn Dougem na stav lan vše opravil a uvázal znovu dlouhý konec a nechal krátký volný! Byla řada na mě. Před-

pokládal jsem, že jsou lana přivázána a když jsem dojel na konec krátkého spadl jsem asi osm metrů, než mě přivázané lano zachytilo. Bylo to příliš rychlé, abych se lekl nebo pochopil co se děje. Narazil jsem se strašným žuchnutím na skálu. V tu chvíli jsem sotva cítil nějakou bolest. Nechtělo se mi, ale musel jsem dojít zpátky pro lano. Uvědomoval jsem si, jak moc nějaké potřebujeme, abychom dostali Douga dolů. Podařilo se mi useknout asi deset metrů a sestupoval jsem za Dougem po fixních lanech. Počasí se na chvíli zlepšilo, slunce se prodralo mraky a uviděli jsme pláně pokryté čerstvým sněhem, ale také upatí hřebene, kde již Mo vykopával jeden z našich stanů. Potom se opět zatáhlo a bouře řádila dál. Museli jsme ještě dostat Douga od konce fixních lan do stanu za pomoci deseti metrů lana. Podařilo se a všichni jsme padli do spacích pytlů a neviděla nám jejich vlhkost, našli jsme trochu cukru a mléka - dost na jednu várku čaje. Ráno jsem pocítil následky pádu. Byl jsem malátný a cítil bolest na hrudi. Nespojoval jsem to s pádem a začal jsem se obávat plicního edému a když jsem si stěžoval ostatním, přijali mé nářky skepticky. Celý den proběhl v polokomatickém stavu a v noci jsem spal asi hodinu.

Nakonec se počasí umoudřilo. Ráno 19. července byl nádherný rozbřesk. Sbalili jsme stany a začali sestupovat. Mo šel první, pak Doug, vzadu Clive a já. Naše práce byla vzít lano, které jsme nechali pod táborem, pro další použití dole. Ploužil jsem se dolů s prázdnou hlavou, těžkým vakem a vlekl za sebou lano. Doug a Mo razili stopu ještě a stihli prohledat další tábor, ale mnoho jídla nenašli. Clive se pokoušel najít stan který tam zanechal cestou vzhůru a já jsem klopýtal vždy několik metrů za nimi, nejpomalejší ze všech. Tuto noc jsme se však mohli radovat. Počasí se zlepšilo, dosáhli jsme začátku fixních lan na ostruze a příští den jsme již měli dosáhnout základního tábora, připojit se k ostatním a především se najíst.

Mo a já jsme šli první. Měli jsme připravit cestu pro Douga. Clive šel s ním a pomáhal mu. Mo vystartoval po prvním laně. Já se za ním ploužil, zakopával a pracně vyráběl stupy pro Douga. Nemohl jsem vůbec použít levou ruku a začal jsem si myslet, že mám něco zlomené. Sestup se zdál nekonečný. Bylo poledne, když jsem se dostal na konec fixních lan. Mo byl nervozní, stále pospíchal aby byl již v základním táboře a zařídil Dougův transport. Vlekl mne dolů ledovcem a kdyby spadl do trhliny asi bych nebyl schopen mu pomoci. Jakmile jsme se dostali na holý ledovec odvázáli jsme se a Mo zrychlil. Loudal jsem se dolů spokojený, že jsem živ, na horkém slunci a odpovíval jsem každých padesát kroků. Byly tři hodiny, když jsem přišel na dohled k základnímu táboru. Byl jsem stále nervoznější, protože po ostatních nebylo ani památky. Přece nás neodepsali? Když jsem přišel k táboru, uviděl jsem v dálce Moa jít dolů po ledovci. To mohlo znamenat pouze jedno - nikdo nebyl v táboře a on běží pro pomoc. O půl hodiny později se to potvrdilo. Nikde nikdo, pouze pod kamenem, který býval naší kuchyní, zásoba jídla a vzkaz. Nick a Tůt se octli v nemožném postavení. Na 13. července jsme měli objednány nosiče. Viděli nás 13. blízko vrcholku a 14. sestupovat, nic nesvědčilo pro to, že bychom měli nehodu. Nosiči stáli 100 liber denně a v táboře nebylo dost zásob. Rozhodli se pro řešení, které se zdálo rozumné. Vyklidili předsunutý tábor a poslali nosiče s

Tutem a styčným důstojníkem do Askole. Nick a šest nosičů zůstalo na místě. A pak se zhoršilo počasí. Dnu přibývalo a Nick se stále více obával nejhoršího. Nebylo žádné logické vysvětlení pro naše zdržení v sestupu kromě neštěstí - laviny nebo hromadného pádu. Nakonec 20. července několik hodin předtím než se Mo dostal do tábora, odešel Nick pro pomoc dolů. Nechal zde vzkaz, který začínal "velmi povzbudivě": "Ve velice nepravděpodobném případě, že tohle čtete, šel jsem dolů pro pomoc". Sám nemohl nic dělat a chtěl přivést Tůta zpátky a zjistit co se s námi stalo.

Mo ve svém pronásledování ještě dvakrát bivakoval, než našel Nicka a Tůta v Askole. Právě probírali jak se zhostit hrozného úkolu sdělit novinu našim manželkám, když Mo nakráčel do tábora. V téže době se Clive a Doug potáčeli po fixních lanech a pak se Doug plazil po ledovci celou cestu dolů do základního tábora. Dorazili tam v deset hodin večer. Strávili jsme tři dny vleže čekáním. Nevěděli jsme, co se stalo, kdy někdo přijde, a pak se vrátil Nick s dvanácti nosiči a zachránil nás. Pro Douga následovaly ještě dva nepřijemné chladné dny na nosítkách a pro mě pochod v mrákotách po ledovci Biafo a pak už se zdálo, že je po všem. Přilétl vrtulník, ale mohl vzít pouze jednoho. Doufali jsme, že se vrátí pro Cliva, který měl omrzlé prsty a pro mne. Nevrátil se nikdy, havaroval při startu ve Skardu a byl vyřazen z provozu. Dobelhali jsme se do Askole a protože se moje potíže stupňovaly, dohodli jsme se, že počkám na helikoptéru, která měla přiletět příští den. Čekal jsem dalších šest dní. Nepohodlná nuda se měnila téměř v zoufalství. Konečně je vrtulník tady. Naše dobrodružství je u konce. Převoz byl rychlý. Letěli jsme přímo do Islamabadu. Nechali mě na golfovém hřišti několik minut od britské ambasády. Vousatý špinavý kostlivec v hedvábných spodkách a špinavém svetru svírající cepín a pěťovku. Hráči golfu se drželi v uctivé vzdálenosti a já čekal až si pro mě někdo z vyslanectví přijede.

Když se dívám zpátky na expedici, sestup nevyhnutelně zastínil výstup. Je to událost, kterou si budeme dlouho pamatovat. Nikdy jsme při sestupu necítili zoufalství a kromě několika okamžiků jsme byli pány situace. Co se mě týká, pocítil jsem absolutní obavu pouze po pádu a následných potížích, ale nedálo se dělat nic jiného než pokračovat v sestupu. Za nejhorší považuji pobyt v Askole s tou strašnou nejistotou co dělat. Nepochybně bylo veliké štěstí, že Doug neměl zlomené obě kosti, holení i lýtkovou, protože pak by nebyl schopen se pohybovat. Děsivá situace při činnosti ve výšce je: "Co se má proboha dělat, když se zraněný nemůže pohybovat a vy ho nemůžete nést". Doug byl naštěstí schopen dostat se dolů vlastní silou a pouze s naší malou pomocí. Bylo také štěstí, že jsme měli dostatek plynových bombiček, protože bez nich se nedá rozpouštět sníh. Je možné vydržet několik dní bez potravy, aniž by došlo k vážným důsledkům. Měli bychom ale obrovské potíže, kdybychom si nemohli pět dní připravit žádné tekutiny.

Když jsme se vrátili do Británie, rozčilovalo mě stejně jako ostatní kamarády, neustálé blábolení laiků a tisku o tom, že jsme dobyli Ogre. Cítil jsem však, že Ogre nám dovolil na něj vylézt a pak si jako velká kočka s námi hrál po celou cestu dolů, aby nás nakonec nechal zachránit se, zničené ale celé. To abychom si příště mohli zase s horami hrát.

překlad a úprava RNDr Petr Brzák

EXPEDIČNÍ KODEX UIAA

připravil Stanislav Vaněk

Mezinárodní unie horolezeckých svazů přijala 15. října 1982 tzv. Káthmánskou deklaraci (viz HORY 17, str. 7), která určuje souhrn regulí pro činnost v horách. Regule se dotýkaly především kontaktu horolezců s horskou přírodou a jejími obyvateli. Počet expedic stále stoupá a ukazuje se, že deklaraci je třeba doplnit o kodex, který se týká hlavně chování a jednání účastníků expedic v průběhu celého působení v cizí zemi. Během valného shromáždění 10. října 1987 rada UIAA a expediční komise přijaly následující "desatero příkázání". Jednání se konala v Marrakeši a UIAA vyzývá všechny horolezecké svazy, aby napomohly rozšíření a naplnění všech bodů kodexu.

1. Je nezbytné respektovat pravidla pro expedice určené navštívenou zemí. Je nezbytné aby se s nimi účastníci seznámili před odjezdem do země působení a aby byli materiálně tak vybaveni, jak vyžadují místní předpisy.

2. Zůstává v platnosti dodržování zásad stanovených Káthmánskou deklarací z roku 1982.

3. Způsob realizace cílů výpravy musí být podřízen sportovnímu duchu a ve shodě s nejmistšími idejemi horolezectví, zvláště:

- aby taktika a zabezpečení odpovídalo současnému stadiu rozvoje expedičního horolezectví;

- aby technické a finanční zabezpečení expedice bylo v souladu s jejími cíli a velikostí, přičemž pro realizaci cílů je nutné tento soulad zajistit pro jednotlivce i expedici jako celek.

- aby nebyly používány - a to ani v případě rezignace k cílům - nepřírozené prostředky, a to

Kláster Tengboche, nepálský Himálaj. Foto Zdeněk Thoma.

především povzbudivá farmaceutika a doping.

4. Vůdčí zásadou pro veškerou strategii a taktiku je neohrožovat se zdravím a bezpečností členů výpravy a tím méně pak již místních průvodců - nosičů, výškových nosičů a personálu základního tábora.

5. Zařazováním lidí navštívené země do expedice, včetně jejich účasti ve vlastních lezeckých družstvech, pomáhat zdokonalovat horolezeckou úroveň.

6. Ukončení expedice završit získáním dostatečného dokumentačního materiálu, který bude poskytnut bez překrucování, objektivně a důkladně dalším výpravám včetně dalších užitečných informací.

7. V jakýchkoliv dokumentech o expedici zabránit zveličování a nadsázce z reklamních a propagačních důvodů.

8. Solidárně vystupovat a pomáhat nejen v rámci expedice vlastní, ale i ve vztahu k dalším výpravám a domorodému obyvatelstvu.

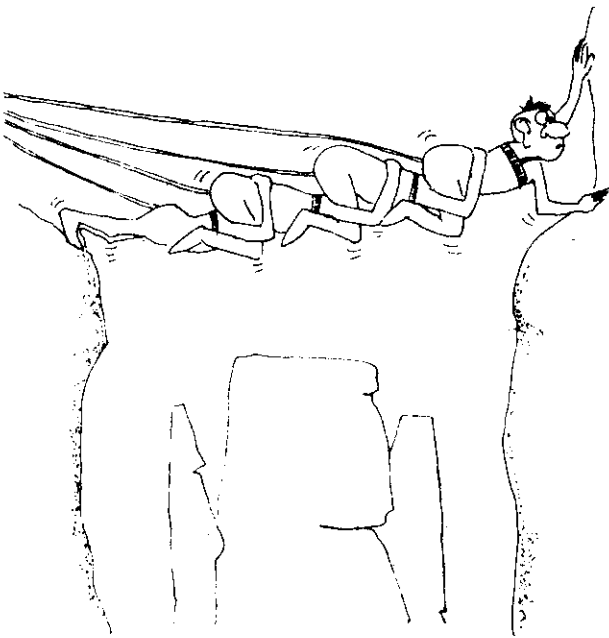
9. Chránit majetek a vybavení jiných současně působících expedic a nepoužívat jej bez vyžádání souhlasu vlastníka.

10. V souladu s duchem Káthmánské deklarace zanechat po sobě hory a veškerý terén ve stejném stavu jako před příchodem expedice. Zvláště je třeba upozornit na postupová lana, výškové tábory a místa bivačů.

Kodex byl zveřejněn v bulletinu UIAA 120 - 124 ve čtyřech jazycích. Tato verze vychází z polského (Taternik 1/88) a slovenského (Iamesák 2/88) překladu. Tyto překlady se trochu lišily a snad jsme se více přidrželi polské publikace. Pokud může někdo jednotlivé body upřesnit na základě originálů, budeme rádi.

Kaňka

Franta Janata

Saský přepad / Wolfgang Strahl

Fakta jsou však fakta.
Nalezené samopaly Thompson měly na pravém boku pouzder uzáve-
rů vytlačeno označení výrobce: AUTO-ORDNANCE CORPORATION
BRIDGEPORT, CONNECTICUT, USA. Podle odborných expertů byly ve
standardní výzbroji americké armády do pětáctýřicátého roku a v
osmašedesátém roce je Američané ještě používali ve špinavé válce proti
Vietnamu. Ostatně iniciály přejímacích inspektorů americké armády
i americké armádní symboly na levém boku pouzder závěrů dokazují,
z jakých skladů se k nám dostaly.
Výrobce nalezených pistolí byla firma Waffnenfabrik Walther Zella-
Mehlis. Také jejich přejímací značky a další symboly směřují na západ-
ní stranu hranic.

I tlumoky mají své domovské právo. Podle expertů z výrobního pod-
niku Gala Prostějov byly tři zcela nepochybně vyrobeny v západních
kapitalistických státech. V jednom z nich bylo velmi nezřetelné, zřej-
mě nepřilíš dovedně zhotovené razítko, jehož text přečetli až v krimi-
nalistickém ústavu, a to ještě jen pár slov: byla psána azbukou, ale
šlo o vyslovený podvrh, který měl při odhalení sloužit k proti-
sovětské provokaci. Dva zbývající batohy byly vyrobeny v závodě Gala
Prostějov-Krasice, a tyto druhy byly dodávány na zahraniční trh, ale
výhradně do kapitalistických států.

Ze sborníku Pravda proti lži, Knihovna Rudého práva, 1978. Výňatek z článku O čer-
tovi na zdi a hoře skutečnosti – odpověď na dopis čtenáře, který se nepodepsal z pera
Václava Doležala. Pojednává o nálezech zbraní kontrarevoluce, uveřejnilo Rudé právo
22. července 1978 před desátým výročím srpnových událostí 1968.

Leichtmetall
Bergsteiger-Karabinerhaken
110 x 11 mm »Ruppberg« 2500 kp
aus einer hochfesten Alu-Knetlegierung
- blank -
ELN-Nr. : 39 82 340
Preis per Stück **8,50 M**
VEB Karabinerhakenfabrik Zella-Mehlis

Kontrolní lístek od horolezecké
karabiny Ruppberg Zella-Mehlis,
NDR

Zelenogradsk, SUN, 49 O 8
Zelenokunsk, SUN, 55 F 6
Zeleny mys viz Cap Vert
Zellana, DZA, 84 F 2
Zelina, YUG, 30 D 2
Zell, BRD, 35 F 6
Zella-Mehlis, DDR, 26 C 5
Zell am See, AUT, 33 T 3
Zell am Ziller, AUT, 33 G 3
Zellerndorf, AUT, 33 K 2
Zell im (t.) Wiesental, BRD,
35 F 9
Zelow, POL, 27 L 4
Zelltau, ph, 57 K 8-9

Z rejstříku Velkého
atlasu světa, Geodetický
a kartografický podnik
Praha 1988

SVALBARD

Šesť týždňov bola odlúčená od domova horolezecká expedícia „Svalbard 83“, organizovaná TJ Metropól Košice.

Osemčlenná expedícia pod vedením Jozefa Palášthya, pôsobila 35 dní na Špicbergoch, oblasť Nová Fryslandia, pohorie Atomfjella. Ďalšími členmi boli: RNDr. J. Terek, CSc. – zástupca vedúceho, biológ; MUDr. L. Šimák – lekár a ornitológ; Ing. A. Palášthy; J. Ludrovský; Ing. T. Sasvári – geológ; M. Kapusta a Ing. E. Mataš.

Špicbergy alebo Svalbard sú dva názvy pre súostrovie, ktoré sa rozprestiera v Severnom ľadovom oceáne medzi 10° a 35° vých. dĺžky a 74° a 81° sev. šírky. Z celkovej plochy súostrovia 61 732 km², Špicbergy zaberajú 39 000 km². Povrch ostrovov je hornatý, miestami rozdelený fjordami a dolinami. Približne 60% povrchu pokrývajú ľadovce. Najvyššie štíty Perriertoppen a Newtoppen 1 717 m, sa čo do parciálneho tlaku kyslíka v ovzduší považujú za alpské štvrtisícovky?! (Taterník 4/79, str 165).

Špicbergy sú bezdevizovou a bezvízovou oblasťou. Do konce roku 1920 boli Špicbergy územím nikoho. Až na Parížskej konferencii zo dňa 9. 2. 1920 získalo zvrchovanosť nad týmito územím Nórsko. Zákomom o Svalbarde z roku 1925 sa ostrovy stávajú súčasťou Nórskeho kráľovstva, avšak právo na ťažbu uhlia, výskumné práce a iné mierové ciele má ďalších 40 štátov, medzi nimi aj Československo. Tieto práva využívajú len Nórsko a Sovietsky zväz. Ťažbu čierneho uhlia zo strany Sovietskeho zväzu zabezpečuje firma Artikugof v dvoch banských osadách – V osade Pyramida a Barentsburg.

Naša expedícia sa uskutočnila na základe dvojstranných dohôd podpísaných v Moskve predsedom TJ Metropól Košice doc. M. Polončákom, CSc. a riaditeľom sovietskeho trustu Artikugof N. A. Gnilorybovom.

Pohorie Atomfjella (Atómové pohorie) predtým nazývané horami Stubbendorffa, ktoré bolo našim pôsobiskom, je asi posledné skoro panenské horstvo v Európe. Celá oblasť má alpský ráz. Výšky stien sú od 400 do 900 m. Skaly sú z kryštálických bridlíc, väčšinou veľmi lámavé, najdu sa však aj kompaktné steny. Steny sú brázdnené početnými firnovými ľadovými žlabmi, ktoré umožňujú krásne zimné lezenie.

Expedícia bola vystavená izolácii vo veľkohorskom prostredí s typickými artickými klimatickými podmienkami. Preprava do pohoria Atomfjella sa uskutočnila sovietskymi vrtuľníkmi zo sovietskej baníckej osady Pyramida. Základný tábor expedície bol vybudovaný pod masívom Neutronfjelletu na ľadovci Tryggvebreen. Dvaja členovia Terek a Sasvári presunuli svoje pôsobisko do okolia Barentsburgu a Longyearbyenu.

Počasié bolo 5 dní snečných, pekných. Srážok bolo málo, prevládali hmly, často mrholilo, pršalo resp. padal sneh. Teploty sa pohybovali od +3 °C do -3 °C. Najväčším nepriateľom boli časté hmly. Podľa toho sme prispôbovali výber lezeckých túr. Väčšina prvovýstupov bola vylezená v ľade.

Počas 23 dňového posobenia v horách 5 členov expedície vykonal 13 výstupov všetky prvovýstupy. Zaostávajúci člen, lekár expedície uskutočnil spoločne s 3 členmi horolezeckej expedície z Maďarska výstup „normálkou“ na jeden z dvoch najvyšších štítov na 1 717 m vysoký Perriertoppen.

Tzv. „lezenie na istotu“ členovia expedície predvádzali v prípade vysokej oblačnosti. Vtedy išli lieť na relatívne nižšie štíty, napr. Thomsonryggen.

Mimo cieľov športových dosiahla expedícia pozoruhodné výsledky v oblasti geológie, ornitológie a biológie. Za celý pobyt nedošlo ani k jednému úrazu či poraneniu.

Cesta z hor po šesť hodinovom ťahaní saní dolu ľadovcom Tryggvebreen a štvorhodinovým nosením materiálu na Austfjordneshtyttu pokračovala z Austfjordenu sovietskou nákladnou loďou „Zarja“ cez Wijdefjorden ďalej, na sever. Po zástávke v Ny Alesunde expedícia priplávala 25. 7. 1983 do Barentsburgu.

Pôsobenie na Špicbergoch ukončila lietadla sovietskej leteckej spoločnosti Aeroflot z Longyearbyenu cez Murmansk do Moskvy.

Zhodnotením dosiahnutých výsledkov možno povedať, že horolezecká expedícia „Svalbard 83“ dôsledne splnila všetky úlohy, ktoré mala vytyčené.

Jozef Palášthy

Prahľad výstupov:

Nepomenovaná veža v masíve Perriertoppen – V stena, pravý pilier, klas. III, jedno miesto IV, 12 dĺžok, 3 hod., Lubrovský, Mataš, 3. 7. 1983.

Ceresfjellet (1 658 m) – JZ pilier „Vtáčí pilier“, 13 dĺžok, 5 hod., klas. IV, dve miesta V, Kapusta, Kysely, 3. 7. 1983.

Irvinfjellet (1 550 m) – S stena stredom steny, ľad 50° – 65°, 400 m, 8 hod., A. Palášthy, Csanádi, 3. 7. 1983.

Tankronna (1 330 m) – V stena, centrálny kuloár, ľad 45° – 50°, v tretine žlabu skalný prah 2 – 3 dĺžky, II-III, vrchol 2 dĺžky v skale II-III, Ludrovský, Mataš, 10. 7. 1983.

Ceresfjellet – kuloár vľavo od „Vtáčieho piliera“, ľad 55° – 65°, 1 dĺžka III-IV+, 600 m, 2 hod., Kapusta, 10. 7. 1983.

Cerasfjellet – „Centrálny kuloár“ ľad 45° – 60°, skalný prah pretečený ľadom 75° – 80°, 600 m, 6 hod., A. Palášthy, J. Palášthy, 12. 7. 1983.

Vestafjellet (1 520 m) – Z stena, úzky kuloár spadajúci z hrebeňa medzi vrcholmi, ľad 50° – 60° 2 hod., Kapusta, Ludrovský, Mataš, 13. 7. 1983.

Irvinfjellet – S stena pravou časťou, ľad 50° – 55°, 400 m, 50 min., Kapusta, 13. 7. 1983.

Chadwickryggen (1 620 m) – S stena, kuloár medzi vrcholami, ľad 45° – 55°, Kapusta, Kysely, 15. 7. 1983.

Thomsonryggen (1 374 m) – V stena, kuloár na vrchol, ľad 45° – 50°, 700 m, 2,5 hod., Ludrovský, Mataš, 16. 7. 1983.

Junofjellet (1 520 m) – Z stena, kuloár v pravej časti steny, ľad 45° – 70°, 1 hod., J. Palášthy, 18. 7. 1983.

Pallasfjellet (1 550 m) – Z stena, ľavým žlabom na záp. predvrchol, ľad 40° – 45°, 500 m, 2 hod., Ludrovský, Mataš, 18. 7. 1983.

Perriertoppen (1 717 m) – V stena, Zo sedla „normálkou“, sneh, ľad 40° – 45°, 3 hod., Šumák, Sidó, Stenszky, Németh, 19. 7. 1983.

Arne Randers Heen, legenda nórskeho horolezectví, u Samarínfjordu. V pozadí vľavo vrchol Marikammen. Z knihy A. R. Heen od I. Gjelstenho. Oslo 1988

montserrat

Stačil jsem ještě dvakrát stisknout spoušť. Pak mi druholezec zmizel ze zorného pole mého fotoaparátu. Zůstal jsem sám pod nevlídným převisem. Výstup je po celou svoji délku přímý, jen tady v tomto místě tvoří menší oblouk a převisu se vyhýbá. Pak se opět vrací do svého směru a sleduje nejkratší cestu k vrcholu. Na malé skalní pěšince, která se vine mezi věžemi, se shromáždili zvědavci. Postávají dole a ukazují si na nás. Visíme sice 120 metrů nad těmito turisty, ale pro zvědavé oči dole na stezce poskytujeme zdarma divadlo. Věž nemá spáry a je jen velmi málo členitá. Dva či tři převisy brání v rozhledu, ale i tak se dá celá stěna z cesty pod námi přehlédnout. Můj pohled sklouzl směrem do údolí. Dobrych 300 m pod námi visí na skalním bałkónu klášter Montserrat se svoji černou madonou. Pod klášterem je 500 m velké nic. Pak teprve jsou vidět vesničky v údolí při řece. Tam úplně dole u klikaticí se řeky začíná lanovka, která dopravuje turisty ke klášteru. Mám parádní výhled. Jen těžko lze tento pocit posat. Jako kdybych seděl v letadle a vznášel se nad krajinou. Stačí však hlavu trochu otočit a v oblasti žaludku se dostaví nepříjemné pocity. Strmé, místy převislé skály spadají do údolí. Jako kdyby někdo vzal obrovský nůž a velký díl skály jednoduše odřízl. Strmé, hladké a místy i přesvislé jsou stěny v Montserratu. Nejvyšší a nejstrmější, zároveň i nejtěžší je Pared del Aereo. Vypadá dosti nevině, ale vstup do ní se doporučuje jen vybor-

ným horolezcům. Věž, kterou se pokoušíme zdolat, stojí na skalní terase a není tak na samém okraji propasti. Celkové převýšení tu není tak markantní, ale i to málo úplně stačí. Expozice je první věc, na kterou si tu horolezec z ciziny musí rychle přivyknout. Dalším důležitým faktorem je styl, s jakým se musí tyto slepenkové skály zdolávat. Poslední zbytky sebedůvěry jdou na vrub pofiderního jistění.

Z mého přemítání mě rázně probudilo trháni lana. Teď je řada na mně. Musím obejít v traverzu převis a pak . . . ale co to? Lano mě táhne přímo přes převis. Nedovoluje mi traverzovat. Volám nahoru, ale Tony (můj španělský přítel, kterého znám teprve od včerejška) asi neslyší. Znova volám, ale účinek žádný. Spíš naopak. Lano mě táhne víc a víc do toho protivného a nevlídného převisu. Rychle jsem zapomněl na fotografování, klášter a skály v okolí a zoufale hledám chyty a stupy. Čím dále postupuji, tím je moje situace horší. Kde nic není, tam se taky nic neurodí. Já jsem mezitím už „dozrál“. Visím na malých chyttech, jako zralá švestka na podzim. Pokouším se znovu Tonyho přesvědčit, že mě musí povolit, ale v tom rozčilení se mi plete angličtina s itaštínou. Tony mě táhne a táhne. Určitě se tam vybavuje s druholezcem, myslím si a mrknu dolů na pěšinu. Turistický národ vycítil, že ve stěně není něco v pořádku. Vrušeně se dohadují a zaostřují své fotoaparáty na moji maličkost. V tom jim nemohu zabránit, ale určitě mě budou mít

na snímcích trohu rozmazaného. Nohy mi tancují jakýsi podivný tanec a zápěstí vyhrožují vypovědět poslušnost. Zase jsem udělal jeden krok vpřed, ale sám se ještě divím, že jsem „neuletěl“. Vzpomínám si na Volovou věž v Tatrách. Tam jsem musel přemýšlet, jak na Janigově cestě ten pověstný traverz přelézt. Tady ale na přemýšlení nemám čas. Hmátnu zoufale nad sebe a něco držím. Je to tak na dvě břiška chyt, úplně madlo, proti právě překonaným krystalovým nehtákům. Spadnout? Ne! Tu radost těm čumilům dole neudělám. Dolézám zbytek převisu a po několika metrech jsem u mých spolulezců. Tony vidí, že lapám po vzduchu a procvičuji ztuhlé zápěstí. Ulevuji si z piných plic, ale pak se oba smějeme. Přidává se i třetí lezec. Původně jsem chtěl lézt něco lehčího a při tom se pokusit o nějaké snímky. Můj přítel mě vehnal do převisu, jinak řečeno mě tam vtáhl. To ti jednou oplatím, myslím si, ale již při dalším výstupu jsem na to zapomněl.

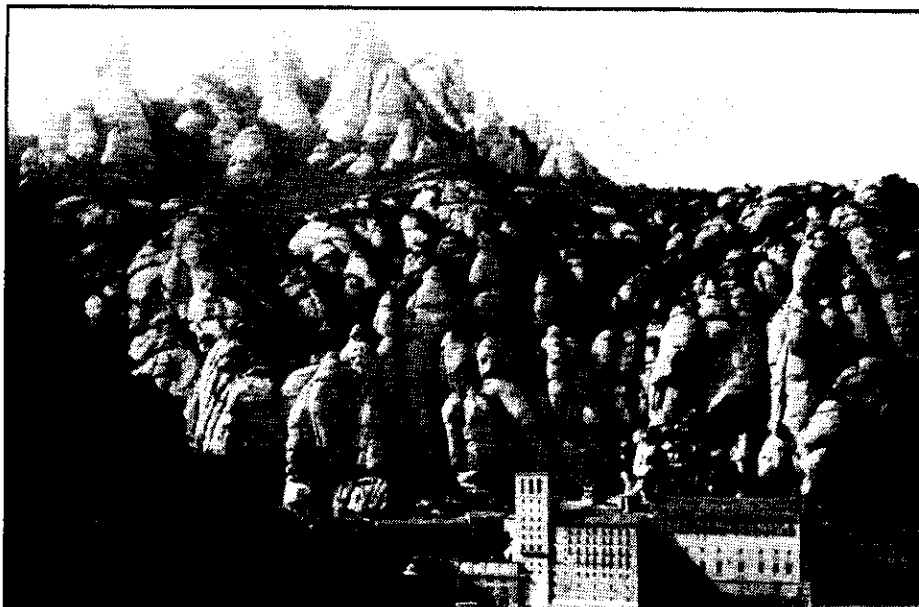
Na náhorní plošině, téměř tam, kde se skalní věže dotýkají oblohy, stojí malá kaple. Lépe řečeno stojí tam bývalá kaple. Dnes se tu již nekonají bohoslužby. Mniši nevystupují těch 1 300 schodů, které vedou od kláštera ke kapli, aby zde v klidu výšin rozmýšleli či obdivovali krásu skal. Zde v této bývalé kapli žije Tony. Vnější vzhled si kaple zachovala, ale vnitřek je přestavěn. V malé chrámové lodi nejsou klekadla, ale stoly a židle, matrace. Pohodlně tu může nocovat 20 horolezců. I náhodný chodec, který zavítá do této zapomenuté oblasti, si může zde odpočinout a vypít svoje pivo či Colu, kterou mu Tony s malou přirážkou rád prodá. Jen málo chodců překoná víc jak 1 000 schodů, aby mohli vychutnávat pohled na klášter a skalní město. To ovšem nevádí horolezcům, kteří se tu o vikendu scházejí. Hned za kaplí se zdvihají věže pěkně jedna vedle druhé. „Ta vlevo je La Prenyada“ (těhotná žena), ukazuje mi Tony na tři nejmarkantnější věže. „La Trompa“ (sloní chobot) kraluje uprostřed. Vpravo přihlíží „La Momia“, a malá „La Mumietta“ (mumie) dotváří celkový obraz nejmohutnějších skal. Jejich strmé stěny přímo lákají a zároveň odpuzují. Nejraději bych se vydal ke stěně některé z nich, ale slunce rychle mizí za hřebem a já se stávám Tonyho hostem.

Část kaple je přepažena mohutnou zdí. Za ní je Tonyho soukromí a zároveň jeho království. Obrovská bedna je pokladnicí. Ve svém nitru skrývá skoby, lana, srnky, karabiny a horolezeckou literaturu. Dneska jsme tu sami. Ve všední dny je tu jen málo lezců a tak nás nikdo neruší v naší debatě o horách, lezení a horolez-

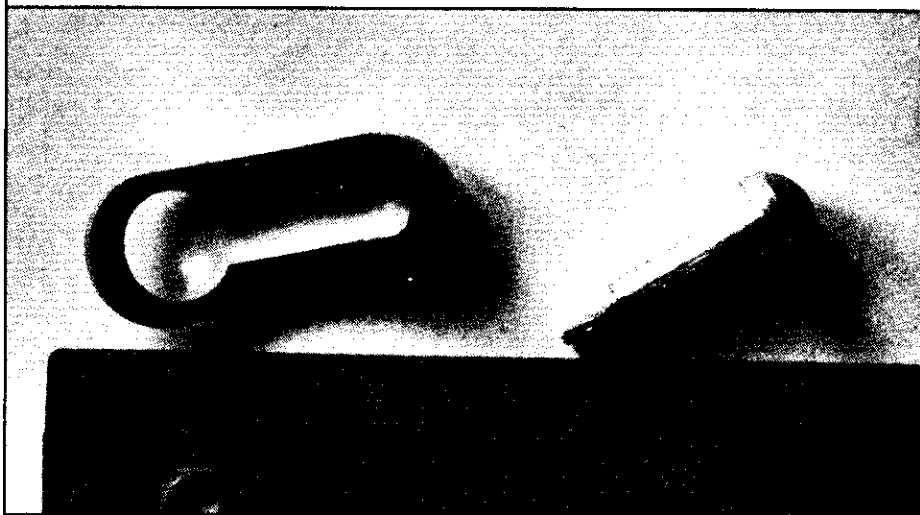

cích. Uskáváme čaj a doplňujeme naše horolezecké esperanto obrázky a kresbami na papír. Pojednou Tony vyloví ze své velké bedny hrst fotografií a já ke svému údivu poznávám spoustu stěn a vrcholů, které jednak znám osobně či jen ze stran horolezeckých časopisů. Tony se probírá ve fotografiích a vypráví. Vypráví o francouzských Alpách, o severní stěně Eigru, kterou se mu podařilo zdolat a samozřejmě o Montserratu. „Ve Francii mi omrzla ruka. Tři měsíce v nemocnici, ale teď je to dobré.“ Rozhrne znovu několik fotografií a já zapaluji nové svíčky. „Teď už do Alp nejezdím. Tady ve Španělsku není taková zima a v Montserratu je pořád co lézt.“ Mumiá si Tony polohlasitě, jen tak pro sebe. „Hlavně, že je radost z lezení.“ V tom se s Tonym shodují. „Jen klasifikace je tu trochu jiná než v Alpách.“ Přechází Tony k dalšímu tématu. „Zdejší stupnice je zde posunutá proti alpské asi tak o jeden stupeň, u některých i o dva.“ Ve klášterní prodejně jsem si prohlížel 12 svazků horolezeckého průvodce pro zdejší oblast. Hemžilo se to tam výstupy označené V. a VI., ponejvíce s nějakým tím „A“. „To bylo dřívě“, prohodí můj španělský přítel, „dneska je to až o dva stupně dole a to není dobré. Raději měli přidat dva stupně nahoru. Bylo by to přehlednější a bez zbytečných dohadů“, míní Tony. Aniž jsem stačil vyslovit další otázku, pokračoval Tony ve svém monologu. „Všude mají VIII. a IX. stupň, někde dokonce X. U nás v Montserratu je nejtěžší cesta podle nové klasifikace V+. Zítra ti ten výstup ukáži, můžeš to zkusit. Má to zatím jen málo přelezů.“ „Při vzpomínce na zdejší jištění s díky tuto nabídku odmítám. Lezení na zvláštním druhu slepence se musí přivyknout. Střídající se kameny z různých hornin mění svoji adhezi. Je proto lepší začít na lehčích cestách. Ale co lze považovat za lehké. Lezení v „pětkovém“ terénu bez jištění 400 – 500 m nad zemí má svoji krásu, ale nesmí se spadnout. Přestože mi zdejší horolezci tvrdili, že zdejší skoby udrží přes 1 000 kg, moc jsem jim nevěřil. Moje nedůvěra stoupla ještě více, když jsem na celých délkách nacházel jeden či maximálně dva „hřebíčky“, jak jsem tyto španělské skobičky nazýval. To si ještě každý musí ona očka na skoby přinést, jinak mu lana mohou sloužit jen při slanění. Jestli někdo pojedje do Montserratu, tak mu doporučuji, aby si doma přibalil pořádný balík odvahy a v Barceloně zakoupil několik „oček“. Ostatní informace mu poskytne Tony Jimenez Lucena – Refugi St. Benet-Montserrat

Jaroslav Čáp

Naproti zleva kaple St. Benet a věže La Prenyada (Těhotná žena), La Trompa (Sloní chobot) a La Momia (Mumie). Nahoře horolezecký ráj 30 km západně od Barcelony. Uprostřed pravé strany je vidět polovina El Cavall Bernat, s výškou 180 m (plus 500 m expozice) jedna z nejtěžších a nejvyšších věží. Dole španělské očko a expanzivní hřeb, jištění v Montserratu. Všechny snímky J. Čáp.

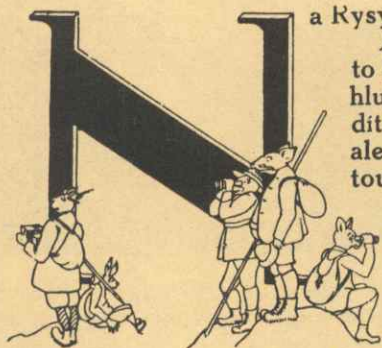
ROZPUSTILY PRŮVODCE PO VYSOKÝCH TATRÁCH

DLE MÍSTOPISNÝCH ORIENTACÍ ŠTÁFLOVÝCH

NAPÍŠIL
JOSEF HAJŠ TÝNECKÝ
ILLUSTROVAL
OTAKAR ŠTÁFL

NAKLADATELSTVÍ ČESKÉ LIDOVÉ KNIHKUPECTVÍ A ANTIKVARIÁT
(JOSEF SPRINGER) V PRAZE I, A NA KRÁLOVSKÝCH VINOHRADĚCH.

plešu, tím směrem, kterým konala první cestu k Ostervě.

Výjimku činil pouze pan Mezek, jehož srdce mučila zlá žárlivost. Trpěl melancholií. Byl nespůsobilý. Okusoval v roztržitosti mladé letorosty smrčků a mluvil-li, pletl si pojmy, což bylo právě tak povážlivé, jako kdyby se mu pletly nohy. Viděl Kozičku po boku Kamzíkovi šťastnou, veselou, vtipem hýřící a slyšel, jak stará paní Koza, naklánějící se k rameni svého chotě, meká do jeho ucha: »Alfons, chystej svatební dárek! Z naší dcery a z toho Kamzika bude jistojistě šťastný párek!«

Kozel kouřil viržinku a usilovně přemýšlel, co se stane, bude-li tak, jak jeho choť napověděla. Jedním si byl jist: opatří zefovi v kozí bance jedno z hlavních míst a nad to ještě vymůže mu stipendium na studijní cestu kolem světa, aby mohl ve se se užit s mladou chotí vznešeného světa, nežli ho schvátí starost, kam s penězi, které si bude jako prezident Kozí banky vydobývat v potu tváře...

Ztučnělý pan Pašík, spokojeností záře, dostal se

s paní Husou, předsedkyní Spolku na ochranu podšubovaných Hus, až k Popradské chatě.

»Něco mne píchlo v patě« — řek' a usadil se za stůl a za pět minut jedl.

Osel, vida Kozičku stoupající s Kamzíkem *vzhůru od chaty na cestě k Rysům*, strašlivě zbledl.

»Jdou spolu do hor!« — zařehal a chytl se za ušatou hlavu. — »Jsem z toho magor! Iha, iha, iha, ona se už se mnou netahá!« — A všecek zoufalý usadil se vedle Pašíka a Husy, a bledl a jedl a pil a snil, až v tom příjemném světobolu všechny Osly na světě předhonil. Pak obrátil se na Kozla a na jeho vzácnou choť a zařehal, když viděl, že i oni se v chatě zařídili po domácku: »Kolik kilometrů cesty jsem už urazil, lze vidět na mém táku! Až těch čárek bude na něm pětadvacet, bude se šťastný Kamzík s vaší dcerou z Rysů pohodlně vracet! Až jich bude padesát —«

»Nebudete na svých vlastních nohou stát!« — dopověděla přísně paní Koza. — »Budete se po čtyřech domů vracet a já budu litovat, že vám nemohu dát za to cestování pětadvacet!«

Když Kamzík s Kozičkou *zahnuli od chaty na levo na morenový násep a odbočili vpravo na stezku, klikatící se do otevřené Mengusovské doliny*, zjasněné oparem slunečního světla, měla Kozička dojem, že vchází do ohromných kulís pohádkového jeviště, na něž padalo světlo shora, ze zasklené, modrem zasvítávající kopule. Blížili se k horám, do roklí a vzdálených soutěsek, kde černaly se rozervané, příkré srázy, kde hlas vyvolával několikerou úděsnou ozvěnu a kde divočina vítala je svým drsným, ale upřímným způsobem.

Za nimi nad Popradským plesem, zalita všecka

oslnivou, předpolední září, tyčila se zpola zelená, zpola hnědošedá, lišejníky, klečí a mečovitou travou zavalená Osterva s oficiální »pěšinkou na věčnost«, jež plná zoufalých kudrlinek, podobala se sluncem zkroucené tkanici do bot, kterou nějaký pradávňý turista tam kdesi vlevo nahoře upevnil špendlíkem...

Zapadli do kosodřeviny, sem tam pomísené měkkými, na vrcholcích zasluněnými smrky a límbami, kteréžto poslední dozrávají v říjnu a mají šišky, obtěžkané až sedmdesáti olejnatými jádérky. Po volné čtvrthodince překročili hlasně bublající potok, který v nesmírném pospěchu skákal přes uhlazené i ježaté kameny ze Žabích ples, ukrytých za vzdálenou, ohromnou terasou horskou, k níž směřovala cesta našich přátel.

Šli vesele a o tom, co se stalo u vodopádu Skoku, nemluvili. Ale mysleli na to a bylo jim do smíchu i do zpěvu. Cítili, jako by jim narůstala křídla k vzletu, k vzestupu — přeskakovali s kamene na kámen, s balvanu na balvan a naslouchali uličnickému hvízdotu Svišťů, již divali se na fajčící vrchole velehor.

Dolíně vévodil od potoka strmý, ostře zahrocený štít Olgin neboli Volovec, zdánlivě osamělé cimbuři šerého hradu středověkého, zkamenělá, vzdorně se tyčící špice horská, dosahující výše 2212 metrů.

»Proč se nazývá štítem Olginým?« — zeptala se Kozička, hledíc na její strmé, rozjizvené boky. — »Byla snad na jeho vrcholu první žena?«

»Ach nikoliv« — odpověděl Kamzík. — »Své jméno dostala od člověčího továrníka Stodoly z Lipt. Sv. Mikuláše, který tam 28. června Léta

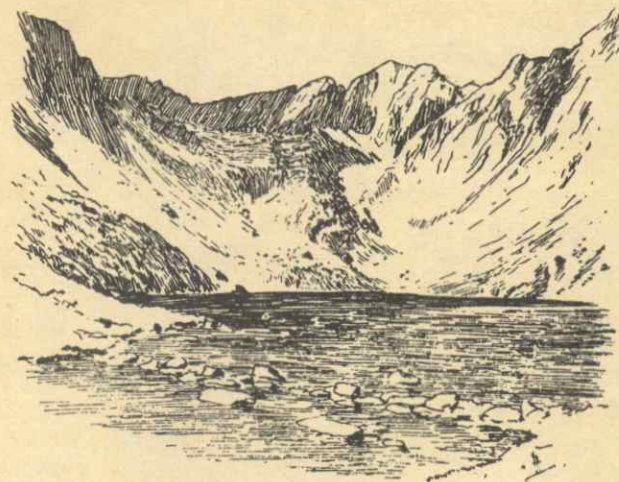
Štít Olgy, neboli Volovec.

Páně 1903 vylezl a poněvadž staré, slovenské jméno Volovec mengusovský se jeho lidské ješitnosti nezamlouvalo, pokřtil onen horský štít jménem své paní. Od těch dob sluje skála Štítem Olginým i Volovcem!»

Stezkou mezi zelenou klečí, sem a tam se rozplazující, přišli k nápadně velikému balvanu, v pradávnu sřícenému bůh ví s kterého olbřimiho vrchole, a u něho se cesty rozdujovaly.

»Kam teď? Vlevo nebo upravo?«

»Vpravo« — ukázal Kamzík rukou. — »Stezka

Velké Hincovo pleso.

nalevo odbočuje k Hincovým plesům. Kdybychom šli po ní, dostaneme se za hodinu a půl k Velkému plesu Hincovu, které je mezi vysoko ležícími plesy největším, zaujímá plochu téměř 20 hektarů! Po jeho pravé straně horským svahem, šikmo přes omšelé Mengusovské štíty, tratí se chodniček k sedlu téhož jména, po němž se možno dostat do Polska k Mořskému Oku a k Rybímu plesu! Nad Hincovým plesem zvedá se k nebi Čubrina a Koprůvský štít. Mezi nimi v značné prohlubni jest Smrečinské sedlo, s něhož otvírá se jedinečně krásný pohled na Smrečinská jezera v Temnosmrečanské dolině a na polský Zadní staw!«

»A jak se jmenují ty ohromné, sem a tam posněžené vrcholy skalních štítů, hledící na nás v mračivé nevlidnosti se západní strany?«

»Nepoznáváte jich? Pravda« — usmál se Kamzík — »s této strany mají nepřilíš vábně zachmuřená čela, plná jizev a tisíciletých šrámů. Jsou to Patria, Bašta a tajemně dýmající Satan, vzbuzující hrůzu svými krkolomnými, hluboce rozervanými srázy. Pohleďte: se Satana táhne se až do samé zelenošedé doliny vysoký, příkrý, skalnatý hřeben, podobající se zježenému a pokrivenému hřbetu zka-menělé šelmy, která se tam kdesi zakousla... Na jihu, daleko do modrých mlh, vidíte starou Královu flou, tam vedle, kde jest Popradské pleso, zvedá se k nebi Osterva, na východě tři holé, rozervané stěny Kopek a severní strana Mengusovské doliny jest uzavřena a jakoby zdánlivě zatarasena Mengusovskými štíty a Volovým chrbátem!«

Mezitím, co mluvil, potkávali upachtěné turisty s mapami v rukou a s kukátkou, komické i vážné patrony, statně vystupující i nemohoucně se batolící cestami, po nichž před nějakými desetitisíci lety kráčeli lidští turisté s dobyvačnou touhou v oku a s kuřimi oky na nohách.

Kamzík, dívaje se za nimi, vysvětloval:

»Výstup na Rysy jest proti jiným horám tatranským značně usnadněn. Vede na ně dosti pohodlný chodník a proto možno říci, že tato cesta, po níž jdeme, počítá se k jedné z hlavních tepen turistického života v Tatrách. Po celé léto a nejvíce o nedělích a svátcích potkáváte zde celé hloučky zvířecích turistů. Říci: byl jsem na Štrbském plesu a nebyl jsem na Rysech, je asi tak, jako říci: byl jsem v Praze a nebyl jsem na Hradčanech!«

Držice se pravého směru cesty, kráčeli v příval houstnoucích balvanů, do nejkrajnějších jazyků kleče, která v zdánlivě útočném vzruchu hnala se kdysi nahoru k čelné stěně ohromné morenovité terasy, ale vidouc marný boj a nemsylnost svého vzteku, zůstala státi v rozptýleném šiku pod výtoky Žabích ples.

Překročili ještě jednou šumný, bublavý potok a počalístoupatdosti obtížnými, sem a tam se klikaticími serpentínami, probíjejícími

se ztěžka navaleninami balvanů, ohromným, terasovitým schodištěm, stále směleji a přikřeji vystupujícím, přeřízli dvě, tři zbytečně rozvleklé serpen-

Žabí pleso a Žabí koň.

tiny a přidržující se zahrocených a jako by ostrou šířčinou přitesaných skalisek, čnicích v romantickém, divokém seskupení na ohromné terase předvěké, morenovité hráze, dostali se k rozměrnému, vysokému balvanu, na němž byla zasazena deska maďarského turisty, který ukončil svoji horolezeckou slávu na Žabím koni . . .

Prostupující balvanovitými uličkami, po rachotícím kameni, došli po několika minutách k místu, s něhož byla vidět Žabí plesa, v úctyhodné výši 1920 metrů.

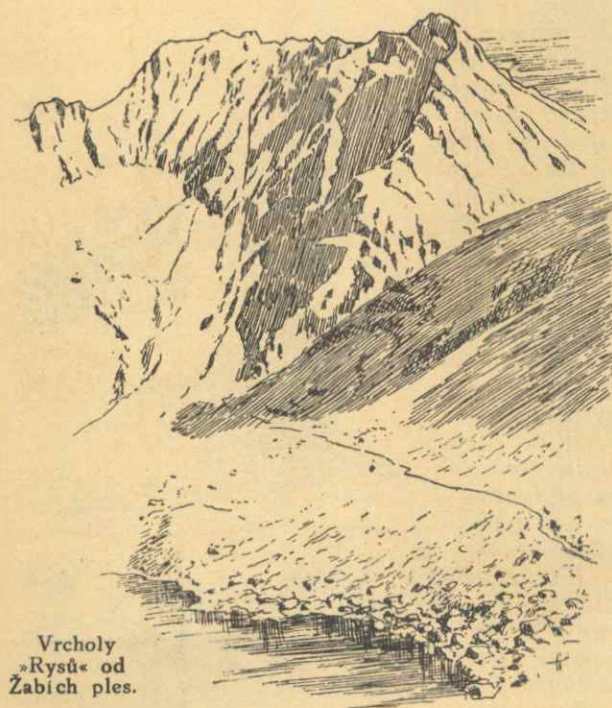
»Jsou celkem tři!« — ukazoval Kamzík do kameňité, bělošedé doliny, obchvácené v půlkruhu rozervanými, sněhem zabělenými štíty — »ale vidíme jen dvě, blízko sebe, lépe řečeno: nad sebou, nižší větší a vyšší menší. Třetí jest ukryto za skalami ve výši 2053 metrů. Pohledte na onu malou, skorem nosovitou špicí skály, která jest zabodnuta nad Žabími plesy! To jest pověstný Žabí koň, 2300 metrů vysoký tatranský oř, divoký, nebezpečný štít, ukončující hřeben Volova Chrbátu, na jehož hrozivý vrchol vyléztí, znamená opravdový horolezecký triumf ve Vysokých Tatrách. Je to jedna z nejnamáhavějších, nejtěžších a nejnebezpečnějších tur, ale také nejkrásnějších a nejzajímavějších!«

»Byl jste tam nahoře?« — zeptala se Kozička a její oči se zajiskřily touhou, dosící oné skalní, do nebe čnějící jehly tatranské, jež ponejprv byla zdolána mužem, a ženou v roce 1905.

Odpověděl prostě, jako by se to samo sebou rozumělo: »Byl jsem tam a ne snad naposledy!«

»Vzal byste mne s sebou, kdybych si toho přála?«

»Vzal. Ale pod jednou podmínkou!«

Vrcholy
»Rysů« od
Žabích ples.

»A ta je?«

»Pojďte« — řekl chvatně, veda ji vpravo serpentinovou stezkou kolem Žabích ples, jejichž voda temnězelená vzbuzovala obraz dvou do široka otevřených očí horského obra, na jehož čele stáli. — »Cestu na Žabí koň možno dělati společně. Ale jenom tehdy, když nemáme, čeho bychom mohli

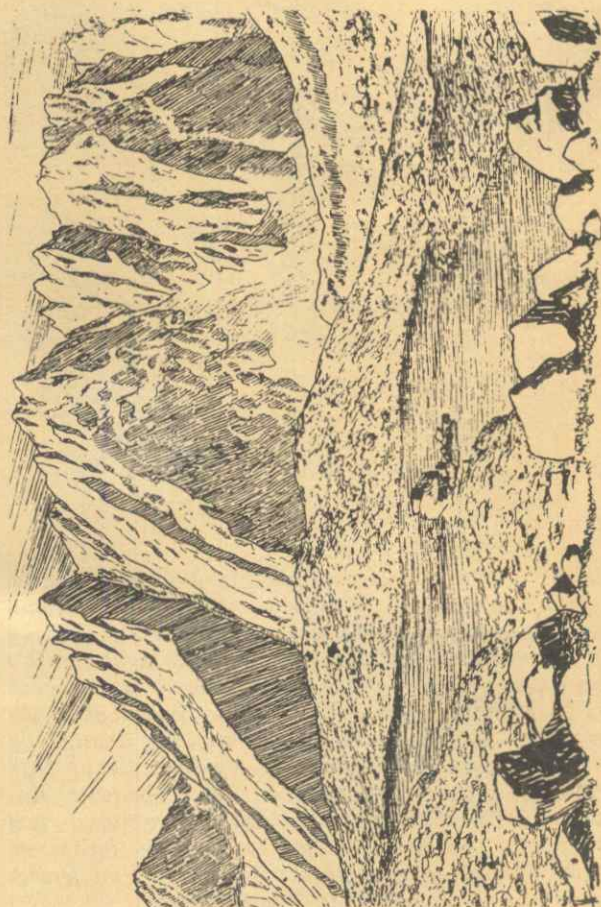
oželet . . . Vizte, onen balvan uprostřed nižšího jezera. Nezdá se vám, že je opravdu podoben obrovské, šedožluté žábě, vystrkující oválný hřbet z vody? Kdyby měla na hlavě zlatou korunku, řekl bych, že je to zakletá víla, čekající po staletí na svého osvoboditele!«

Bylo tak, jak mluvil.

Fantasie, připínajíc si pohádková křídla, dopovídala, co jeho úsměv napovídal. A bylo to krásné! Jezera byla jako by zavalena zbělenými, sluncem vypranými kostmi předvěkých zvířat a lidí. Utápěla se takořka v jejich příboji a nic nebylo kolem, co by šed divočiny zpestrovalo křiklavými, barvitými stíny.

Slyšeli hvizdot Svišťů, někde ulomil se balvan a dunivý, třaskavý rachot té ozvěny podobal se temnému mručení skal, jež kdosi vyrušil ze ztrnulého klidu. A pak byla slyšet jemná, uspávající hudba horského vodopádu, vlastně uzounkého, po nezměrných plošinách měděnkově a červeně zbarvených skal řiticiho se potůčku, sviticiho, stříbrného, rozrážejícího se v miriady skvělých, duhových krupějí, který v šumné, zpívající kaskádě padal vpravo s příkrých stěn.

»Ten potůček přes celé léto odtéká ze sněžných polí pod Váhou, na druhé straně tohoto špicatého hřebenu! Hned skáče v kamenném poli pod stěnou, hned zaniká v třišti kamenů, ale je studený jako led. V jeho souzvučné písni prodlel jsem často několik hodin, dívaje se do němých a přece tak výmluvných vod jezerních. Všecka krása a jasnota poesie zpívala mně zurčivými zvuky této bystřiny do duše a já, věřte mně to, pochopil v těchto divukrásných samotách horských smysl života, jenž

Žabí plesa a horstvo »Satans«.

vítězí jen tehdy, když se probíjí závistí a neláskou...»

Jeho hlas zněl měkce a vemlouvavě jako šumění horského vodopádu. Byla v něm podivuhodná láska k horám, k samotám a k jejich divočině, jež zoceluje nervy, zkrášluje výhled do budoucna a ukazuje hloubku citění a myšlení. Kamzík! Dítě hor, umělec čisté, neposkvrněné krásy, našedší sám sebe nad směšnou, jepičí nížinou, mizející bůh ví v kterých zatuchlých kalužinkách: to byl on a ona ho milovala. Všecka její odvážná, dětsky důvěřivá mysl připjala se k jeho podivuhodným zkušenostem, a on jí vedl, otvíraje před jejíma očima taje zkamenělé pohádky, ukazoval jí tajemná jezera, ukrytá jakoby v klíne božím a jeho oči mluvily moudrostí, jež není zvyrazněna žádnou školometenskou literou, žádným, směšně nafouklým předsudkem, žádnou napapouškovanou frází.

»Hory otevřely mně srdce« — pravil, když přes holé, zakulacené balvany se přehupoval a vystupoval na úzkou, jakoby kameny vydlážděnou stezičku, opatřenou zrezavělým, řetězovitým zábradlím. — »Hory otevřely mně srdce a já nasloučám, co vypravují. Slyším jejich hlas za hukotu vichrů, za skučení bouře, za strašlivého dunění hromu i v tichých, zjasněných chvílích slunečního odpoledne, kdy po horách pohybuje se jen stín bleďých oblak anebo nalomená, houpavá křivka orlích křídel... Zemru na horách, to je jisto... a kdybych se měl ještě jednou narodit, nechtěl bych být než Kamzíkem, který vystupuje nejvýše!«

Šla za ním, ale pojednou, jako by se něčeho zalekla, předběhla ho a vystupovala sama výše.

Do skály vtesaný, stupňovitý chodniček plazil se

v pohodlném, serpentinovitém vzestupu po příkrém svahu, hned vpravo, hned vlevo, ale také zpřima, vzhůru, na vysoký, hladký vrchol, pod nímž i nad nímž bylo slyšeti supění obtloustlých turistů. Zejména kterýsi Jezevec z Pováží s moderními brýlemi na čenichu a s turistickou čepicí na hlavě, dobře odpočatý, vykrmený a líný až běda, sápal se nahoru a křičel, že horolezectví je věda, která vstříc zooloii a matematiku do kapsy... Držel se stále řetězu, krok bez něho neudělal, ale přes to volal na kulhavého Jěžka v stejnokroji kapitána tělesné, psi strážce Sultánovy, že ten řetěz je naprosto zbytečný, protože i bez řetězu se nikdo od skály neutrhne.

Kamzík, slyše jeho pošetilé šplechty, poučil ho, že v létě, v sezoně turistické je řetězové zábradlí sice zbytečné, ale rozhodně ne již na jaře a na podzim, kdy o polednách taje sníh a ručeje vod ženou se po svahu dolů, ale kdy ve čtyři hodiny již opět mrzne, jen to praští a, kdy svahy hor jsou hladké a svitivé jako sklo — —

»Tehdy jest vzestup i sestup stejně tak nebezpečný jako lakýrka, cestující na Rysy!«

Přešli na druhou stranu hřebenu a viděli před sebou západní hrot Vysoké, s problémem sněžných poliček na rozervaných, pochmurných stěnách, kolmo, strašidelně spadajících morenovitými odnožemi do pusté, holé doliny, zaváté vysokou návějí sněhovou, zpolá utopenou v stínu a zpolá ve světle. A přešli sněžové pole, svažující se po příkrém svahu, měkké, zavlhlé, na okrajích rychle tající a bodající jasnotou svitivých hvězdiček do oči.

Šlo se pěkně v jeho závějí, tu a tam pleskavě se rozstříkující, s drobnými, neviditelnými tůnkami

spodních vod, které ve vyhloubeném podkladu prahorních skal se černaly buď jako inkoust anebo zářily ve zlatě.

Rozervané boky Velké Vysoké byly ztmavělé, do hlubokých stínů mizející, ale vrcholek svítil odrazem slunečního nebe a sníh na něm podobal se šedinám zamýšlené stařeny, která již příliš zestárla...

Sněžové pole zmizelo, jednolitý, klikatými trhlinami zbrzděný skalnatý svah vyhoupl se sedlovitě do výše a Kozička viděla před sebou ohromný, osamělé trčící balvan, malou skálu ve skalách, přirozený, krkolomný balkon na věžaté katedrále — krátce řečeno, sedlo Váhy, rozdělující Vysokou a vlevo Rysy. Byl to vlastně strmý, dosti vysoký můstek (2412 m), spojující dva horské hřebeny s posněženými štíty a se závratnými propastmi.

Hrozivý vrchol vpravo, tyčící se nad Vahou, byla Vysoká (2565 m) a o něco dále vrchol Ganeku (2465 m) s kamzičím, takorhka sebevražedným ochozem, klikaticím se v nezměrné výši přes rozeklané jazyky sněžných polí — —

Kamzík vystoupil na skalnatý výstupek Váhy a natáhl ruku před sebe.

»Na tomto místě představoval jsem si vždy onen výjev z človecí bible, kdy ďábel vyvedl Krista na horu a ukázal mu kus pozemského ráje, řka: 'Toto všechno tobě dám, padneš-li a budeš se mi klanět!' — Kristus ďábla odehnal, ale já bych mu stiskl vděčně ruku. Neboť to, co možno viděti s tohoto místa, je tak neuvěřitelně krásné, čarobájně, pohádkově uchvacující, že kdo má oči k vidění, vidí, ale pochybuje o jsoucnosti toho nádherného obrazu, jenž neděsí hrůzou zčernalých, stínem zavalených propastí a nepřivádí mrazivou závrať do hlavy, ale

Pohled ze Sedla Váhy do Bělovodské doliny.

hýří barvami, zpívá písněmi dávných pohádek a vrací v pochybovačnou a nevěřící duši sladkou, dětinskou víru v boha, jenž toto všecko udělal sobě pro potěšení... V chudičkových, strohých průvodcích tatarských jest při popisu tohoto místa nakupeno několik pozlátkových frází: báječný pohled, čarokrásný obraz a tak dále... Opakovatí ta slova tváří v tvář tomuto velikému divu všemohoucí Přírody, bylo by rouhání... To, co se jeví vašemu zraku, jest zaslíbená země Kanaán, zjevivší se za onoho času Vůdci židovského plemene, když vedl svůj národ z otroctví... *Je to Bělovodská dolina, zelený, žlutozelený smavý zázrak s řetězem hor v pozadí, s modrou oblohou nad jejich zamlženými střílnami, s příbojem smaragdové kleče, ženoucí se ze zelena doliny vzhůru na strakaté, světlem i stínem divoce zabarvené stěny horské, s malíčkými*

smrky a limbami uprostřed klečovitých lesů, s loučkami, plnými svěží a jakoby sluncem prosvícené zeleně a opět s bělošedými násypy morenovitého kamení uprostřed zelené, bezlidné divočiny, hledící vzhůru do oblak dvěma zamodralýma, dokorán otevřenýma očima: bližším Zmrzlým plesem (1774 m) a vzdálenějším, temnějším Českým plesem (1612 m) —

»A ty hory vlevo, vpravo, před námi i ony, jejichž obrysy zdají se již takořka mizeti v oblacích, jaká to ohromující panorama zkamenělých, s oblohou se snoubících vln...« — šeptala Kozička, hledíc přes Bělovodskou dolinu do dálky. — »Příteli!« — řekla s podivným smutkem v očích — »zde by měla být malířská akademie! Kolik vážných, opravdových umělců vrátilo by se do Prahy ke cti sobě i těchto hor, jež skutečné umělce štěte hýčkají, ale kýčáře drtí na prášek —«

Usmál se shovívavě a řekl: »Malířská akademie měla by být vybudována na Rysech! Pojdte a avíďte!«

A šli.

Vlevo, placatými kameny vydlážděnou stezkou, v jejíž blízkosti, ještě v sedlovité průrvě Váhy, našel Kamzík horský mák, čistý a bílý, kráčeli vzhůru, zastavili se u vojenské pozorovací kaverny, holé a opuštěné, přešli bočný hřeben prvního štítu Rysů a zapadajice do hlubokých závějí vlhkého sněhu, který nebezpečně zakrýval přechody a hluboké strže, vystoupili na triangulační bod Rysů, na nejvyšší jejich vrchol, dosahující úctyhodné výše 2503 m a zde, mezi omšelými, věky a bouřemi ošlehanými balvany, v neladu na sobě nakupenými, pod zčernalým trámovým primitivní jakési rozhledny,

Vrchol Rysů.

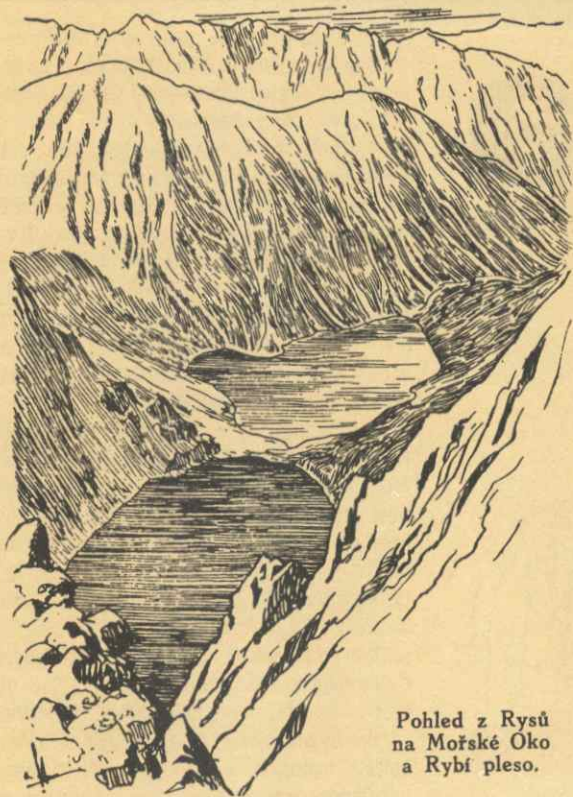
železnými svory upevněné ke skalnímu podkladu, zahleděli se dolů, do závrtných, nepředstavitelných propastí, do strašlivého chaosu trčících štítů, hřebenů a skal, do věčného pekla i do věčného ráje... a jejich ústa přestala mluvit a jejich ruce se přiblížily k sobě a to bylo, jako by bůh otevřel jim okno do svého tajemství a ukázal jim svět, který se tměl a jasněl v propastech pod jejich nohama —

A byla to opět Bělovodská dolina, jež zasvitla v barevné, zelenožluté, strakaté miniatuře v obvodu horského oceánu. Bělovodská dolina, ztracený lidský ráj, tatranská pohádka, jevíci se s vrcholu Rysů jako zelené, divoké jezero... a jiné doliny a jiná jezera... třináct jezer, třináct drahokamů, svitících odrazem nebe v klinu zježených, sněhem zaplněných, zastříbřených hor a nad nimi ticho, nezměnné, hluboké ticho Věčnosti a pod nimi a vedle nich morenovité zkazky velkých geologických převratů, pradávno písmo Genese, kronika věčně živá a věčně hovořící o pomíjejícínosti jepiči slávy —

Kamzík, ukazuje na jezera, mluvil: »Vlevo na polské straně v propasti svítí Mořské Oko, pod ním Rybí pleso, tamto je Zadný staw pod Kolem, Vyšný i Nižný Žabi staw Bielčanský, České pleso, Zmrzlé, Zelené a Litvorovo pleso, dvě Žabi plesa, část Štrbského plesa s černem lesů kolem a Velké pleso Hincovo... A ty štíty horské, zachumlané oblaky, dýmající, zasněžené i zjasněné rozhořelými paprsky slunce, které je zapaluje... toť kamenná báseň, hodná Danteovy lýry... Od Muráně, Havrana, od štítu Nový na východ táhnou se Bělské Tatry... Vidíte Mlýnára, Jahňáci, Ladový štít, Lomnický, bájnou zasmušilou Gerlachovku, Končistů, Ganek... povšimněte si jeho děsné, vyhlazené, kolmé severní stěny a vedle něho trčí do výše Vysoká, jevíci se odtud jako maličký hrot, ačkoliv má dva hlavní a dva bočné vrcholy, k jihu a na západ vrství se zatemnělá Bašta, pochmurný, vztekem rozervaný Satan, Štrbský štít, svatý Kriváň, jezáté Mengusovské štíty, Swinica a v dálce, v mlze zaniká polský Giewont s obrysy tajemného kříže... K severu pod námi je štít Nižné Rysy (2438 m) a na

Pohled na sedlo »Váha« a »Velkou Vysokou«.

Pohled z Rysů
na Mořské Oko
a Rybí pleso.

jihu, takořka již na obzoru zvedá se zasněžená Králova Hora a Spíšské Rudohoří...

Jak směšně maličká a přímo bláznovsky titěrný

zdál by se na tomto místě nejslavnější dobyvatel světa, největší politik, který se domnívá, že tvoří a přetvořuje dějiny... Pojďte, je to až příliš hrůzně krásné, nežli aby si našinec neuvědomil tragiku svého pavoučího života, soukajícího svoji existenční niť z kouta do kouta... Tady sedá jen Orel, když dolinou řítí se bouřné, blesky rozjasněné mraky... Tady je světlo, tady je vzduch, tady je nebe. Dole jest svět, vlhko a dusno. Stínky tam lezou nabubřelé pýchou a žáby tam kvákají u žabincových kalužin... Pojďte, je mi, jako bych měl tam dolů plivnout!

»Myslíte, že by vaše slina tam doletěla? Domníváte se, že bůh, přezírající tento horský svět, tajemný ve svém prvopočátku i konci, vidí, jak dvě stínky se nenávidějí, nepřejíce jedna druhé vlhkého koutu? Jste přesvědčen, že vidí vše, co se tam dole děje v jeho jménu a pod jeho patou, zahalenou lemem věčnosti?«

Neodpověděl.

Sestupovali s Rysů, ale nevraceli se cestou, kterou přišli.

Morenovitou strží, kamenným, rozervaným žlebem spustili se k Žabím plesům a prodírajíce se kamenným příbojem na bočním svahu posněženého »komína«, zahlédli mezi balva-

Pryskyřník ledový.

ny jemně žlutý, ze spodu růžově zadýchlý Pryskyřník ledový, který tu vyrůstal od doby ledové...

Kamzík utrl jeho květ a podal jej Kozičce.

»Uprostřed jara ledový květ!« — řekl s úsměvem. — »Horské víly vplétají si jej do svatebního věnečku! A víte co?« — rozesmál se, když stanuli u nižšího Žabího plesa — »kdybychom měli slavit svatbu, nesmělo by to být nikde jinde, nežli na Rysech! Pravda-li?«

Místo odpovědi spojily se jejich rty v jediné odpovědi a tehdy něco bouchlo.

Jezevec z Pováží, sedě na nedalekém balvanu na břehu jezera (vrátil se od Váhy k plesům!), vida, co se děje a slyše, co se mluví, zvrátil se rozhořčeně do jezera. Když se vyhrabal opět na světlo boží, byl Kamzík s Kozičkou již na cestě k Popradské chatě, na cestě, kde u potoka rostly žluté jarní Petrklíče — —

Za večera vrátili se všichni: melancholický Osel, přejedený Pašík, ospalá Husa i Kozel s paní Kozou na Štrbské pleso.

Okna hotelová zářila do tmy odrazem pohádkových světél a ta světla shlížela se v černu jezera.

V dálce, někde nad Královou Holí letěla hvězdnatým, tichým nebem bludná hvězda, padající do černých, hlubokých lesů povážských. Mezek, dívaje se na ni, zakopl o kámen a zařehotal elegicky: »Jako ta hvězda, spadlá v hlubinu, zanikla v černém jezeře, tak utápí se láska oslí v kozí nevěře!«

Pašík, slyše ho řehotati na rozcestí, zachrochtal moudře: »Pro jednu pannu klobouk na stranu! Pro jedno kvítí slunce nesvítí!«

»Slunce nesvítí, ale Měsíc!« — zakejhala mraokárně Husa.

Nacež odpověděl Pašík, maje na pravém uchu štítek čepice: »Nesvítí ani Slunce, ani Měsíc! Vidím svítit dva Měsíce!«

»Máte opičku, můj drahý!« — okřikla ho Husa. — »Vidíte všechno dvakrát a to je povážlivé!«

»Je« — přisvědčil Pašík ochotně a vrazil do stromu, div se nepřerazil na tři kusy. — »Dívám se na vás a vidím dvě Husy! To je, madame, tuze povážlivé!«

»Dobrou noc!« — řekl Kamzík, když společnost stanula před osvětleným Grandhotelem a podal Kozičce ruku. — »Spěte blaze!«

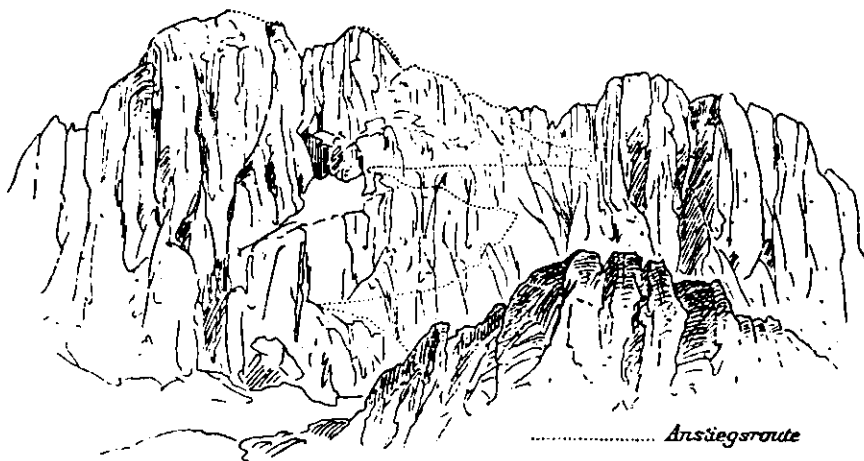
»Holka« — řekla paní Koza, když odešel a ztratil se ve tmě — »takového ženicha nenajdeš v celé Praze! To je jistě nějaký ministerský sekretář, víd?«

»Není« — odpověděla nevrle Kozička a její tvář zbarvil náhlý ruměnek. — »Je to, mami, hor těchto přítel, ochránce a mileneček!«

civetta

Vysněný cíl – Stěna stěn
HORA STVOŘENÁ PRO VI. STUPEŇ

Civetta von Nordwesten.

Dolomity. Mezi údolím Val di Zoldo a středním úsekem údolí Cordevolle, jehož hlavním městem je obec Agordo se zvedá hora Civetta oddělená od okolních hor. Její stavba je téměř jednoduchá a nějak připomíná obrovský trojštít: Zdvížení uprostřed spojuje ze strany uspořádané nejvyšší vrcholy – Civetta a Malá Civetta 3 218 event. 3 207 m, jakož i čtyři výběžky.

Severní výběžek zahrnuje mocné, hlubokými sedly od sebe oddělené věže, a to Coldai, Alleghe, Valgrande a konečně úzkým hřebem spolu spojený Castello di Valgrande a Torre Da Lago. Ostatní tři výběžky na jižní straně jsou silně rozčleněné Cantoni di Pelsa, mocná skalní řada Castello della Busazza a Civetta Bassa, která vrcholí v 3 004 m Punta di Tomé.

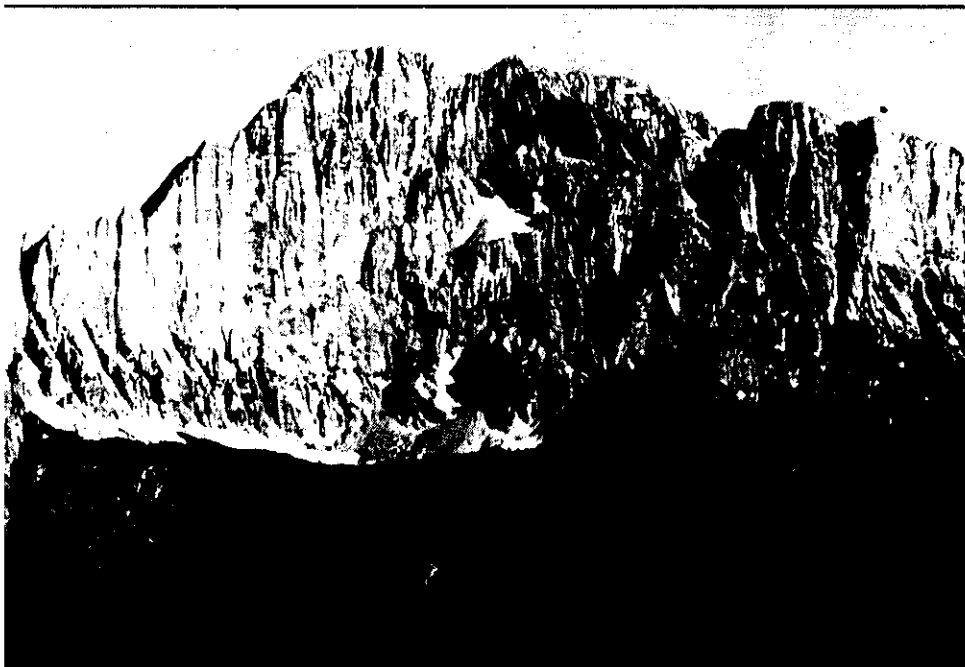
Četné chaty a všude roztroušené bivaky usnadňují horolezeckou činnost. Na konci severních výběžků stojí chata Coldai (Rifugio Sonino), první chata postavená v této skupině a umožňující přístup jak do stěny stěn, tak k snazším cestám na vrchol a v jižním ústupku se nachází chata Vazzoler, konečně je třeba připomenout chatu poblíž vrcholu, chatu Torrani ve výši tři tisíce metrů. K vrcholu Civetty vedou dvě zajištěné cesty: Via Ferrata degli Alleghesi, která je náročná, ale za to velkolepá a Via Normale (Via Ferrata A. Tissi). Tato druhá vede kolem chaty Torrani. Průvodcovský čas prvé cesty je šest hodin.

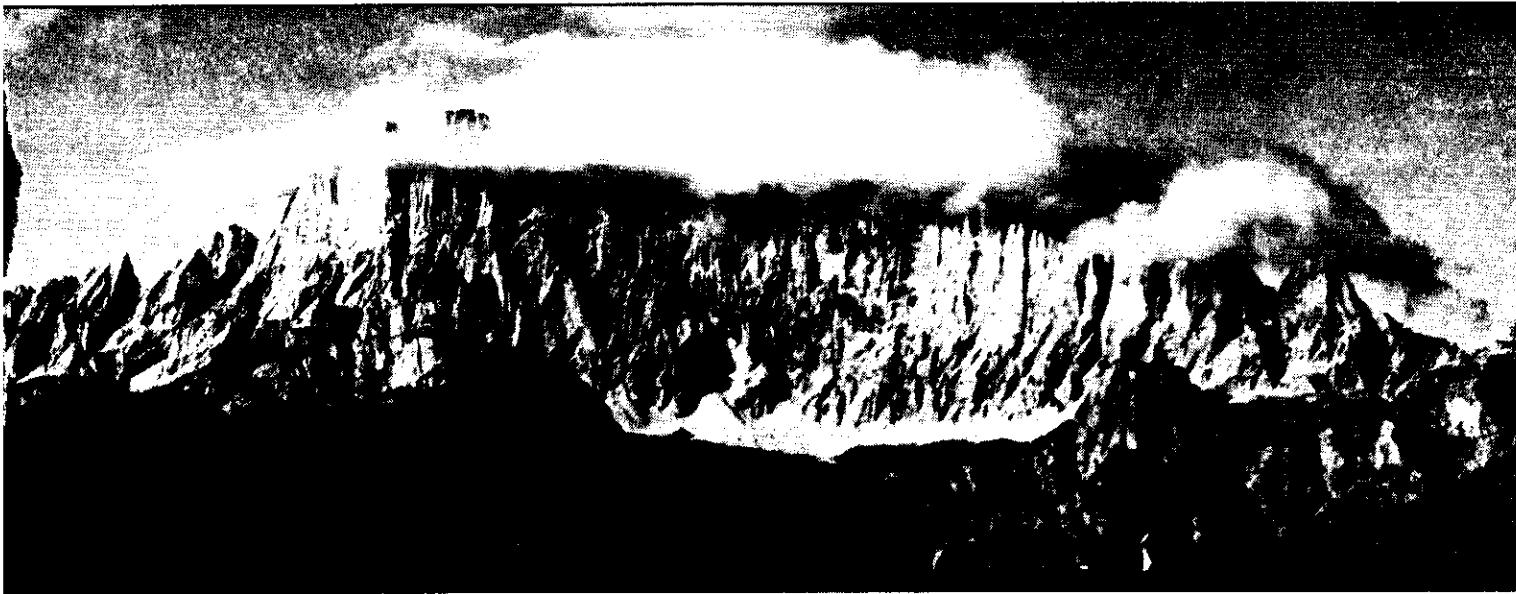
Když Ermito Comici se svým přítelem Ginou Razzou stáli před stěnou a zkoumali v roce 1927 možnosti pro italskou cestu, ptal se Comici: „Gino, můžeš mi říci, proč se tato hora jmenuje Civetta?“ Odpověď zněla: „Protože okouzluje.“ CIVETTA – to znamená také koketu, krásnou ženu, ženu, která se krásí. Ženu lákavě nepřibližitelnou!

Už první pionýři na této hoře, a to byli Angličané, mluvili s náležitou úctou o 3 218 m vysoké Civettě. John Ball napsal do svého „Alpského průvodce“, že žádný jiný z obrů této oblasti neposkytuje imponantnější dojem, než Civetta. Rovněž Malerauge našel zalíbení v její gigantické stěně. Malíř Edvard Theodor Compton považoval jezero Alleghe s pohledem na Civettu za jeden ze svých nejkrásnějších motivů.

Za prvovýstupce asi v letech 1855 lze považovat neznámé obyvatele z údolí Zoldo. Prvním známým turistou na vrcholu byl Francis Fox Tucket s vůdci Jakobem a Melchiorem z Bernského Hornozemí. Na vrchol vystoupili 31. května 1867 z Pecolu v hlubokém sněhu při lavinovém nebezpečí. Ještě v srpnu téhož roku je následoval Paul Grohmann s lovcem kamzíků Simeonem De Silvestrem nazývaným Pionavel z Pecolu. Bez vůdců byli první na vrcholu Ludwig Purtscheller a bratři Zsigmondovové v roce 1884.

„Diváme-li se na Civettu ze severozápadu jeví se její stěna jako nejmocnější z celých Dolomit“ napsal Günter Langes. Šířka celé stěny od Torre d'Alleghe až po Cima Su Alto se udává na 7 km. Hlavní vrchol se láme dolů 1 100 m strmou stěnou, která je pak ve svém severním pokračování sice nižší, ale také hladší a kompaktnější. Srázy pod Picola Civetta jsou čitelnější, jsou prostupeny pásy a v polovině stěny je velké firnové pole, které Italové nazývají Cristallo. Původně právě těmito místy hledali horolezci průstup. Ještě v minulém století, 24. srpna 1895, se pustili Britové Philimore a A. G. Raynor pod vedením slavného Ampezzanera Tonio Dimaie a Santo Siorpase do severozápadních srázů Malé Civetty. Cesta Angličanů byla cesta skálou, ledem a sněhem. Serpentinová cesta má výstup stranou od vrcholu a od té doby se o ní dodnes mluví jako o „anglické cestě“. Tuto cestu v roce 1906 vylepšili Cesare Tomé z Agorda a vůdce Santo de Toni z Alleghe, když lezli ze sněhového pole

mezi Malou Civettou a hlavním vrcholem. Tehdy museli při svém primitivním vybavení dvakrát bivakovat. Tomému již bylo 70 let a vůdce Toni jen o deset mladší!

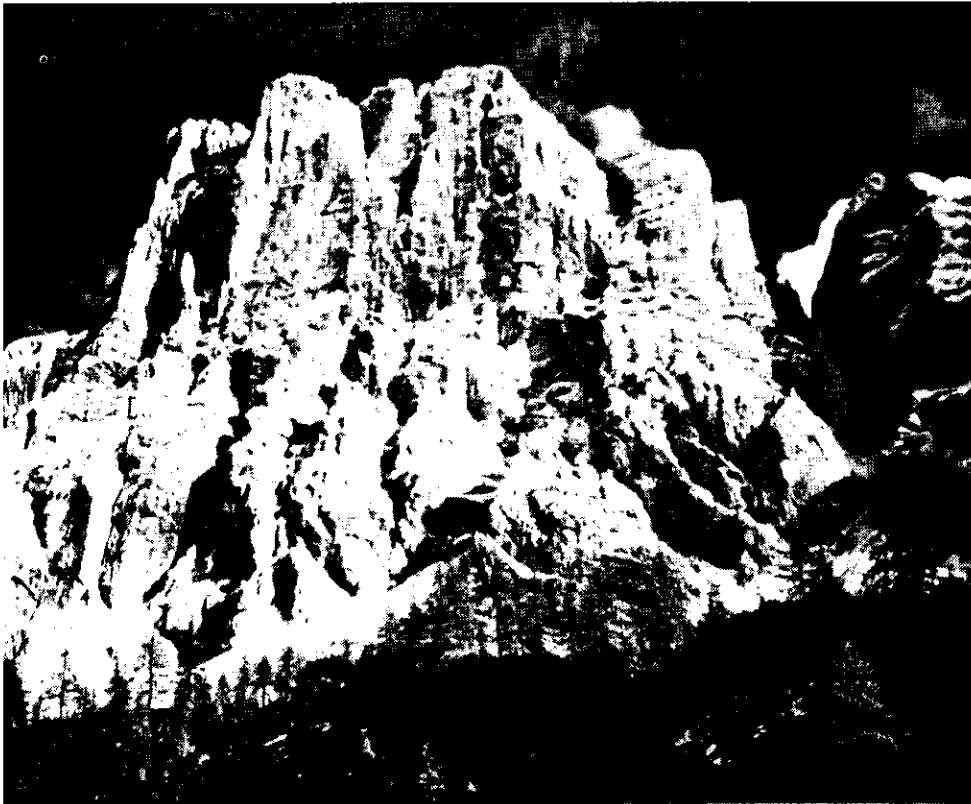
Variantu této cesty udělali v roce 1910 Němci Haupt a Lömpel. Ti dosáhli firnového pole na jeho pravém okraji a lezli přímo k vrcholu Malé Civetty. Kronikář Civetty Domenico Rudatis hodnotil tuto cestu jako jednu z největších horolezeckých cest v předválečné době. Na výstup severozápadní stěnou přímo k hlavnímu vrcholu nebyl ještě čas zralý. Mnoho pokusů o SZ stěnu ztroskotalo.

Třikrát neúspěšně nastoupil do stěny Sepp Innerkofler a v roce 1907 ztroskotal pokus Paula Hübela a Günthera von Saara. Byl to Hübel, který v Alpském kroužku Horského ducha navrhoval, aby se začalo o stěně Civetty vážně uvažovat. Franz Grossmann a Franz Goebel měli spolupracovat. Jenže Goebel nedostal dovolenou a teprve později mohl přijet s Gustavem Lettenbauerem.

V prvních popršených srpnových dnech roku 1925 seděli v chatě Coldai a čekali na zlepšení počasí. Přidal se Emil Solleder, který své přátele nazýval „Tesáci“, bylo mu 26 let, byl v nejlepší formě a současně byl autorizovaným horským vůdcem. Tito tři mnichované vytvořili jedno společné družstvo. Již při prvním pokusu našli správný průstup. Lettebauer přemohl pověstnou spáru s traverzem. Střídající se ve vedení to šlo pomalu vzhůru, až Goebel spadl a zranil se.

Po bivaku 300 m nad nástupem museli příští den pro déšť sestoupit ze stěny a uchýlit se do

Na protější straně SZ stěna Civetty, repro B.Zicha a kresba z průvodce Meyers Der Hochtourist 1899. Nahoře SZ stěna Civetty, foto B. Zicha. Vlevo JV stěna Civetty, repro S. Vaněk

seniku v údolí. 7. srpna hodinu po půlnoci vyrazili znovu. Goebel vzdal. Ve známém terénu dosáhl Lettenbauer rychle poslední zatlučené skoby, postupoval dále ukloněnou a pádem kamení ohroženou zónou. Oba lezci pak v následujících spárách a převisech prokázali svou velikou třídu. Po patnáctihodinovém lezení dosáhli za tmy vrcholového hřebene. Za výstupu použili jen tučet skob. Čistě stylově to neslo. „Byl to první vzorově platný VI. stupeň obtížnosti uskutečněný v Dolomitech“ napsal Rudatis.

Uplynuly dva roky, než byla cesta zopakována. Do stěny se odvážil 21 letý Leo Rittler, lezecký genius a horský vandrák z Mnichova a Willi Leiner z Werdenfelser Landu. Třetí průstup provedli v r. 1929 mnichované Toni Schmid a Ernst Krebs. V průběhu pětadvaceti let až do konce roku 1950 se napočítlo 70 výstupů cestou Solleder – Lettenbauer. V roce 1952 se Cesare Maestri nezalekl sólovýstupu. Trval mu pouze 8 hodin. Z prvních dvaceti pěti výstupců zůstali tři ve stěně a mezi nimi Leo Maduschka.

V pozdních dvacátých letech vstoupili do Dolomit také italské lezci. Svou úlohu při tom hrály nacionální emoce a také to, že fašismus poskytoval státní podporu a prémie. Italové se mohli stěží vyrovnat s tím, že jim němečtí lezci vylezli stěnu Civetty. V roce 1927, kdy nebyla ještě Sollederova cesta zopakována se pokusil Emilio Comici o výstup jinou cestou. Comici nebyl tehdy ještě ve vrcholné formě a navíc byl nedostatečně vyzbrojen a tak neuspěl.

V roce 1931 přišel znovu, tentokrát se zkušeným spolulezcem Giulio Benedettim. Po prvním pokusu slanili zpět z výše 200 metrů, ale o dva dny později se do toho již pustili vážně. Propracovali se vzhůru kompaktní stěnou, spárami a přes střechy. Dvanáctimetrový převislý zářez označil Comici za nejstrašnější místo celého výstupu. V malé jeskyňce strávili oba lezci noc. Příštího dne dosáhli hřebene 50 metrů východně od vrcholu. Jejich lezecká doba byla 20 hodin s pomocí tří tučet skob (tedy třikrát více než použili Solleder a Lettenbauer). Comici, jak sám přiznal, byl na vrcholu velmi zklaman. Měl v úmyslu lézt diretissimu, cestu, jak říkal „padající kapky vody“ a teď označil svou cestu za nelogickou. Byla to cesta s třiceti dvěma převisy a bezpochyby s více obtížnými úseky „než cesta prvovýstupců z roku 1925 a přitom k vrcholu nevedla přímějí.

Comiciho cestu přijeli zopakovat v roce 1935 Vídeňáci Fritz Kasperek a Sepp Bruhuber. Přijeli na jízdních kolech každý s 25 kg rancem. K přenocování použili stodoļu. Nežilo se ještě ve společnosti hojnosti. 8. srpna v 15 hodin nastoupili do stěny. Kasperek řekl: „Hledali jsme v Comiciho cestě mimořádné obtíže, ale bylo to nádherné lezení, bez vážných morálních vazeb. Každý si hledal svou cestu a tak jsme překonali 400 metrů vzdušného lezení. Bez lana po tři hodiny. Potom jsme se však přece jenom navázali a prožívali obtíže. Lezli jsme ještě dlouho po slunce západu a bivakovali v malém výklenku. Příští ráno to šlo dále zprvu bez lana, ale stěna měla ještě něco do sebe, co nebylo jen tak. Nalezla se jedna varianta a v 17 hodin jsme byli na vrcholu“.

Několik dní po Vídeňácích jako třetí družstvo nastoupili do stejné cesty 11. srpna Riccardo Cassin a Dal' Oro z Lecco. Prvý sólovýstup touto cestou provedl zázračný lezec Claudio Barbiera v r. 1962, ale ten se v roce 1977 zabil na domácích cvičných skalách.

Na počátku zimy roku 1963 pojal Roberto Sorgato plán na zimní průstup velké stěny. Mluvil o tom s Toni Hiebelerem. Ještě někteří další italské lezci byli připraveni ke spolupráci. Sešli se v únoru na Tissiho chatě. Sorgato však onemocněl chřipkou, ale nechtěl, aby kamarádi zůstali za dobrého počasí nečinní. 29. února vyrazili Toni Hiebeler, Ignazio Piussi a Giorgio Raedelli s dvacetikilovými ruksaky a půl centem železa. Tím začala expedice při 20 °C pod nulou a trvala osm dní. Toni Hiebeler označil zimní dobrodružství na Civettě za „nejtvrdší dny, které v horách kdy strávil“. Je třeba uvést ještě něco zcela neobvyklého. Aniž to Hiebeler

a jeho druzi věděli, následoval je uzdravený Sorgato s Meneguam a Bonafedem jako druhý zimní výstup v době od 4. do 7. března. Kronikář Domenico Rudatis z údolí Cordevole (později odešel do Ameriky) nazval tento entusiasmus již v roce 1935 ve skupině Cívetty jako „království VI. stupně“. Tehdy se již vědělo o sedmnácti takových podnicích z let 1925 – 1935, uskutečněných volným lezením převážně italskými lezci jako Domenico Rudatis, Renzo Videsott, Attilio Tissi, Giovanni Andrich, Ernano Faè a Emilio Comici. V roce 1936 k tomu přišlo vylezení 600 m vysoké SZ stěny Torre di Valgrande družstvem Carlesso / Monti. Jednu ideální diretissimu vylezli Alvisè Andrich a Ernano Dae. Čistota stylu hrála u všech těchto lezců velkou roli. Při prvovystupu 1 100 m vysokou západní hranou Busazza tříčlenným družstvem Rudatis / Rittler / Videsott v roce 1929 bylo zatlučeno jen šest skob. O čtyřiceti sedmi korunovačnických klenotech skupiny Cívet-

ta“ informuje filozofující Domenico Rudatis ve své knize Poslední na laně z roku 1936: „Lezeckým rájem jsou věže v oblasti chaty Vazzoler“. Na Torre Trieste – věž věži – vylezl v roce 1935 Riccardo Cassin a Vittorio Ratti cestu, kterou legendární lezec Cassin prohlásil za nejtěžší, jakou kdy lezl.

Na Punta Tissi (dříve Quota IGM) podali v roce 1957 dva mladí Rakušané Walter Philipp a Dieter Flamm obrovský výkon a prokázali bravurní odvahu. 15. a 16. srpna zdolali 850 m vysokou svislou stěnu, která vzbuzuje obrovský respekt pro volné lezené úseky VI. stupně.

Na hlavní stěně Cívetty se ještě dnes nacházejí možnosti pro nové cesty; v roce 1962 vznikla „Cesta mládí“, v roce 1967 „Cesta přátel“ a v roce 1973 „Zimní diretissima.“

„Cesta přátel.“ Výška stěny 1 100 m, obtížnost V až VI, klíčové místo na dvanácté lanové delce VI (nebo VII- nebo AO. Prvé přeazení

v roce 1967 za dva dny družstvem: Reinhold Messner, Sepp Mayerl, Heini Holzer a Renato Realì. Doba lezení je 10 až 14 hodin. Nástup na špičce plata cesty Philipp – Flamm. První zimní přeazení 2. až 5. března 1980 českými lezci: Zuzana Charvátová, Jan Dóubal a Standa Šilhán.

A tak srázy velké stěny Cívetty jsou historickou tabulí východoalpského horolezectví od doby dobývání vrcholů klasické epochy až po sportovní zápolení našich dnů.

Z časopisu „Der Bergsteiger 6/84“
Volně přeložil a připravil Bohumil Zicha

*Na protější straně nahoře Malá Cívella, repro B. Zicha.
Vlevo dole část SZ stěny Cívetty, repro S. Vaněk. Dole
SZ stěna Cívetty, foto B. Zicha*

DOBRODRUŽSTVÍ S RYBOU

„Fischers Fritz fischt fische Friche“.

„Fischers Fisch fritzit . . .“

„Frischers Fitz . . .“

„Fisch? – Nein, danke!“

Za Za všechno tentokrát nemůže skutečná ryba, ale „ryba“ ve skále, přesněji řečeno velký výklenek ve tvaru ryby. Tato ryba se nachází uprostřed nejhladších ploten J stěny Marmolady a její význam tkví v tom, že ná velké břicho. Je tak velká, že v něm mohou pohodlně bivakovat čtyři lidé. Tvoří ostrůvek v nemilosrdném moři hladkých stříbrošedých ploten.

V létě 1980 jsem považoval tuto část stěny za svůj problém a zamýšlenou cestu jsem nazval „Stříbrné plotny“. Jižní stěna Marmolady byla tenkrát „moje“ stěna. Alespoň Nino, chaťář, mi propůjčil titul „Padrone della parete sud“, což znamená jako majitel jižní stěny, a ten to musel přece vědět. Jen „Stříbrné plotny“ o tom nechtěly nic slyšet – dva pokusy skončily neúspěšně.

V létě 1981 přišli Čechoslováci Jindřich Šuster a Igor Koller. Po přípravném pokusu vytýčili „Cestu přes rybu“ (VII, A0 a A1). Tři dny se probíjeli nemožným pancířem ploten, bez expanzivních skop, za to s velkou odvahou. Přesto se tenkrát v našich kruzích nešetřilo kritikou jejich stylu: technické lezení, být i jen několik málo metrů, je prohrěškem proti našim pravidlům. „Cesta přes rybu“ neměla žádné přeazy, zatímco cesta „Moderní doba“ se stala módní záležitostí, protože byla přeazena celá volně. Tato cesta zůstala poslední velkou cestou nabízející volné lezení, ale když se jí podařilo několikrát zopakovat, vrátila se „Ryba“ do popředí všeobecného zájmu, zejména když se stále častěji proslýchalo o neúspěšných pokusech ji zopakovat. Začalo se vykládat o tom, že v cestě se vyskytují místa obvykle hodnocená A3 namísto českých A1.

Nejdále do mystericky hladkých ploten pronikli Beat Kammerlander a Peter Scheffler z Vorarbergu a jistě by jako první vyřešili „rybí“ záhadu, nebýt nepříznivé počasí, která je donutila k dlouhému a namáhavému návratu. Jejich líčení „českého A1“ nahánělo každému posluchači husí kůži a vzbuzovalo v něm přesvědčení, že „Ryba“ je cesta, kterou musí co nejdříve vylezt, ať už technicky nebo volně.

Mezitím se uskutečnilo několik dalších pokusů, ale všechny skončily pod „rybou“.

Pozdní podzim 1983: přes citelně se blížící zimu a krátké dny jsme se rozhodli pustit se do boje s „Rybou“ ještě téhož roku. Údolí Ombretta bylo již týdny ponořeno do samoty a obýváno jen svišti a kavkami. Problém spočíval v tom, že jsme měli k dispozici deset hodin denního světla k dosažení jediného možného

bivaku – jeskyně v „rybě“. Naši předchůdci se tam dostali v dlouhém letním dni teprve s přicházejícím soumrakem! Závod s časem nezačal dobře, přesněji řečeno s hodinovým zpožděním. Zaspali jsme. Tak rychle, jak jen bylo ve čtyřech a s těžkými klety možné, hnali jsme se spodní částí stěny vzhůru. Za čtyři a čtvrt hodiny jsme dosáhli traverzu s bílými pruhy, nejtěžší volně lezené místo cesty. Dva nože RURP na začátku byly jediným jistěním, následovalo šest, sedm metrů nejistoty. Tady nezbývalo, než být dostatečně rychlý. Moje výdrž připravená již k zimnímu spánku nedovolovala zde dlouhé otálení. Strachy o rok zestárlý přelezl jsem o tři metry výše spáru klasifikace A1. Nevyžadovala skoro žádnou sílu, zato čas a dobré nervy! Předposlední délka pod „rybou“ byla ohodnocena jen VI-, A0, ale vypadala těžší, děsivě hladce. Tak hladce, že přišel čas nasadit do boje naši tajnou zbraň: Manolo Zanollu. Leze tak dobře, že si vysloužil přezdívku „Mágo“ (kouzelník). K jeho osobě se váží neuvěřitelné pověsti a v Itálii je živoucí legendou. Slunce nemilosrdně zmizelo za sedlem Ombretta. Na štandu se začali třást zimou, zatímco Manolo nad námi zarytě tloukl do jedné vzpurné skoby. Z údolí se pomařa plazilo šero – raději nedomýšlet co bude, když dnes nedosáhneme „ryby“. Náš Mágo uspěl konečně s maličkým závěsným háčkem a začal lézt opět volně. „Ryba“ nemohla být už daleko, alespoň Manolo se domníval, že ji viděl těsně nad sebou. Ale teď už neviděl vůbec nic, ani stupy, ani chyty. Žádný div, Manolova situace začala nabývat tragických aspektů. Nacházel se 15 m nad posledním jistěním a navíc v postavení, které neumožňovalo odpočinek. Naše rada, aby zatloukl slaňovací kroužek, skončila neblahým do hloubky se propadajícím: „Dleng . . . dleng . . . dleng . . .“ Střízlivé ujišťování sešora, že situace začíná být komickou, nepostihovalo skutečnou vážnost okamžiku. Bohem, světem (a kladivem) opuštěný, na dvou prstových chytech v temnotě visící Mágo musel vzdorovat pocitu naprosté beznaděje. Zapálili jsme naši jedinou svíčku, abychom pomohli rozdmýchat jiskřičku naděje. Nahoře se nic nehýbalo, takže bylo slyšet jen praskání svíček a cvakání zubů, s kterými samozřejmě jako první začala Luisa. Pak se našo východisko: zoufalé prsty objevily ve tmě malou díрку pro závěsný háček. Napětí vyvrcholilo ještě jednou – při slaňování za závěsný háček. V plápolajícím světle svíčky se k nám pomalu spouštěla temná postava. Nezraněný Mágo byl opět mezi námi. Všeobecné oddechnutí bylo ovšem tlumeno vidinou dalšího dobrodružství, která nás ještě čekala: slaňovat do bezedné

tmy vyzbrojeni jedinou svíčkou. Někdy po půlnoci jsme konečně ucítili pevnou půdu pod nohama. Jako zbloudilci jsme klopytali a škobrtali v naprosté tmě dolů údolím, až jsme našli útočiště v opuštěné chatě Malga Ombretta. Příštího rána začalo nepříznivé počasí se sněžením i v údolích. Tím toho roku „rybářská sezóna“ definitivně skončila.

Nový záměr

Zima 1984: nový nápad zněl „Rybu“ v zimě. Lezení a bivakování v opuštěné zimní krajině je vrcholem alpské nostalgie. Je to téměř něco jako věže Trango. Bohužel náš postup skončil již při nástupu u jezera Gardasee. Už tam nás bylo jednodušší zastihnout při rozehrívání v restauraci „Birreria“ než na skalách. Co bychom si teprve počali ve výšce 3 000 m na mile vzdálení nejbližší restauraci?

To naše konkurence z Rovereta byla rozhodnější. Dostali se až na začátek obtíží čtyři délky pod „rybu“. Tam, naštěstí i pro náš výše zanechaný materiál, jejich činnorodost ochabla.

Pověst o rybě“

Léto 1984: nový, mnohoslibný lezecký rok začal. Po dlouhé a na sních bohaté zimě jsme se scházeli v lezeckých oblastech, vyměňovali si novinky a plány do budoucna a byli rádi, že v horách ještě leží spousty sněhu, takže jsme se mohli bez výčitek svědomí věnovat „liepaniu“. Ale pojem „Ryba“ se stále vkrádal do našich myslí. Najednou chtěli všichni cestu zopakovat. Jakmile začalo slunce pořádně hřát, dny se prodloužily a sních z pod stěn zmizel, začalo všeobecné čekání na pěkné počasí. Když konečně přišlo, lezli jsme v oblastech jezera Gardasee. Přišlo podruhé a potřetí a my stále lezli na Gardasee. Nemohli jsme se proto divit, když jsme se dozvěděli, že „Rybu“ přelezl Wolfgang Güllich a dokonce přitom natočil film. Následující pěkné počasí jsme prožili v oblasti Verdon a na „Rybu“ jsme takřka zapoměli. Půvab alpských dobrodružství nám nechyběl ani v nejmenším. Srpen přinesl nové zprávy: ani Güllich, ani nikdo jiný dosud „Rybu“ nepřešel!

Všechno začínalo zase od začátku. Nejčerstvější zpráva říkala, že Güllichovi špehové číhají pod Marmoladou na lepší počasí, aby mištra ihned telefonem přivolali z Oberschöllenu. V tuto chvíli jsme se rozhodli uplatnit výhodu domácího prostředí. Vydali jsme se důvěřivě do rukou meteorologů. Naše expedice sestávající ze tří mužů a jediné ženy vystartovala směrem k Marmoladě počátkem „komicky zamračeného“ období pěkného počasí. Naše obava, že budeme muset vystát na nástu-

pu frontu, byla zbytečná. Klepali jsme tam zubama sami. Anoraky, považované ze začátku za zbytečnou přítěž, se ukázaly být nejdůležitější součástí výstroje. Mrznouc namotávali jsme povinné délky až k traverzu s bílými pruhy. Tentokrát byl na řadě Bruno, aby mu strachy šedivěly vlasy. Zcela nedeprimován mizerným jištěním překlápал s obvyklou dynamikou spáru A1 – raději jsme se na okamžik divali jinam. Následující stresová délka s technickým lezením byla značně ulehčena dvojicí stoperů, které zde zůstaly od loňska a byly použity jako „copperheads“. Manolovo vykročení do horové délky, kterou nastudoval loňského roku v temnotách, se ukázalo být za světla čirou rutinou. Ke všeobecné chvále zespodu.

Pozdní odpoledne nás zastihlo útulně sročně kolem večere v „rybě“, přestože zbyvalo ještě několik hodin denního světla, nebyl nikdo ochoten vyměnit pohodu spacáku za stresy ve visu, a připravit následující délku. Nepříjemnou zprávu, že je potřeba vstát, přinesla jako obvykle Luisa. První pohled ze spacáku nevěstil nic dobrého, dokonce i kávu jsme si museli onoho studeného a nepřívětivého rána odepřít. Družstvo odhlasovalo poměrem hlasů 3 : 1 (můj hlas), že s vyváděním jsem na řadě já. S maximálním protahováním snidací ceremonie se mi podařilo ještě dobrou hodinu zahřívát spacák a vyčkat prvních (a posledních) slunečních paprsků toho dne. Pak teprve vypuklo velké třesení a věšení. Bylo skoro poledne, když se mi konečně podařilo zaštanovat u velkých hodin.

Manolo se dobrovolně přihlásil na pravděpodobně poslední těžkou délku. Nikdo z nás nevěřil tomu, že by se Manolo dostal příliš daleko dřív, než se přiblíží černé mraky. Po téměř tříhodinovém drkotání zubama na štandu ve smyčkách se ještě stále nic nepříhodilo – kromě příchodu ještě černějších mraků. Dlouho očekávaná zpráva „stand“ vzbudila nové naděje. Třeba se nám podaří dosáhnout velké lávky dřív, než vypukne divadlo. Nahoře na štandu jsme našli jen stín našeho Mága. Ukázalo se, že je naprosto vyřízený. Místo jedné délky vylezl dvě a v jednom zátahu, přičemž nakonec musel překonávat v 15-ti metrovém sokoliku „zvířecí“ tření lana, během kterého pod ním postupně vypadal vklíněncem za vklíněncem. Téměř všechny jisticí body jsme „vyzvonili“ při následném jumarování. Vtom se na naše hlavy sneslo krupobití. Divali jsme se na sebe bezradně: ještě jsme měli čas dosáhnout úpatí stěny za denního světla

Veškerá snaha byla tedy marná? Velká lávka byla na dosah ruky, ale byly tu také kroupy a skála, která začínala být pořádně mokrá. Každý

Top: Marmolada South Face. Left to right: 1. Vinatzer 1936 2. Abrakadabra 1980 3. Via dell'Ideale 1964 C = Czech Route 1981 4. Conforto 1939 5. Don Quixote 1979 6. Schwalbenschwanz 1978 7. Sancho Pansa 1960 8. Hatschi-Bratschi 1978 9. Effenbeinpfeiler 1979 10. Vogelwild 1979 11. Zulum Babalu 1979.

dý věděl, že existuje jen jedno rozumné řešení – slanit, ale nikdo to nevyšlovl. Snad to přece jen přestane Nekonečné čekání a mrznutí, mrznout, celý den mrznout.

Pak krupobití najednou přestalo a dostavilo se nové odhodlání. Bruno odstartoval do následující délky, my jako obvykle drkotali zubama, a obrovské černé mraky se opět připlazily. Bruno téměř dosáhl příštího štandu, když se na nás přivalil další přiděl krup. Jednomyslně jsme zatroubili k ústupu. O jeden štand níže se nám zezdalo, jako by se na západ dělalo přece jen světleji. Pochybnosti začly nanovo A výsledek: Manolo a Luisa se vraceli zpátky k „rybě“, aby se konečně trochu ohřáli ve spacích pytlích, a já jsem jumaroval znovu k Brunovi, který dosud čekal nahoře na štandu. Kdyby se nám dvěma podařilo přeci jen dosáhnout velké lávky, mohli bychom pomoci svázaných lan vytáhnout dva zbývající z „ryby“ k nám. Ale skála byla mokrá a my jsme postupovali jen pomalu. Zahalila nás hustá černá mlha a pomalu se šerilo. Znovu začaly padat kroupy. Patnáct metrů pod velkou lavicí jsem se vzdal.

Sotva jsme se vrátili k ostatním do „ryby“, rozjasnilo se a my litovali svého návratu. Rozhodli jsme se, že aspoň necháme do rána viset lana. Tak nám zbývá aspoň nepatrná šance, že to dolezeme. Za malou chvíli jsme litovali i tohoto rozhodnutí – znovu začalo krupobití. Na slaňování už nebylo vůbec pomyslení.

Druhá noc v „rybím bříse“ začala špatnými předzvěstmi: došlo nám pivo a dokonce i večer jsme museli racionalizovat! Přesvědčení o tom, že ráno se probudíme v zasněžené stěně, jsme sklíčení čelali na Večernička . . . až konečně přišel.

Když jsme se ráno probudili, zdálo se nám,

že dosud spíme, protože místo očekávaného nového sněhu se na nás do „ryby“ s přáním dobrého dne smála vysmyčená obloha. Tvrdá realita brzy rozptýlila veškeré pochybnosti: střídma snidaně, jumarování a vlečení kletrů, posledních 15 metrů k velké lavici spárou, kterou protékala voda – a pak vítězství! Ne, nespili jsme, pěkné počasí bylo stejně reálné jako nekonečné a nudné, příkré délky horní části stěny. Naším cílem nebyl vytoužený vrchol, nýbrž lanovka, která nás v několika minutách dopravila do nejbližšího baru, kde nás čekal první šálek kávy a první sklenici piva, a druhý šálek kávy a druhá sklenice piva . . . a všechny ostatní vymoženosti civilizace.

Technické údaje „Cesty přes rybu“:

- prvovýstup – J. Šuster a I. Koller, 2. – 4. 8. 1982
- první zopakování – M. Zanolla, B. Peteriva, L. Jovane a H. Mariacher, 18. – 20. 8. 1984
- obtížnost – VII+, několik míst A4,
- výška stěny 850 m
- doporučený materiál – velký sortiment skob, dva závěsné háčky, „copperheads“, stopery, friendly

S přihlédnutím k celkové náročnosti je „Cesta přes rybu“ v současné době nejtěžší cestou v Dolomitech a pravděpodobně i v celých Alpách.

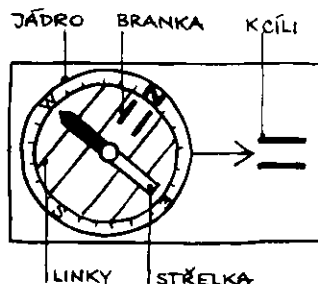
A nyní, když jsem o „Rybě“ napsal téměř celou knihu, se mi jistě podaří říci bezchybně:

„Fischers Fritz fischt frische Fische!“

Heinz Mariacher (Bergsteiger 12, 1984)
přeložil ing. J. OUDA

ORIENTACE v horách

Vladimír Procházka ml.

Obr. 1

Nejdůležitějšími orientačními pomůckami jsou co nejdrobnější mapa pro nástup a sestup, horolezecký průvodce pro vlastní výstup, buzola a případně výškoměr.

Cesty jsou v průvodcích popisovány většinou ve směru výstupu – sestupujeme-li podle takového popisu, jsou směry vpravo a vlevo obrácené! S poznámkou „orogr.“ jsou udány směry vpravo a vlevo ve smyslu odbočení horských útvarů, což může (ale nemusí) být obrácené, než se nám jeví při postupu. Je proto vždy nutné před vlastním prostudováním výstupu číst i úvodní, seznamovací pasáže průvodců!

Základní podmínkou dobré orientace v horách je předběžné prostudování a dokonalá znalost tras výstupu a všech možných sestupů. Snažíme se zapamatovat si důležitá místa pro případ ústupu (slanění) v nouzi, třeba při zranění nebo zvratu počasí. Při postupu stále sledujeme terén i pohledy nazpět, obrácené vždy vypadá jinak!

Pro určení postupu v členitém terénu a zhoršené viditelnosti, zejména na ledovci (číhající trhlíny!), musíme ovládat práci s mapou a buzolou, dokázat určit světové strany a směr postupu, tedy pochodový úhel – azimut (úhel, který svírá směr postupu se směrem k zeměpisnému severu). Úplné seznámení s touto problematikou se rozsahem vymyká rámci tohoto článku, proto je dobré prostudovat odbornou literaturu. Zde se na příkladech ve stručnosti dotkneme alespoň toho nejdůležitějšího a podrobněji upozorníme na některé specifické detaily, které se v běžných orientačních příručkách nevyskytují a pro horolezce mají svoji důležitost.

Mapa

Pro naše účely jsou nejvhodnější co nejdrobnější topografické mapy, nejlépe v měřítku 1:25 000 nebo alespoň 1:50 000. Mapy méně podrobné v menším měřítku 1:100 000 a pod. jsou vhodné jen pro cekovou orientaci

na větším území, a také do rezervy, octneme-li se nechtěně v oblasti, kam jsme původně neměli namířeno (a tedy za okrajem mapy podrobné). Protože map se vyskytuje celá spousta druhů, musíme se s tou svoji dobře seznámit a sžít dříve, než přijdeme do terénu. Prostudujeme legendu, mapové značky, odstupy vrstevnic i veškerá upozornění. Nejpodstatnější zásadou k zapamatování je, že horní okraj mapy představuje sever, vislé okraje rámu mapy jsou ve směru severo-jižním, vodorovně ve směru západovýchodním. Jiné je to již s pomocnou kilometrovou sítí, která může být (a také často je) od základních směrů S-J Z-V více či méně odkloněna. V takovém případě proto přenašení azimutů z terénu do mapy (a naopak) nemůžeme ke kilometrové síti vztahovat (řídíme se rámem mapy) – nebo odchylku, tzv. poledníkovou konvergenci, musíme vždy eliminovat korekcí. (Nepotřebujeme-li někomu dalšímu sdělovat číselné hodnoty azimutů, příslušnou korekci můžeme nastavit na buzole, je-li k tomu uzpůsobena, spolu s korekcí na magnetickou deklinaci – viz dále. Pak se můžeme při práci s buzolou kilometrovou sítí řídit). Je-li kilometrová síť orientována shodně se základními směry nebo se zanedbatelnou odchylkou do 1° (jako např. na nových horolezeckých mapách DAV z oblasti Alp), máme štěstí a problémem korekce se nemusíme zabývat.

Buzola

Nejpraktičtějšími buzolami jsou typy s průhlednou destičkou a otočným jádrem se střílkou, vycházející z osvědčeného systému Silva pro orientační běh – obr. 1. Proto také popíšeme práci s nimi – manipulace s jinými typy se může poněkud lišit, ale podstatné je pochopení několika jednoduchých principů. Nejdostupnější a dostatečně kvalitní jsou buzoly Sport 4 a Sport 4 OL z NDR, obě vybavené zařízením pro korekci deklinace. Pro přesnější práci jsou lepší buzoly Silva se zrcátkem a vel-

mi přesný expediční Brunton International, umožňující např. i jednoduché mapování v neznámém terénu.

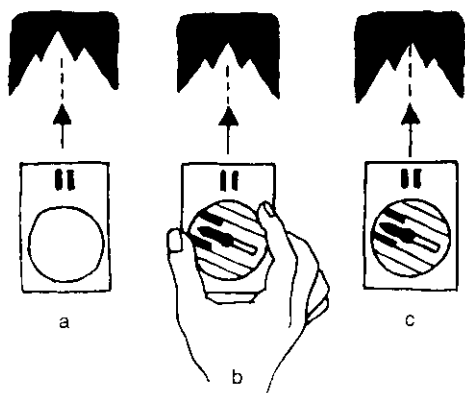
Protože nás horolezecký sport přivádí do nejrůznějších koutů světa, musíme se zde zmínit o některých jevech ovlivňujících orientaci. Učiníme tak ještě před výkladem práce s mapou a buzolou.

Magnetická deklinace je úhlová odchylka střílky buzoly od směru ke skutečnému zeměpisnému severu. U nás má nulovou nebo pro praxi zanedbatelně malou hodnotu, proto s ní nepočítáme. Ale např. v Anglii je to již 7° západním a v Moskvě 8° východním směrem (deklinace západní a východní), v Grónsku se pohybuje od 30° do 80°! Ve všech těchto případech je nutná korekce. Nejsnáze se provede nastavením jednoduchého „šidítka“ na buzole, pak již s mapou a buzolou pracujeme, jako by deklinace neexistovala. Pokud buzola korigovací zařízení nemá, stačí nalepit na její jádro kousek náplastí s rýskou u odpovídající hodnoty deklinace a střílku nechat „šihat“ k ní místo ustavování do „branky“ proti azimutu 0°/360° (tedy proti značce severu N). Korekci je možné provádět také přičítáním a odečítáním hodnoty deklinace, ale to je unavující a hlavně potenciálně zdrojem vážných chyb. Formulky kdy kterou deklinaci přičíst a kdy odečíst se snadno naučí, ale ještě snáze (zvláště v nějaké kritické situaci, kdy to nejméně potřebujeme) popleťou. Přehodíme-li znaménka plus a minus, je chyba dvakrát větší, než kdybychom nekorigovali vůbec!

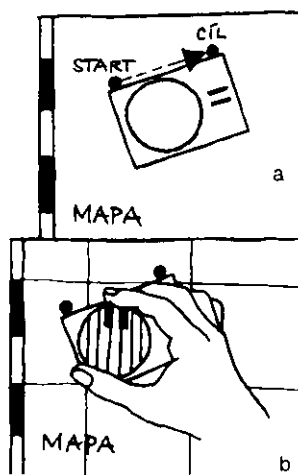
Pro zapamatování:

deklinaci můžeme zanedbat

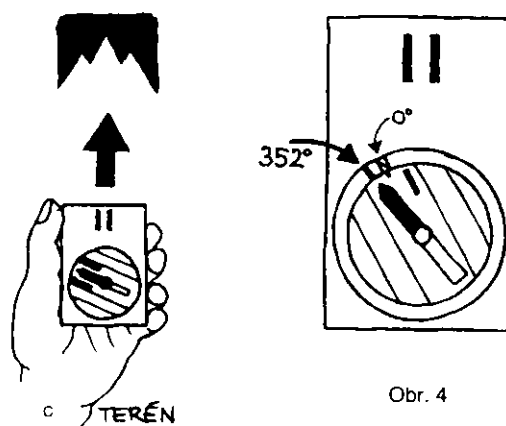
- pokud je nulová nebo menší, než námi požadovaná přesnost, resp. menší než chyba odečítání na buzole
- pokud budeme pracovat s buzolou pouze v terénu bez vztahu k mapě (byť by deklinace byla velká)
- pokud máme na buzole nastavenou korekci na deklinaci

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

– pokud je mapa opatřena pomocnými linkami (rovnoběžkami), které jsou oproti směru sever-jih vychýleny právě o úhel deklinace, budeme-li azimuty vztahovat k nim (systém známý z map pro orientační běh – známé modré linky). Takové pomocné linky si můžeme na mapě zhotovit sami, musíme kreslit pečlivě a přesně. Pro pohodlnou práci s buzolou by jejich vzájemná vzdálenost neměla přesáhnout 50 mm.

Hodnoty místní deklinace jsou v různých koutech světa různé, bývají uváděny na mapách, ale tyto údaje stárnou, neboť deklinace se časem mění. Nejlépe proto, když si ji zjistíme sami přímo na místě v dané oblasti. Při pečlivé práci se zaměřovací (zrcátkovou) buzolou ji určíme s postačující přesností. V terénu ze známého stanoviště změříme azimut na dostatečně vzdálený a známý vrchol. Pak opakujeme totéž na mapě. Rozdíl obou měření je právě hledaná současná místní deklinace. Je-li hodnota azimutu z terénu větší než z mapy, jde o deklinaci západní – a naopak.

Magnetická inklinace ovlivňuje vodorovné vyvážení stříelky na hrotu. Stříelka je z výroby vyvážená pro magnetické pásmo, v němž je buzola prodávána. Použijeme-li ji v pásmu jiném, pak je stříelka z vodorovné polohy vychýlena, v extrémním případě škrta o dno nebo horní stěnu jádra a buzola nefunguje. Kritický je přechod z dalekého severu na jižní polokouli. Proto při cestách do takových odlehklých končin opatříme buzolu až na místě. Nebo se již předem můžeme vybavit některým typem, kde vliv inklinace uspokojivě eliminuje konstrukční úprava. Pro všechny magnetické zóny pak stačí buzola jediná – např. Brunton International, ale kupodivu i laciná buzola Sport 4 (ale pozor, ne Sport 40L!) z NDR.

Směr podle mapy a buzoly

1) *Udržení směru – postup podle terénního azimutu*

Chceme dojít ke vzdálenému vrcholu, který

v této chvíli vidíme. Mezi ním a naším stanovištěm je ploché zalesněné údolí zalité mlhou, do kterého za chvíli vkročíme.

Destičku buzoly dlouhou hranou namíříme co nejpřesněji na zmíněný vrchol, pevně ji držíme ve směru – obr. 2a (šipka, resp. delší konec směřuje k cíli) a jádrem otáčíme tak dlouho, až severní konec stříelky zapadne do „branky“ (silně krátké orientační linky na dně jádra) a ukazuje na písmeno N na číselné obrubě – obr. 2b. Aniž bychom s jádrem otáčeli, vydáme se na cestu – obr. 2c. V mlze asi každých sto metrů opravujeme svůj směr: buzolu držíme před sebou a pootáčíme se současně s ní, dokud stříelka nezapadne do branky; pak jsme na směru, který nám ukazuje dlouhá hrana buzoly. (Je-li nás ve skupině více než dva, můžeme postup v mlze zpřesnit: jako první jdou dva bez buzoly za sebou, třetí v určitém odstupu je povely usměřňuje tak, aby byli na linii azimutu – „první vlevo – druhý vpravo . . .“, používá je jako hledí a mušku na flintě. Takto se Vládovi Weignerovi podařil husarský kousek – v ploché grónské krajině za minimální viditelnosti, s obyčejnou buzolou Sport, docílil na vzdálenosti 600 km odchylky od plánované trasy pouhých 10 km).

Číselné hodnoty azimutu nemusíme odečítat ani si je pamatovat (pro jistotu je to však lepší – v případě, že se nechtěně pootočí uvolněné jádro buzoly nejsme ztraceni . . .). Protože nepracujeme s mapou, nemusíme se zatěžovat problémem deklinace.

2) *Vyhledání směru – postup podle mapového azimutu*

Buzolu položíme na mapu tak, aby její delší hrana spojovala naše stanoviště s cílem – obr. 3a (šipka na destičce, resp. její delší konec vždy směřuje k cíli). Jádro buzoly otočíme tak, aby N směřovalo k hornímu okraji mapy a rovnoběžné čáry jádra byly rovnoběžné se svislým rámem mapy (resp. s mapovou sítí). V této fázi buzola funguje jako úhloměr, mapa

nemusí být zorientována a stejně tak je jedno, kam míří stříelka! Pak buzolu z mapy sundáme (s jádrem již nesmíme kroutit!) a otáčíme se s ní tak dlouho, až severní konec stříelky zapadne do branky (t. j. ukazuje na N na obrubě jádra). Hrana destičky nyní ukazuje směr, kterým se v terénu vydáme k cíli – obr. 3c.

3) *Korekce magnetické deklinace*

Pokud u buzoly bez korekčního zařízení potřebujeme při postupu podle předchozího bodu 2), obr. 3c, korigovat řekněme západní deklinaci 8°, nenecháme severní konec stříelky zapadnout do branky a mířit přímo na N, ale necháme ji „šihat“ k hodnotě 352° na obrubě, kam jsme si pro jednodušší manipulaci přilepili náplast s ryskou – obr. 4 (360° minus 8° = 352°). Tato jednoduchá metoda nás osvobodí od všech přepočtů a chyb!

4) *Návrat po azimutu*

Potřebujeme-li se vrátit, nebo zpětným zaměřením zkontrolovat zda jsme na kursu, necháme buzolu nastavenou jako při předchozím postupu, s níčím nemusíme kroutit a nic přepočítávat. Buzolu pouze uchopíme do ruky obráceně (šipkou na destičce, resp. jejím delším koncem k sobě) a podle směru hrany jdeme nebo zaměřujeme zpět. Severní konec stříelky opět zapadne do branky – obr. 5 (nebo event. míří k deklinační značce).

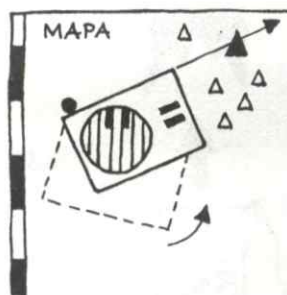
U zaměřovacích zrcátkových buzol musíme aplikovat poněkud odlišnou, ale stejně jednoduchou metodu: při návratu necháme k N nebo deklinační značce směřovat jižní konec stříelky namísto severního. Jednoduché, že? Opět žádná šance pro chybování při přepočítávání azimutu!

5) *Zorientování mapy*

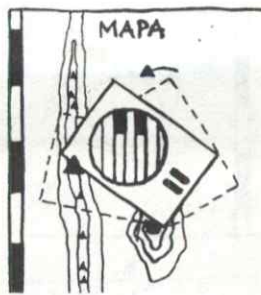
Chceme-li zhruba určovat různé body kolem sebe, zorientujeme mapu. Je-li deklinace nulová nebo zanedbatelná, položíme buzolu zcela libovolně na mapu a tou otáčíme tak dlouho,

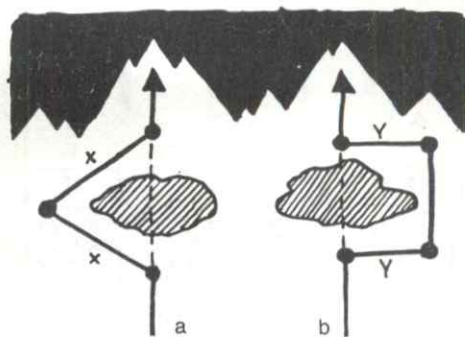
Obr. 5

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

až je střílka rovnoběžná se svislým rámem mapy a severní konec střílky ukazuje na její horní okraj. V případě deklinace (např. opět západní 8°), jádro buzoly nejdříve otočíme v desítkách na azimut 0° (totožný s 360°, resp. N). Buzolu položíme na mapu rovnoběžně se svislým rámem, N směřuje k hornímu okraji mapy. Pak mapou včetně buzoly otáčíme až střílka ukazuje k deklinační značce (v našem příkladu 352°).

6) Identifikace objektu

Stojíme na známém vrcholu a ve vzdáleném členitém horském masivu chceme určit, který kopec je který. Namíříme buzolu na vrchol, který chceme identifikovat. Jádro otáčíme, až severní konec střílky zapadne do branky – obr. 2a, b (resp. ukazuje na deklinační značku, pokud musíme korigovat deklinaci). Nyní položíme buzolu na mapu tak, aby se dlouhou hranou dotýkala bodu, na němž stojíme. Mapa zůstane nehybná, na ní otáčíme celou buzolou (pozor, jádrem nesmíme pohnout!) dokud N nesměřuje k hornímu okraji mapy a linky v jádru nejsou rovnoběžné se svislým rámem mapy – hrana buzoly se stále dotýká bodu našeho stanoviště! Hledaný vrchol nyní leží u dlouhé hrany buzoly nabo na prodloužené linii – obr. 6 (je-li buzola příliš krátká, pomůžeme si přiložením pravítka, hrany průvodce nebo třeba napnutou šňůrou).

7) Určení vlastní pozice

Jedná se o obrácený postup, než byl předešlý pod bodem 6). Řekněme, že jsme na neznámém vrcholu, který je součástí dlouhého výrazného hřebene. Ten jsme na mapě dokázali s jistotou najít. Hřeben tvoří jednu orientační linii. V terénu vyhledáme objekt, který bezpečně poznáme, nejlépe asi v pravém úhlu ke směru našeho hřebene. Tento objekt zaměříme hranou buzoly, jádro otočíme tak, aby střílka zapadla do branky – obr. 2a, b (nebo opět k deklinační značce). Pak buzolu položí-

me na mapu přední částí hrany destičky těsně ke známému objektu. Mapu necháme ležet a celou buzolu otáčíme, až se orientační linky jádra kryjí se svislým rámem mapy a N ukazuje k jejímu hornímu okraji. Vrchol, na němž se nalzáme, se nyní kryje s hranou buzoly – obr. 7.

V případě, že nejsme na výrazném hřebeni nebo jiné dlouhé a výrazné linii (u řeky, na silnici), zaměření jediného známého objektu naši polohu neurčí. Musíme najít dva známé body, položené nejlépe v pravém úhlu (pak je přesnost největší), a zaměřit je oba. Postup je stejný jako prve, naše hledané stanoviště leží na průsečíku obou zjištěných azimutů.

8) Obcházení překážky

V terénu se často stává, že nemůžeme k vytyčenému cíli postupovat přímo podle nastaveného azimutu – v cestě stojí nepřekonatelná překážka. Můžeme se jí vyhnout dvěma jednoduchými a podobnými metodami, bez změny nastavení základního azimutu na buzole:

a) metoda 60° – obr. 8a: včas před překážkou odbočíme v odklonu 60° od původního azimutu – stačí, pootočíme-li se s buzolou tak, aby severní konec střílky nesměřoval k N, ale na 60° nebo 300° (resp. 52° nebo 292° v případě námi uvažované západní deklinace 8°). S jádrem neotáčíme! Počítáme kroky – a když je jasné, že překážku mineme, odbočíme ostře do protisměru. Pokud jsme před překážkou odbočili vlevo t.j. střílka směřovala na 60° (resp. na 52°) odbočíme nyní doprava, střílka bude mířit na 300° (resp. na 292°). Opět počítáme kroky a když je jejich počet stejný jako při prvním počítání, uhneme doleva – střílka bude směřovat k N (resp. k 352°) a tak jsme opět na původním azimutu. Podmínkou je dodržet stejné vzdálenosti a úhly prvního a druhého odbočení.

b) metoda 90° – 8b: před překážkou odbočíme o 90° vpravo nebo vlevo. Např. směřovali střílka přesně k N, nyní ji při odbočení vpra-

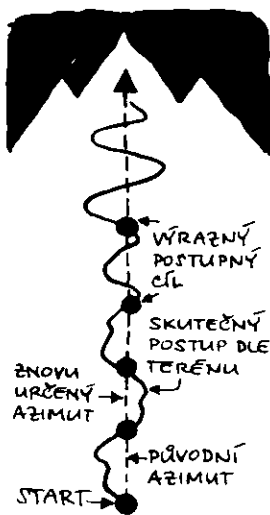
vo necháme směřovat na W (270°). Počítáme kroky, vzdálenost si zapamatujeme. Pak odbočíme o 90° doleva (střílka na N), jsme na směru původního azimutu, ale poněkud vpravo od původní linie (právě o počet kroků při prvním odbočení). Postupujeme vpřed, vzdálenost na tomto úseku není směrodatná. Ve vhodném místě uhneme opět o 90° doleva (střílka nyní směřuje na E = 90°) a odpočítáme stejný počet kroků, jako při prvním odbočení. Pak uhneme opět doprava (střílka do branky, na N) a jsme na původním azimutu a původní linii (pokud jsme dodrželi podmínku stejných vzdáleností na 1. a 3. úseku odbočení).

Některé buzoly jsou na dně jádra opatřeny značkami s úhlovou odchylkou pro obcházení překážek – jinak není problém jednoduché rysky si tam udělat; pro výše popsané metody budou 60° a 90° vlevo i vpravo od N. K nim pak necháváme směřovat střílku. U buzol s korigovatelnou deklinací to má tu výhodu, že se problémem deklinace nemusíme zabývat ani při obcházení překážek (většinou – závisí na konstrukci buzoly).

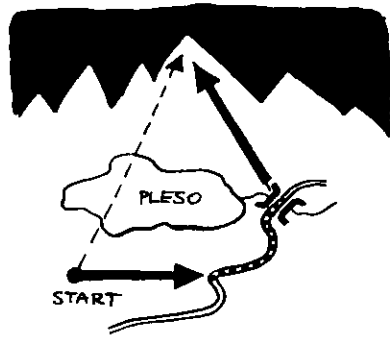
Několik tipů:

Často je výhodné nevolit azimut přímo ke konečnému cíli, ale vybrat si několik vhodných postupových cílů – obr. 9. Postup se tím zjednoduší, kratší vzdálenosti snáze uhlídáme při špatné viditelnosti. Ze základního směru např. můžeme uhnout na vrstevnicovou cestu, která nás přiblíží pod cílový kopec, a u výrazného orientačního bodu odbočit závěrečným azimutem pod nástup – obr. 10. Úmyslná odchylka nás zavede k cíli sice oklikou, ale celkově výhodněji (jednodušší orientace, menší celkové převýšení a pod.).

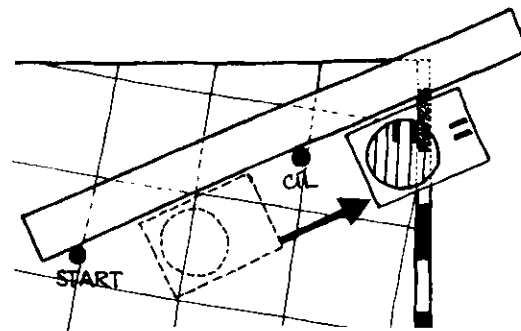
Nemáme-li se při práci s buzolou na mapě o co opřít (kilometrová síť má odchylku od severojižního směru, nebo start a cíl jsou od sebe příliš daleko) pomůžeme si pravítkem nebo napnutou šňůrou. Spojnici startu a cíle protáhneme až ke svislému rámu mapy a orientační lin-

Obr. 9

Obr. 10

Obr. 11

ky v jádru buzoly srovnáme podle něj – obr. 11. Tak určíme azimut přesněji. Jinou možností je nastavovat orientační linky jádra buzoly podle přesně provedených přehybů mapy – musí být rovnoběžné s rámem mapy. Na některých mapách jsou názvy míst přesně vodorovně, tzn. že mají přesně západovýchodní směr. Jádro buzoly pak můžeme srovnat podle učaří názvů – namísto běžných svislých orientačních linek však jádro musíme opatřit linkou vodorovnou (lze jednoduše a přesně provést doma: spojíme azimuty 90° a 270° , tedy E a W, jemně vyrytou a začerněnou rýskou). Některé buzoly (Rekta, Bézard, Silva 15 pro německý a švýcarský trh) ji mají již z výroby.

Poznámka:

Pro lepší názornost jsou na připojených kresbach vypuštěny právě ty detaily buzoly, které nás v dané fázi nezajímají, s nimiž nepracujeme.

Směr bez buzoly

Každý člen skupiny by měl mít svoji vlastní buzolu, přestože s ní třeba běžně nepracuje. Ztratí-li týmový „navigátor“ tu svoji, pak máme potřebnou rezervu.

Ocitneme-li se však přece jen bez buzoly, měli bychom umět určit světové strany i jinak.

Lišejníky, mraveniště, „ofoukané“ stromy a podobné přírodní znaky nelze brát vážně (navíc nám té přírody rapidně ubývá . . .).

Známa metoda se sluncem a hodinkami je málo přesná a hodí se proto jen k hrubé orientaci. Funguje vcelku dobře za polárním kruhem, nejpřesnější je na pólu a naopak na rovníku je zcela nepoužitelná. Nikdy však nesmíme zapomenout korigovat letní čas, je-li v účinnosti! (Tzn. posunout ručičky o hodinu zpět.)

Pamatujeme si, že Slunce je v 6 hodin ráno na východě, v poledne na jihu (jeho stín tedy ukazuje k severu) a v 6 večer na západě bez ohledu na datum. Ale má to háček, i zde je vyraz-

ná nepřesnost, pokud nejsme právě na poledníku, pro který platí čas daného časového pásma. Můžeme si však pomoci přepočtem času na místní poledník, pokud známe jej i poledník časového pásma. Jsme-li na východ od poledníku časového pásma připočítáme opravu času, na západ odečítáme. Na každý stupeň zeměpisné délky připadají 4 minuty časové, na každou minutu délky 4 sekundy času. Musíme počítat co nejpřesněji a polohu Slunce zjišťovat v pravý místní čas. V poledne potřebujeme přesnost alespoň 30 sekund. Ani zde nesmíme zapomenout na korigování letního času – je-li v platnosti, odečteme jednu hodinu od vypočteného času. Pro docílení zcela přesných výsledků bychom potřebovali mít po ruce astronomické tabulky, uvedená metoda vyhovuje k přibližnému určení světových stran.

Pozor, na jižní polokouli je Slunce v poledne na severu a stín ukazuje na jih! Východ ráno a západ večer samozřejmě odpovídá.

U nás na severní polokouli máme to velké štěstí, že známá hvězda Polárka je téměř přesně nad severem. Přesnost je dostatečná i k zjištění místní magnetické deklinace pomocí vlastní buzoly – zaměříme polárku, odchylka azimutu od severu je právě hodnota deklinace. Mezi polárním kruhem a 40° severní šířky je Polárka od severu max. do 2° (ale může se s ním kryt, postvení se mění s časem), na jih od 40° rovnoběžky není odchylka větší než 1° . Dále si pamatujeme, že pás Orionu vychází přesně na východě a zapadá na západě.

Určení výšky pomocí mapy a výškoměru.

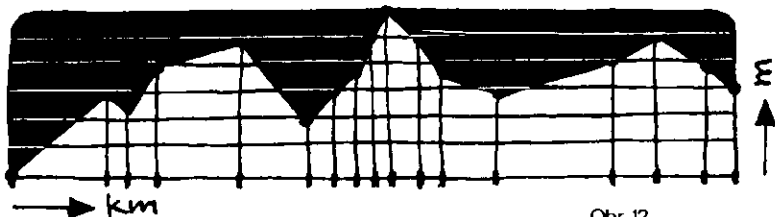
Mapové vrstevnice přidají do našich orientačních schopností další dimenzi – výšku a představu o tvaru a členitosti terénu. Tam, kde jsou vrstevnice na mapě zhuštěné je terén strmý, kde jsou řídké jedná se o terén s malým sklonem. Vrstevnice spojují místa se stejnou výškou a jsou vyznačovány v pravidelných výškových odstupech, které se na různých ma-

pách různí. Jejich odstup (tzv. ekvidistance, značeno „e“) je vyznačen v legendě, nebo jej vyčteme přímo z mapy. Hlavní, silněji vytištěné vrstevnice totiž bývají opatřeny číselným údajem nadmořské výšky. Podle těchto čísel také v mapě poznáme, zda terén stoupá nebo klesá – jinak to poznáme podle jeho konfigurace (vrcholy, potoky tečou z kopce, plesa jsou v dolíku a pod.). Z vrstevnic vyčteme sklon terénu, v němž se budeme pohybovat, i ceklové převýšení tury, což nám umožní naplánovat časový rozvrh postupu.

Na řadě map je vytištěno tzv. svahové měřítko. Jeho přiložením k vrstevnicím zjistíme průměrný sklon svahu přímo ve stupních. Svahové měřítko si můžeme sestavit i sami (viz např. Turista čte mapu od B. Nigrina).

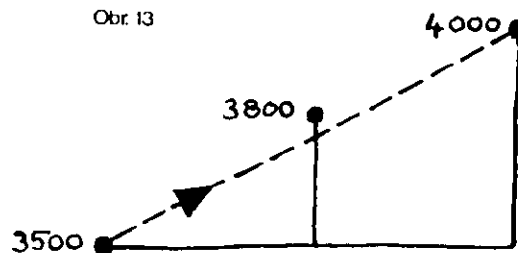
Při plánování postupu může být užitečné nakreslit si profil trasy. Nejprve na mapě najdeme nejvyšší a nejnižší vrstevnici úseku, který nás zajímá. Pak narýsujeme osnovu z vodorovných rovnoběžek, počtem odpovídajících počtu vrstevnic. Vzdálenost čar osnovy, představující roviny vrstevnic, volíme 5 až 10krát větší, než by odpovídalo měřítku mapy – pracujeme s tzv. převýšením, neboť profil v měřítku by nebyl výrazný (např. u vrstevnic s odstupem 20 m u mapy 1:50 000 by čáry osnovy měly být vzdálené pouze 0,4 mm, my pracujeme s 2 až 4 mm). Od základny osnovy vztýčujeme kolmice v místech důležitých bodů (vrcholy, prahy, chaty . . .). Jejich vodorovnou vzdálenost přenášíme z mapy a vyznačujeme průsečíky s patričními vrstevnicemi. Spojením jednotlivých průsečíků dostaneme schematický profil trasy – obr. 12.

Za pomoci mapy můžeme rovněž zjistit, zda bude vidět z jednoho vrcholu na druhý, nebo zda viditelnost bude bránit vrchol ležící mezi nimi. Sestojíme tzv. trojúhelník viditelnosti – obr. 13. Jeho základnu tvoří vrstevnice vrcholu nižšího kopce (z obou okrajových), řekněme 3 500 m. V místech vrcholů (jejich vodorovné vzdálenosti přeneseme z mapy)

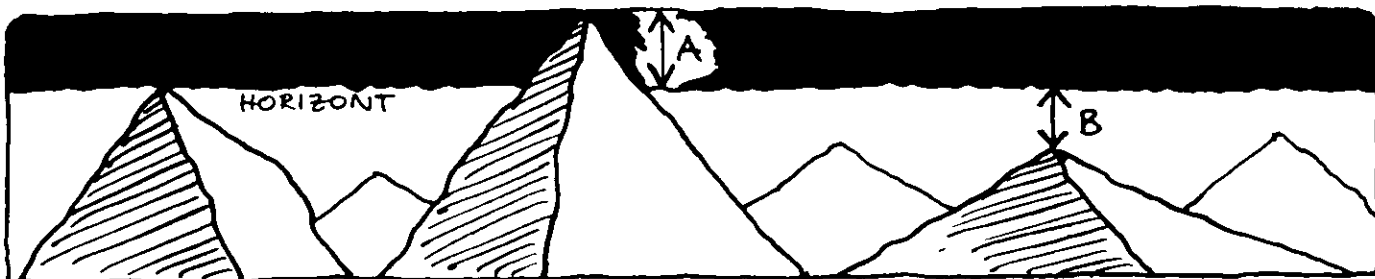

Obr. 12

Obr. 13

Obr. 14

vztyčíme nad základnou kolmice. Na nich vyznačíme převýšení vrcholů nad rovinou základny. Po zakreslení vidíme, že z vrcholu 3 500 m nebude vidět na vrchol 4 000 m, neboť tomu brání vrchol 3 800 m tyčící se na poloviční vzdálenosti mezi nimi (vyčnívá nad hranici viditelnosti, kterou představuje přepona trojúhelníka). Zpětně můžeme pomocí trojúhelníku viditelnosti a výšek známých vrcholů v zákrytu zjistit v jaké výšce se nacházíme na našem kopci.

Svoji výšku v terénu můžeme rovněž zjistit pozorováním okolních hor a vzdáleného horizontu. Dotýká-li se sousední vrchol horizontu, jsme ve stejné výšce. Je-li pozorovaný vrchol nad úrovní horizontu, my jsme o rozdíl A níže, je-li pod úrovní horizontu, jsme o rozdíl B výše — obr. 14. Známe-li výšku sousedního vrcholu a jeho vzdálenost od našeho místa (z mapy), můžeme přibližně vypočítat svoji výšku. Pomocí sklonoměru (na buzole apod.) změříme úhel α mezi pomyslnými paprsky procházejícími horizontem a vrcholem do našeho oka. Naše převýšení B (resp. převýšení pozorovaného vrcholu A) vypočteme ze vzorce $A(B) = d \times \text{tg } \alpha$, kde d je vodorovná vzdálenost našeho stanoviště a vrcholu, α je úhel zjištěný sklonoměrem.

Významnou pomůckou je výškoměr. V horezecké praxi se používají přístroje, založené na měření barometrického tlaku vzduchu. Tlak vzduchu se stoupající nadmořskou výškou klesá. Jak ze samostatného principu takového výškoměru vyplývá, je ovlivňován i změnami tlaku při změnách počasí (toho se dá na stálém místě využít k odhadu vývoje počasí). Proto neměří absolutní výšku, ale relativní **změnu výšky** během postupu. Laciné přístroje jsou pro orientační účely málo přesné, mohou však posloužit k hrubému měření rychlosti postupu (jake převýšení jsme rádoivě zvládli za určitý čas).

Pro skutečné měření výšky je potřebný přesný a dostatečně citlivý přístroj se stupnicí

dělenou po 10 m. Nej kvalitnější výškoměry Thommen jsou drahé, přibližují se jim však typy Barigo 39 s příznivější cenou, kvalitou vyhoví i ještě levnější přístroje Lufft a Gischard. Objevují se také výškoměry elektronické, určitou nevýhodou zde však je nutnost opatřování baterií a možnost jejich selhání v silném mrazu.

Všechny lepší výškoměry jsou tepelně kompenzovány. To znamená, že přístroj nemění (nebo jen nepatrně) údaje, pokud jej na daném místě přeneseme z tepla do zimy a naopak (např. z chaty ven). Přesto se doporučuje udržovat výškoměr ve stále teplotě okolí. Je lepší nechat jej zavěšený na bundě, neschovávat do napravní kapsy péřovky. (Ani levnější přístroje bez tepelné kompenzace nejsou tak špatné, pokud měří při stále teplotě.)

Tepelná kompenzace však neznamená, že by výškoměr byl necitlivý na různé teploty atmosféry — přístroj kompenzován je, ale vzduchové masy, (jejichž „váhu“ vlastně měříme) nikoli! Teplý vzduch je lehčí než studený.

Proto i ty nejdražší výškoměry vyžadují opravu údajů v závislosti na podmínkách. Přístroje jsou totiž kalibrovány na tzv. standardní atmosféru, kde je určitý normální tlak vzduchu a teplota pro každou nadmořskou výšku. Čím

Standardní atmosféra

Nadmořská výška m	Tlak hPa (mbar)	Teplota °C
0	1 013	15,0
1 000	899	8,5
2 000	795	2,0
3 000	701	-4,5
4 000	616	-11,0
5 000	540	-17,5
6 000	472	-24,0
7 000	410	-30,5
8 000	356	-37,0
9 000	307	-43,5

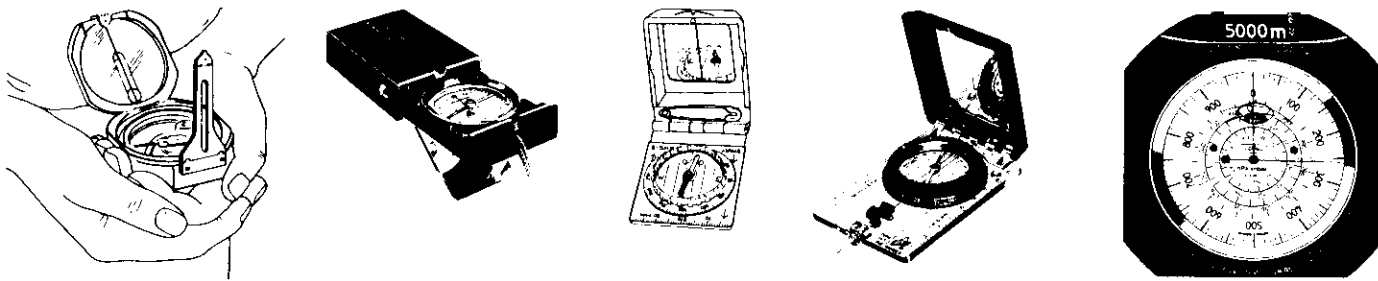
Na každých 100 m výšky ve standardní atmosféře připadá snížení teploty o 0,65 °C.

více se skutečné podmínky od standardní atmosféry liší (studenější nebo teplejší vzduch), tím více se také liší údaj výškoměru od správné hodnoty a tím větší musí být oprava.

Když je vzduch *studenější* oproti standardu, výškoměr *udává větší změnu výšky* než je skutečná (ve výstupu i sestupu). Proto výška na číselníku bude vyšší než skutečná po výstupu a nižší než skutečná po sestupu. (Samozřejmě za předpokladu, že vždy na začátku postupu byl výškoměr nastaven na skutečnou, známou výšku.) Opravu tedy po výstupu v chladnějším vzduchu musíme od údaje přístroje odečíst, po sestupu přičíst.

Ve vzduchu *teplejším* než standard je to přesně obráceně. Výškoměr *změnu výšky podhodnocuje* (opět ve výstupu i sestupu), proto po výstupu udává nižší než skutečnou výšku, po sestupu výšku větší než je skutečná. Opravu po výstupu připočítáme a po sestupu odečítáme.

Chyba měření (a tedy rovněž velikost opravy) je přibližně 4 promile na 1 °C, tzn. 4 metry na každých 1 000 metrů změny výšky a na každém stupni odchylky od normální teploty vzduchu. Jak údaj výškoměru korigujeme ukážeme nejlépe na příkladu. Řekněme, že jsme vystoupili z nadmořské výšky 1 000 m do 2 000 m, tento údaj jsme přečetli na výškoměru, který byl na počátku výstupu nastaven na skutečnou výšku. Uvažujeme tedy změnu výšky o 1 000 m. Dole jsme naměřili teplotu 6,5 °C, to je o 2 °C nižší než normál, nahore minus 2 °C, tedy o 4 °C méně než normálně. (Pro přesnou práci je teploměr nutností!) Odchylku teploty průměrujeme, je tedy o 3 °C chladněji než ve standardní atmosféře. Oprava bude 3×4 (3 °C \times 4 m na každý stupeň) = 12 m, protože je chladněji musíme ji po výstupu odečíst — tedy 2 000 m (údaj výškoměru) minus 12 m (oprava) je 1 988 m skutečné výšky. Přesnost tohoto údaje závisí na toleranci přístroje; samozřejmě žádný kapesní výškoměr nemůže zjistit výšku přesně na metr — podstatné však je, že do-

Některé orientační pomůcky. Zleva doprava buzoly Brunton International (USA), Recta (Švýcarsko), Silva 27 Landmark a dokonalejší Silva 15 TD CL Ranger (Švédsko). Vpravo výškoměry Thommen (Švýcarsko) a Barigo (NSR). Více informací o řadě z nich můžete najít v Horách, v rubrice Útržky: v čísle 16 je to Silva 15 a 23, v čísle 18 Silva 27 a prizmatická Silva 54NL, v čísle 19 výškoměr Barigo B39 a konečně v čísle 20 buzola Brunton Com/Pro 90 International.

kážeme určit, zda jsme na správné vrstevnici nebo o jednu výše či níže.

Chceme-li docílit co nejpřesnějších výsledků, musíme dodržovat několik důležitých zásad:

- na každém bodě se známou výškou přístroj nastavíme na správnou nadmořku (u plesa, u chaty, v sedle, na vrcholu)
- výškové úseky mezi jednotlivými měřeními musí být co nejmenší
- časové rozdíly mezi měřeními musí být rovněž co nejmenší (možná změna tlaku z důvodu zvratu počasí)
- horizontální vzdálenosti bodů na kterých měříme co nejkratší
- udržovat přístroj v teplotě okolí

Použitá literatura

- Ing. Mojmír Šeliga: Do lesa s mapou a buzolou, Smena 1987
 Bohuslav Nigrin: Turista čte mapu, STN 1957
 Arnošt Kotlík: Orientace v přírodě, Orbis 1953
 František Smlsal: Mapa a kompas, STN 1963
 W. S. Kals: Land Navigation Handbook, Sierra Club Books, San Francisco 1983
 Björn Kjellström: Be expert with Map and Compass, Charles Scribner's Sons, New York 1976
 Fuchs Hans, Hasenkopf Arnold: Orientierung, Alpine Gefahren, Alpin-Lehrplan 10, Alpenverein/BLV Verlag, München Wien Zürich, 1983

Firemni příručky Brunton, Silva, Recta, VEB Freiburger Präzisionsmechanik, Thommen, Barigo a Luftt.

Lektoroval ing. Vladimír Weigner, jemuž vděčím a děkuji za cenné rady a kritické připomínky.

V. P.

Poznámky a doplňky (čísla souhlasí s indexovými čísly odvolávek v textu)

1) "Orogr" je zkratka z orograficky, česky horopisně. Když je v popisu břehu potoka (orogr) ... znamená to, že jdeme po jeho pravé straně při postupu ve směru jeho toku (tedy z kopce) a po jeho levé straně při postupu proti směru toku (do kopce). Stejným způsobem mohou být označovány doliny, kuloáry, žlaby a podobně. Pak se na takové objekty díváme, jako by šlo o potoky. Např. " ... pravý postranní žleb (orogr) ... " se při výstupu jeví vlevo!

2) Topografické mapy však velmi často pro danou oblast nebyvají k dispozici. Pak musíme vystačit s obyčejnou turistickou mapou typu "duhové omalovánky". Taková je např. situace prakticky ve všech zemích Východu. V alpských zemích i jinde na Západě topografické mapy vydávány jsou. U nás ještě připadají v úvahu staré mapy, tzv. "generálky" 1 : 200 000 nebo lépe "speciálky" 1 : 75 000, u nichž je však šrafové zpracování výkopišou a zastaralý mistopis. U dobré mapy jsou všechny potřebné informace uvedeny v tzv. rámových údajích: systém zobrazení, zeměpisná a kilometrová síť, výškový systém, interval vrstevnic, magnetická deklinace a její roční změna, poledníkové konvergence, způsob mapování z něhož si lze udělat obrázek o přesnosti atd. U běžných turistických map máme většinou pouze

značkový klíč, krok vrstevnic a datum zpracování, což je málo.

3) Uvedené platí téměř vždy u map topografických. Většina z nich je v tzv. Mercatorově zobrazení, kde zmíněná zásada platí beze zbytku. U jiných typů map (třeba "turistických" apod.) to může být jinak. Pozor, u některých map může být dokonce celá kresba záměrně pootočená, aby se např. dlouhý horský hřeben vešel na formát papíru! Sever je pak vyznačen pouze šípkou nebo "větrnou růžicí". Podobně tomu bývá u schematických náčrtků apod. - proto vždy před použitím mapu pečlivě prohlédnout!

4) Ještě přesnějšího výsledku dosáhneme zaměřením tří známých bodů. Nevznikne-li po vynesení azimutů jediný průsečík, nacházíme se s největší pravděpodobností uprostřed trojúhelníku určeného zjištěnými azimuty.

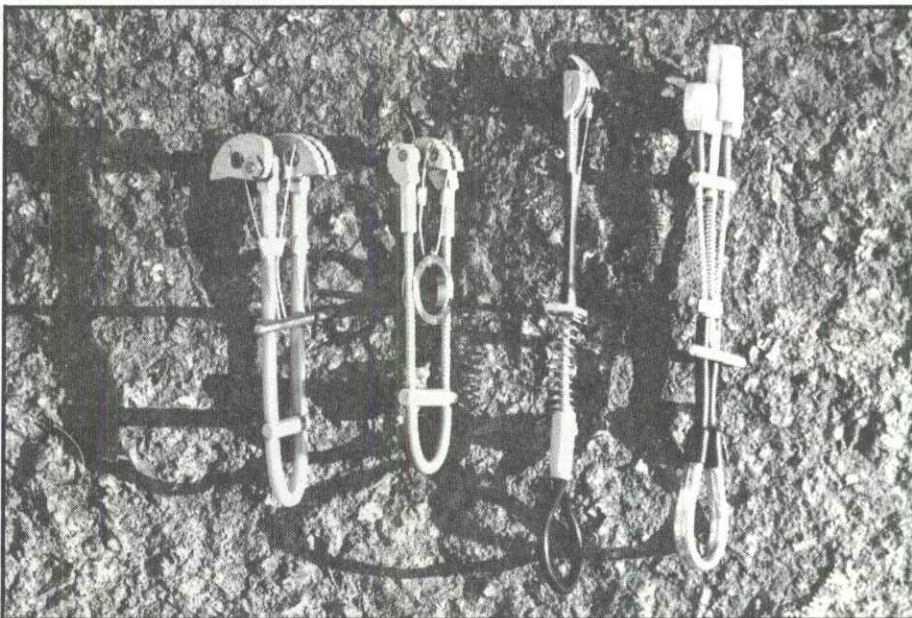
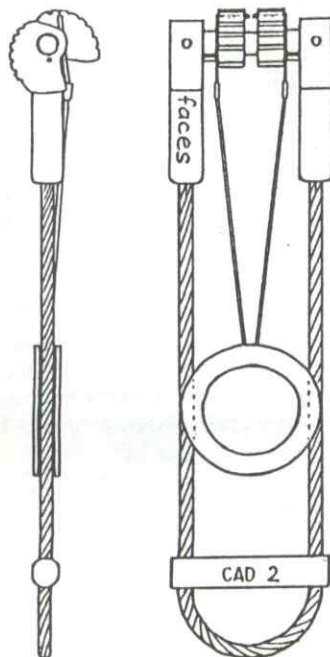
5) Vlivem otáčení Země se Polárka otáčí kolem ideálního severního nebeského pólu. Někdy se koincidenčí se severem přesně kryje, jindy je od něj na západ nebo na východ až do hodnoty uvedené odchytky. Podle jiných pramenů i lektora není maximální odchylka nikdy větší než 1°.

Vladimír Procházka ml.

VÁLKA CAMŮ POKRAČUJE

Dnes bych chtěl představit "aktivní camy" CAD mladé anglické firmy Faces. A hned zkraje překvapivě zjištění - všechny velikosti sady nemají stejné provedení.

Větší CADy mají konfiguraci výstředníků podobnou jako Friendy, tedy 2 a 2 palce proti sobě s tím, že prostřední dva jsou blíže sebe. Nosný stonek je tvořen tuhým ocelovým lankem, ohnutým do tvaru U a s rozpěrkou na spodní části. Výstředníky se ovládají příčnou tyčkou, která je na lankách volně výkyvná do strany. Hodí se to ve vodorovných spárách, spouští nepřekážčí a nedře přes hranu skály. Vzhledem k tuhosti lanka jde však spíše o "vertikální" SLCD. Zajímavější jsou menší CADy konstruktérů Jima Ballarda a Phila Dickense. Jde o dvoupalcové aparátky, tvořící samostatnou kategorii, v níž nemají zatím konkurenta. Dva výkyvné výstředníky jsou poměrně blízko sebe, oba zabírají na tutéž stranu. Opěry na protilehlé straně tvoří dva "pasivní" výstředníky na koncích osy. Jsou na spodní části opatřeny krčky, do nichž jsou zalisovány konce ocelového lanka průměru 4 mm, ohnutého do tvaru U. Vý-

Čtyř- a dvoupalcový CAD, Slug (Faces) a Slider (Salewa)

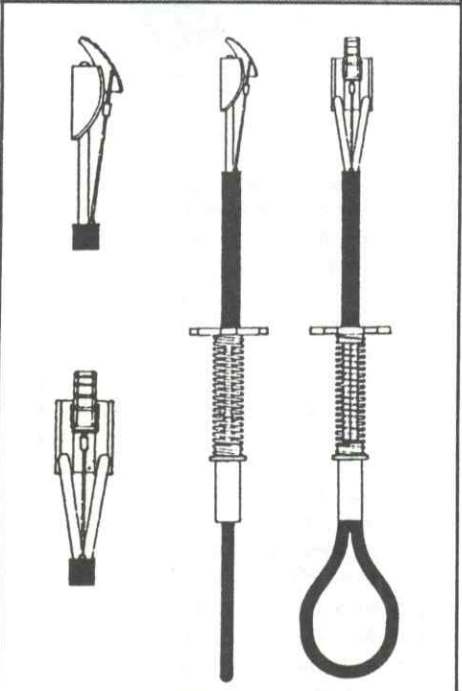
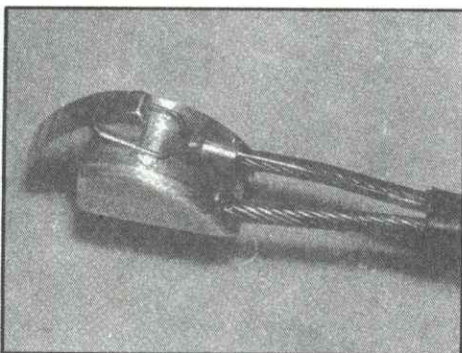
kyvné palce se ovládají kroužkem, volně běžícím mezi lanky, do něhož lze pohodlně strčit prst. Kroužek je možné vyvrátit do strany, aby při založení do vodorovné spáry nepřekážel při ohýbání lanka přes hranu, často se to však hodí i při vyjímání aparátka z těžko přístupného místa. Vzhledem k asymetrické konstrukci, kde krajní výstředníky tvoří jen pasivní opěru, je CAD neobyčejně stabilní.

Další výhodou je, že nemůže dojít k nežádoucímu přetočení některého z výkyvných palců příliš nahoru do neblokující polohy a tím k selhání (k tomu může dojít např. u Friendů, pokud se jedna dvojice palců dotýká stěny spáry níže nebo výše než dvojice protilehlá, jsou-li výstředníky navíc příliš rozevřeny). Nevýhodou systému "výkyvný palec proti pasivní opěře" je menší pracovní rozsah oproti aparátkům ala Friend. Výhodné vlastnosti však podle mého názoru převažují nad tímto mínusem. Rozsah sady (velikosti 0 až 4) je 11 až 31 mm, od této míry výše začíná oblast čtyřpalcových CADů. Zaručená mez nosnosti u všech je 1 100 daN. Zvláště menší CADy jsou opatřeny pomůckou rozšiřující škálu možností jistění. Dilenská zpracování je na vysoké úrovni.

PROTIKLÍNY

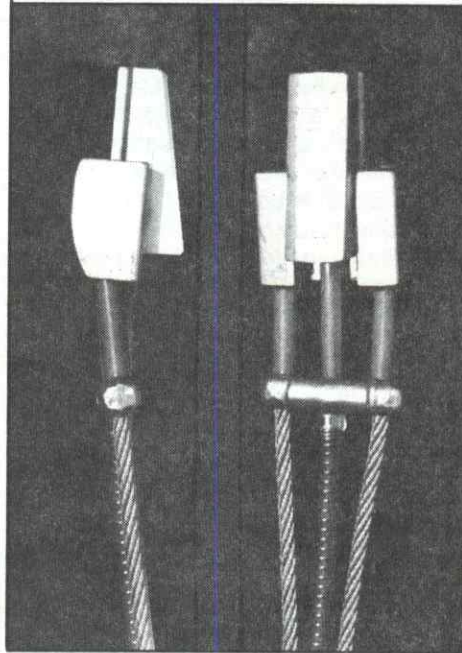
Rodinu mechanických vklíněnců na principu protisměrných klínů rozšířily nedávno pomůcky Slug fy Faces (Anglie) a Slider od Salewy (NSR).

Slug z původního nápadu Dereka Rydena vyvinuli Phil Dickens a Jim Ballard. Slug má duralovou hlavičku s plochou dosedací stěnou, v níž je vhloubení pro krystaly a jiné skalní nerovnosti. Protilehlá pūkulatá stěna je opatřena drážkou s osazením. V drážce je umístěn tvarovaný posuvný jezdec se zoubky, zastupující úlohu protiklínu. Jezdec je nahoru do záběru dotlačován pružinou a strunou spoušťového mechanismu, kterým je rovněž ovládán při zakládání a vybírání. Hlavička je na nosném ocelovém lanku navlečena a zajištěna proti posouvání epoxidem. Lanko je spojeno obvyklou lisovanou spojkou nad okem pro karabinu. Pět velikostí s odlišením barevnými bužírkami (č. 0 až 4) obsáhne šířky spár od 5,5 do 21 mm. Jezdce jsou z výrobních a jistě i cenových důvodů stejné. Pokud by však u každé další velikosti byl jezdec úměrně zvětšený, pracovní rozsah by byl větší. Nejmenší Slug má nosnost 350, druhý 650 a zbývají-

Salewa Slider je založen na podobném principu, ale hlavička má dosedací plochu nikoli rovnou, nýbrž konvexní. I zde je v ní vhloubení, které pojme drobné nerovnosti skály. V hluboké drážce se posouvá rovný masivní protiklínek, opatřený zuby. Tato opěrná část klínku má při pohledu zhora půlkulatý profil. Hlavička i klínek jsou ze speciálního, zvláště pevného duralu s teflonovým povlakem na kluzných plochách. Ocelové lanko je spojeno zalisováním do duralového nosného oka. Spoušťový mechanismus je tvořen lankem v bužírce, měkkí pružinou a příčnou tyčkou pro prsty. Ovládání je lehké. Tři velikosti Slideru mají rozsah 11 až 25 mm, nosnost všech je 1 500 daN. Vzhledem k širší hlavičce se Slider nehodí do mělkých spár, v hlubších naopak sedí o to lépe. Stabilita usazení je výborná díky v podstatě tříbodovému styku se skálou (přesněji dva body proti čáře). Velkou výhodou je dobrá ohebnost lanka včetně spoušťového mechanismu, což dovoluje bezproblémové použití pomůcky také ve vodorovných spárách (i nepřliš hlubokých). Dílenské provedení je precizní, tak jak je u Salewy tradicí. K zaručení dlouhodobé funkčnosti se i zde doporučuje čistit dráhu klínku a přimáznout např. MD sprejem, olej se nehodí.

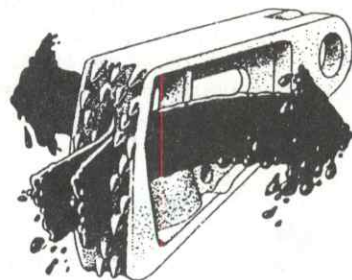
cí 1500 daN. Dílenské provedení je prvotřídní, stejně jako použité materiály. Faces Slugs jsou významným přínosem pro jištění v úzkých spárách. Díky prakticky tříbodovému styku se spárou typu "plocha proti bodu" jsou kromobyčejně stabilní, drží velmi dobře i v "nemožných" místech, ven se rozšiřující spáry nevyjímá. Stavba je kompaktní, hlavička úzká (u všech velikostí stejně) a tak lze Slug dobře uplatnit i v mělkých zaslepených spárách. Jsou praktičtější než např. Quickies, uvedené v minulých Horách. Obtížné vyndávání po zachycení pádu je "vrozenou vadou" snad všech protiklínů - Slug i Slider Salewa jsou na tom však o něco lépe než původní americké Slidery. Po použití je vhodné vyčistit drážku pod jezdcem a lehce přestříknout např. MD sprejem (nemazat olejem!).

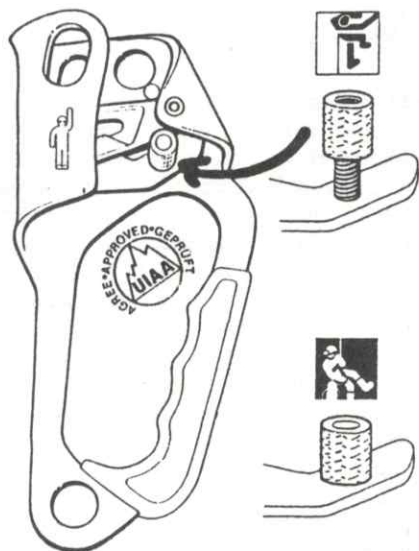
NOVĚ U PETZLA

Francouzská firma Petzl byla původně orientována převážně na jeskyňářinu. V posledních letech však velice úspěšně zaútočila na trh s horolezeckou výbavou. Jistě jí nahrál trend nýtování na nových cestách - kvalitní nýty byly k dispozici z jeskyňářského programu. Nejpodstatnější však bylo rozšíření nabídky o nové, specificky horolezecké pomůcky, i postupné vylepšování těch stávajících. Podívejme se v krátkosti alespoň na některé z nich.

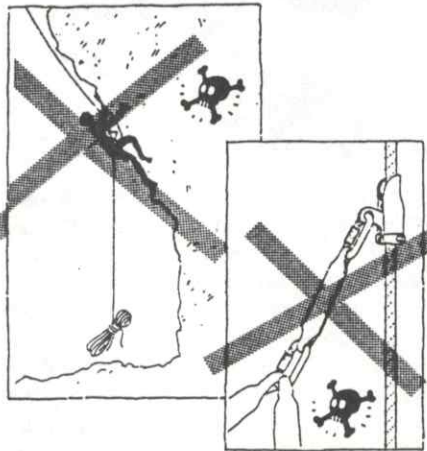
Oblíbená šplhadla Petzl Expedition (dříve Poignée, viz Hory 16) byla vylepšena několika (pouze zdánlivými) drobnostmi. Především je zde instalován nový palec (stejný je nyní i u typů bez rukojeti Basic a Croll). Na přítlačné ploše mezi zoubky má štěrbinu, kterou propadají nečistoty, např. sníh nebo bláto. Pa-

lec se proto tolik nezanáší, má samočisticí schopnost, a šplhadlo nemá tendenci prokluzovat na oledovatělých nebo zablácených laněch. Významné zvýšení bezpečnosti! Je to odpověď na hozenou rukavici konkurenční firmě Kong, která "čistý" palec (s vlastním odlišným provedením) uvedla již dříve. Nad palcem přibyl masivní kolík, který nyní tvoří jeho horní doraz. Výsledkem je menší stlačování lana při enormním zatěžování. Šplhadlo je proto schopno, narozdíl od dřívějšíka, zachytit pád s faktorem 1 na dynamickém horolezeckém laně dle normy UIAA. Dalším, byť drobnějším vylepšením pak je nový ovládací kolík na bezpečnostní pojistce - lze jej povysroubováním prodloužit pro lepší manipulaci v rukavicích a podobně. Každý kus šplhadla je nyní individuálně zkoušen.

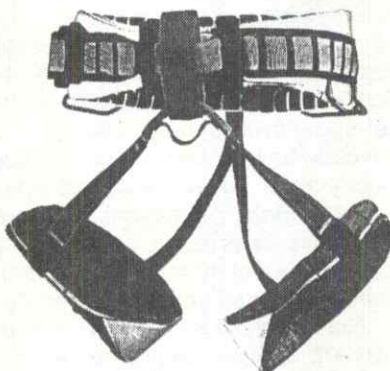

Shunt, známé (viz Hory 16) šplhadlo pro dvojité lano a zároveň zajišťovací pomůcka pro slaňování, byl také modifikován a je schopen zachytit pád s faktorem 1, za určitých podmínek dokonce i s faktorem 2 (na dvojitěm dynamickém laně průměru 11 mm). I tato pomůcka je v továrně jednotlivě zkoušena. U nás je Shunt často používán k sebejištění

s horním lanem při sólolezení, nebo při výškových pracích. Zde však číhá nebezpečí a proto jedno **životně důležité upozornění - vede-li lano k závěsu přes převis a lezec je pod ním, Shunt jeho pád nezachytí a nešťastník může sletět až na zem (už se to stalo)!** Firma je **seriózní** a Shunt k sebejištění s horním lanem nedoporučuje, existují jiné pomůcky. (O této problematice podrobněji snad příště.)

Jump je jeden z početné rodiny velmi dobrých úvazů. Celá řada je koncipována tak, aby bez skuliny pokryla kompletní škálu potřeb horo- a lezeckých disciplín dneška. Jump patří k nejoblíbenějším typům, je lehký (vel. M asi 450 g) a komfortní, určen zejména k volnému skalnímu lezení. Nohavice s pevným rozměrem jsou z popruhu šíře 7 cm, "opasek" s přezkou je široký 9 cm. Obojí je polstrováno a na vnitřní straně popruhů je natkána pokožka příjemná bavlna. Ocení ji zvláště polonazí skalní akrobati. Jazyk širokého popruhu opasku se pod nosnou přezkou uchycuje lopuchem. Úvaz je opatřen třemi dostatečně rozměrnými nosiči matroše z polotuhého plastu. Na své si přijde i oko, vše je vydařeno v působivých kombinacích zářivých barev.

Huit je název nové slaňovací osmy z kvalitního duralu a s pravoúhlým tvarem velkého otvoru. Malý otvor je oválný a slouží rovněž k jištění na způsob Stichtovy destičky. Huit má nahoře držák obložený plastem. Slouží k uchopení horké osmy po slanění bez popálení prstů (až pojedete ve Verdonu šest délek k nástupu cesty za třicetistupňového vedra, přestanete se tomuhle vynálezu smát).

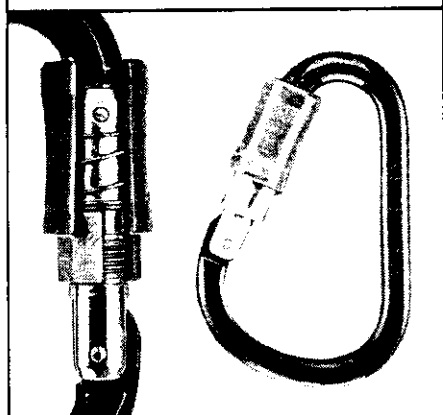
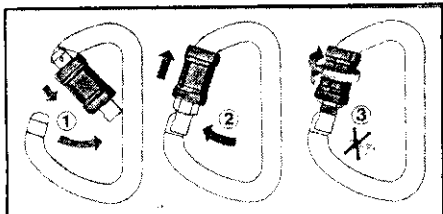

Petzl Zoom Halogéne je špičková čelovka, nejspíše nejlepší, jakou lze dnes dostat. Jednoduchá, robustní a přitom lehká konstrukce z houževnatého plastu zaručuje dlouhodobě bezporuchovou funkci. Zapínání a vypínání, jakož i zaostřování světelného kužele se provádí otáčením obruby světlometu, v poloze vypnuto je tuhý záskok a nechtěné svícení uvnitř batohu je nepravděpodobné, nelze je však zcela vyloučit. Je možné použít jak ploché, tak tužkové baterie. U modifikovaného typu Arctic jsou umístěny v pytlíku na krku, v zimě nechlazenou a vydrží tak svítit déle. S halogenovou žárovkou čelovka dosvítí do 100 m, s alternativní obyčejnou žárovkou je dosah do 30 m, baterie však vydrží třikrát déle.

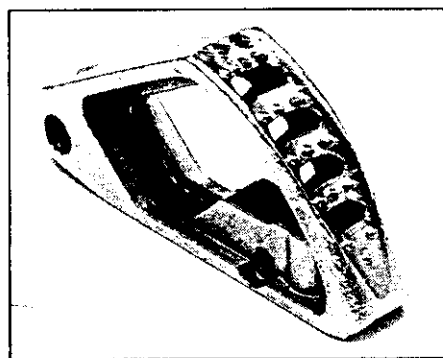
PETZL®

Firma Petzl se příkladně stará také o to, aby se její pomůcky správně používaly. Katalog není jen nabídkou zboží, ale zároveň příručkou "jak na to". Místo dlouhého povídání jsou zde přehledné a mezinárodně srozumitelné kresby. Kromě správných způsobů jsou záměrně znázorněny i příklady špatného použití. Ty jsou výrazně přeškrtnuty a u těch životu nebezpečných je symbol smrti. Instrukční obrázky se opakují rovněž na návodech k použití, přiložených ke každému výrobku.

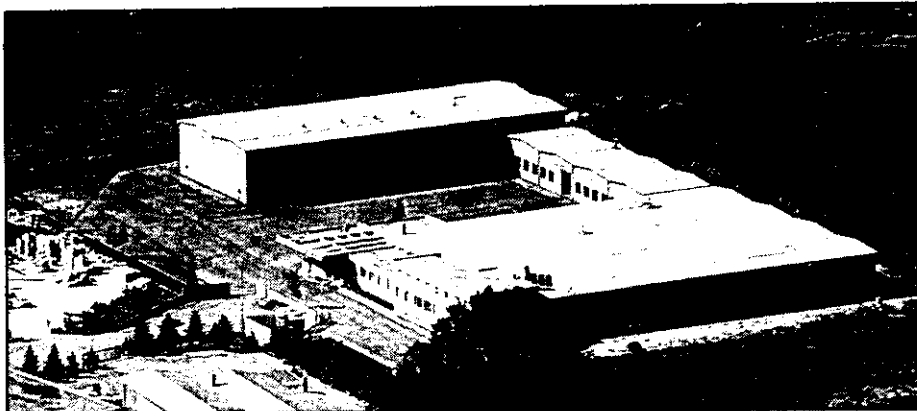
Vladimír Procházka ml.

Screwmatic

Clean Cam

ZASTAVENÍ U FIRMY . . .

Asi jen málokdo u nás nezná jméno Kong. Tato italská továrna se špičkovou technologií je vedoucím výrobcem karabin a dalších kovových pomůcek pro horolezectví, jeskyňářství, jachtařský sport, ale i k průmyslovým účelům a dalšímu využití.

Kong zahájil výrobu roku 1981, ve skutečnosti však historie a průmyslová tradice firmy sahá daleko do minulého století. Již roku 1850, v krásném kraji nedaleko Lecca u jezera Como, provozoval Giuseppe Bonaiti mechanickou dílnu. Byla tak vrcholné technické úrovní své doby. Tam se zrodily první karabiny, které spolu s dalšími výrobky (známá je především kvalitní bronzová galanterie) proslavily jméno Bonaiti na celém světě. Pamatuje se i vy staré, dobré, masivní „bonaitky“?

V roce 1977, v souvislosti s velkou reorganizací u firmy Bonaiti s. p. a. vznikla nová společnost Kong s. p. a. Do vlnu dostala kapitál 2,5 miliardy lir. Byla postavena nová moderní továrna s 6 000 m² plochy pod střechou. Pro zachování kontinuity tradičně vysoké kvality, známé z výrobku Bonaiti, a zároveň k dosažení co nejvyšší produktivity nutné pro konkurenceschopnost, byly instalovány nejmodernější stroje, využívá se nejpokrokovějších metod výzkumu a vývoje.

Dokonalé stroje kromě vysokých výkonů samozřejmě přinášejí i tolik potřebnou přesnost, úzké tolerance dílů a opakovatelnost výsledků ve velkých sériích. To vše, spolu s použitím jen těch nejhodnějších materiálů, je základem kvality finálních výrobků. Nedílnou součástí výrobního procesu jsou početné a důsledné mezioperační kontroly ve všech fázích výroby. A nakonec přichází přísná závěrečná kontrola. Horolezce, spoléhající na karabiny Kong jistě potěší vědomí, že každý hotový kus se před expedicí zkouší na trhačce kontrolním zatížením. Kong je jeden z mála výrobců, který to tak dělá (dříve se vědělo, že je jediný). Teprve pak může karabina dostat vizitku v podobě vyraženého K v oválu, zaručující uvedenou nosnost. Oproti namátkové kontrole je zde možnost selhání karabi-

ny v praxi z titulu zmetkovitosti prakticky vyloučena. Není bez zajímavosti, že Kong nemá problémy s udělováním značky UIAA, ani s jejím udržením. Všeobecně se ví, že Kong je v karabinách světová jednička. Dnes vyrábí nejen pro Salewu a Camp, ale také pro firmy Cassin, Grivel, Mammut a další. Proto na reklamní samolepce vedle obrázku King Konga, houpajícího se na karabinách, vidíte slogan „Kong – King of the carabiners“.

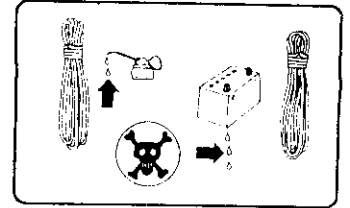
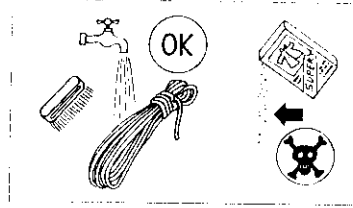
U Konga dobře vědí, že jen z tradice, byť silné, se žít nedá. A tak ani nepřekvapuje, že firma dlouhodobě zaujímá jedno z předních míst v inovačním vývoji. Dveře novým nápadům jsou otevřeny dokořán. Kong v tomto směru spolupracuje jak s předními sportovci, tak se svými velkými odběrateli. Vyzkoušené novinky jsou rychle realizovány. Připomeňme si například revoluční šplhadla Maniglia per risalita (viz Hory 16 a 17), šplhadlo s „roštovým“ samočisticím palcem Clean Cam, karabiny Transversale s vyoseným zámkem (viz Hory 18), zámek Betclimb pro Camp, superlehké karabiny (třeba Helium), nový zámek Keylock System (viz minulé Hory), osmu s očkem proti ztrátě, dynamickou brzdu Kisa pro jištění na klettersteigu, Joly pro ledovcové túry, nejbezpečnější pojistku na karabinách Screwmatic . . . A to mluvíme pouze o pomůckách pro horolezce. O některých z nich přineseme podrobnější informace příště.

Kong nevyvíjí pouze pomůcky, ale, ve spolupráci s odborníky z jednotlivých odvětví, také nové způsoby jejich použití. Zde bych chtěl jmenovat např. Kong 8 Belay System, popsany pěkně Vladimírem Krejčím na stránkách Hotejla (2/88). V podstatě vyčerpávající přehled použití, včetně upozornění na nebezpečné způsoby, je v návodu s řadou názorných kreseb u každého výrobku.

Tak toto nabízí podnik se sedmdesáti zaměstnanci, vyvážející svoje výrobky do více než třiceti zemí pěti kontinentu. Na vývoz jde přes sedmdesát pět procent produkce, Kong je známý na celém světě.

Vladimír Procházka ml.

Chris Gore
MODERNÍ LANA
PRO MODERNÍ LEZCE
 Ilustrace z katalogu Cousin

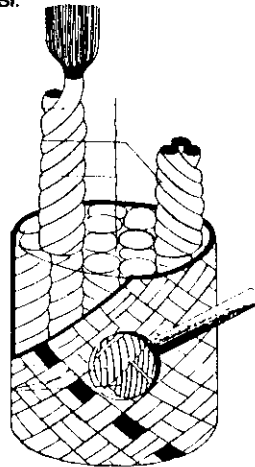

Pro mnohé lezce jsou při koupi lana rozhodující dva údaje výrobce: množství pádů podle testu UIAA a cena. Naskytá se otázka, zda testy vyhovují současným požadavkům, nebo zda by měly být přepracovány.

Známe dva hlavní typy lan co do konstrukce: pletená, dnes již neuzívaná, a lana s jádrem a opletem. Materiál užitý pro jádro a opletem je znám jako "Nylon 6". Má lepší schopnost pohltit pádovou energii, než jeho příbuzný "Nylon 6.6", ale má nižší bod tání, což znamená nevýhodu při zahřátí v důsledku brzdění. Kvalita nylonu závisí na kontinuitě všech vláček prádena po celé délce lana. Nežli se vlákna zkroutí do práden ze kterých se vyrábí jádro i opletem, podstoupí tepelné zpracování, které zajistí zvýšení schopnosti absorbovat energii při pádu. Jádro je vyrobeno z určitého počtu práden v závislosti na požadované pevnosti a průměru lana. Některá předena jsou kroucena ve směru otáčení hodinových ručiček (typ S), jiná proti směru otáčení (typ Z), čímž je omezeno pružné protažení lana při zatížení. Prádena jádra jsou tvořena přibližně ze stejného množství typů S a Z. Tento způsob vnitřní stavby převzala většina výrobců, ale jsou stále i firmy používající málo pokroková pletená jádra.

Na opletu závisí první dojem, jaký lano poskytuje. Opletem současně přispívá k pevnosti lana v poměru své hmotnosti ke hmotnosti jádra (přibližně 25 až 30 %). Napětí, kterým opletem obepíná lano je svrchované důležitý činitel pro vlastnosti, které se projeví při zacházení s ním. Těsný opletem způsobuje tuhost lana, ale pomáhá zamezit pronikání jemného písku a nečistot, zatímco volný opletem přispívá ke zvýšení ohebnosti (ve které mnohdy spatřujeme kvalitu). Takové

lano je však náchylné ke klouzání opletu po jádru a vytváření boulí a nerovností při pohybu na skále. Stejně jako jádro, i opletem je vyroben z práden typu S i Z. Odolnost proti vnikání vody ("Everdry") je zajišťována dvojím způsobem. Buď je zvlášť impregnován opletem a jádro ještě v podobě vláček silikonovým roztokem, nebo je do již hotového lana impregnační materiál vpraven za přispění kapilárních sil ve struktuře. Druhý způsob se jeví jako lepší.

Zkoušky UIAA a parametry lan.

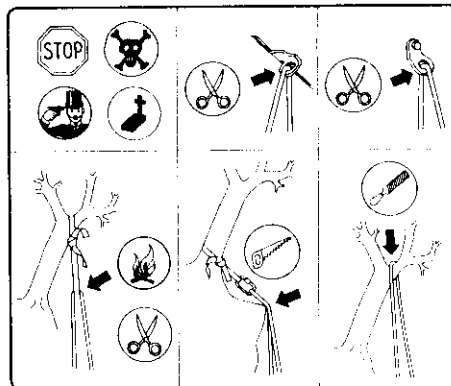
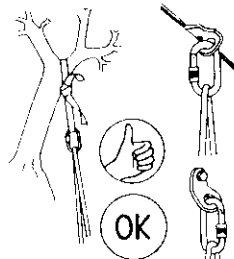
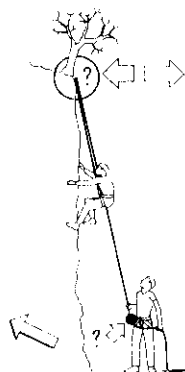
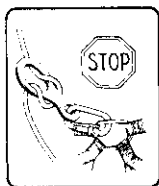
Mezinárodní horolezecká federace UIAA zavedla zkoušky pro lana, karabiny, přilby, úvazky, cepiny, pomocné šňůry, ploché popruhy a šité ploché smyčky, a prováděcí předpisy k nim. Výrobci lan, pokud jejich výrobek vyhoví zkouškám, mají právo používat visáčku UIAA, čímž zaručují uživatelům určitou míru bezpečnosti. Právo užívat známku UIAA se musí po dvou letech obnovit novými testy. Podívejme se na zkoušky lan a okolnosti, které z toho plynou pro uživatele.

Pádová zkouška

Je to stěžejní test, který má napodobit situaci při pádu prvo-

lezce. Projeví se schopnost lana pohlcovat pádovou energii. Elektronickou aparaturou se měří síla, kterou lano při pádu přenáší. Nejvyšší přípustná síla v laně je pro jednoduché lano (10 mm a více) 12 kN, pro dvojitě (8,5 až 9 mm, lépe se nazývá poloviční - "halbseil", protože vydrží jen poloviční zátěž a musí se tedy pro lezení použít nadvojito) 8 kN. Hodnota 12 kN vznikla na fyziologickém základě. Člověk na laně vydrží při pádu až patnáctinásobek své váhy a to je právě přibližně 12 kN. Zařízení ke zkoušce se skládá z pevného ukotvení, napodobeniny karabiny kterou lano prochází, ze závaží a pochopitelně z měřicí a registrační aparatury. Závaží je pro jednoduché lano 80 kg, pro dvojitě 55 kg (zkouší se na jednoducho). Zkušební kus je dlouhý 2,8 m, mezi ukotvením a "karabinou" je 30 cm. Zbývá 2,5 m lana, takže pád je dlouhý 5 m s faktorem 1,78, protože energie pádu je pohlcena celou délkou lana 2,8 m. Pádový faktor je činitel vyjadřující kvalitu pádu: celková délka pádu je dělena délkou lana, která je v činnosti při jeho zachycení, přičemž se nepočítá s prokluzem v jištění. Pro test UIAA tedy vychází $5/2,8 = 1,78$.

Pro zkoušky se původně užívalo závaží 80 kg. Jak byla zlepšována technologie výroby lan, zůstávala hmotnost závaží stejná a zvyšoval se počet pádů, které mělo lano vydržet. Britská horolezecká federace (BMC) byla ale toho názoru, že spíše než počet pádů je třeba zvyšovat hmotnost závaží a test uzavřít tak, že lano praskne při prvním pádu. I když tato zkouška má jen malý význam při napodobení situace ve stěně, názorně ukáže které lano je pevnější, když prošlo ostatními zkouškami UIAA. Závaží 55 kg je používáno od doby, kdy byla do zkoušek zahrnuta i 9 mm

lana a případ je srovnatelný s testem jednoduchého lana závažím 80 kg.

Jedním z nedostatků této zkoušky je, že se lano určené pro užívání jako dvojitě testuje najednou s menším závažím. Při běžném užívání dvojitého lana spadne lezec obvykle jen do jednoho lana, nebo je alespoň jedno lano zatíženo více. Proto by mohlo být rozumné z tohoto hlediska zkoušet lano určené pro používání ve dvojici větším závažím (80 kg), čímž by se získaly výsledky lépe odpovídající praktickému užívání na skále.

Předpokládalo se, že pádový faktor 2 popisuje nejtěžší teoreticky možné pády. (Již prostý selský rozum, však říká, že situace je složitější. Každý si dovede spočítat, že jsem-li 10 cm nad kruhem a spadnu, je výška pádu 20 cm, délka lana pohlcujícího pád 20 cm, prokluz žádný - tedy pád s faktorem 2 jak řemen, ale neznám případ, kdy by takový pád nevydrželo ani to nejhorší české lano.) Firma Arova Lenzburg, výrobce materiálu se značkou Mammút provedla řadu zkoušek, které potvrzují úvahu prostého sedláka. Delší pády mají na lano větší účinek. Byly zjištěny velmi zajímavé výsledky. Ve starém lomu napodobili test UIAA, ale délku pádu zvětšili na 30 m. Výsledky byly hrozné: ani jedno z 10,5 a 11 mm lan nevydrželo.

Podle běžných zkušebních podmínek UIAA musí lano přežít nejméně 5 pádů. O zkoušce je vyhotoven podrobný záznam s naměřenými veličinami a všemi potřebnými podrobnostmi. Většina výrobců prodlužuje zkoušku až k přetržení lana (tento postup je doporučený, nikoli však předepsaný) a uvádí potom počet pádů v katalogu. Hodnota síly přenášené při pádu lanem se zaznamenává jen při prvním pádu.

Zkouška statického prodloužení.

Vyrobít velmi pružné lano je poměrně snadné (tím by klesla síla při pádu), takže by měl prvolezec "pohodlný" pád. Dalším efektem by však bylo nadměrné prodloužení lana, lezec by padal po delší dráze, zvýšilo by se nebezpečí úderu o útvary ve stěně a podobně. Kromě toho je velká pružnost nevýhodná při statickém zatěžování, jako jumarování, lezení na tahy, nebo podržení lezce přes kruh. Na druhé straně, má-li lano příliš malé protažení, je na lezce přenášena větší část síly při pádu. Proto je nutné odhadnout správnou míru pružnosti lana a UIAA dala podnět k zavedení zkoušky statického protažení. Zkouška se provádí s dvěma různými délkami lana, přesahujícími 1,2 m. Lano se zatíží závažím 80 kg po dobu 10 minut. Potom je 10 minut nezatíženo. Následuje zátěž 85 kg a na laně se označí 100 cm úsek. Závaží se zvětší o dalších 80 kg a změní se prodloužení označeného úseku a vyjádří v procentech. Jednoduché lano má mít 8, dvojitě 10 procent. Tato zkouška umožňuje pouze získat poznatky o chování lana, na kterém visí lezec. Dynamická zkouška, tj. prodloužení při zatížení lana pádem, by byla významnější a mnoho výrobců se snaží získat představu o prodloužení lana těsně před prasknutím.

Uzlová zkouška a zkouška svlékání opletu.

Tyto zkoušky testují vlastnosti, které se projevují při běžném zacházení s lanem. Uzlová zkouška ukazuje jak bude uzel na laně držet. Na kus vhodné délky se uváže jednoduché očko a lano se zatíží. Uzel se vlivem zátěže zatáhne. Do oka se potom vtlačuje kuželový trn. Zkouška je vyhověno, pokud lze trn do uzlu zastrčit jen do průměru, který je menší nebo roven průměru

lana (je-li vnitřní světlost uzlu větší, než průměr lana, nebudou uzly dobře držet). Svlékání opletu se zkouší na 2,2 m dlouhém kusu lana za pomoci zvláštních pomůcek. Oplet se nesmí posunout o více než 40 mm. Zkouška ukazuje vlastnosti lana při slaňování a jumarování.

Průměr a hmotnost jednotkové délky.

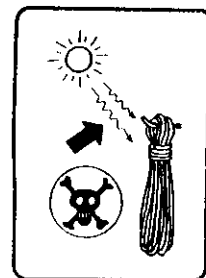
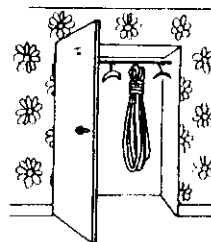
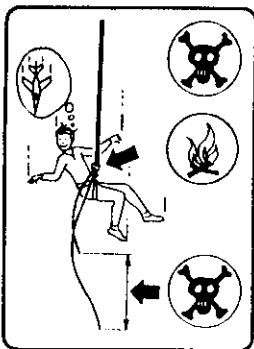
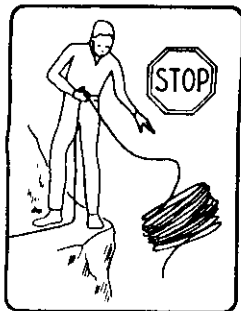
Výrobci často tvrdí, že jejich lana jsou lehčí a pevnější, než lana konkurenční, což nebývá vždy přesné pokud nejsou uvedeny technické údaje.

Označení lana

Jiné povinné pravidlo, které sice nespadá pod zkušební normy UIAA, ale je vyžadováno, je nutnost označit určené lano pro používání jako jednoduché, nebo dvojitě. Na koncích lana musí být nálepka s 1 v kroužku (jednoduché lano), nebo s 1/2 v kroužku (poloviční lano). Lezec může začít lézt, pokud je navázán na tolika lanech, aby byl součet označení alespoň 1. Mnozí výrobci užívají vedle testů UIAA své vlastní zkoušky pro vyzkoušení a zlepšení předchozích norem. Zkouška odírání opletu nebo nasákavosti vodou je pro spotřebitele velmi užitečná, ale tyto údaje zveřejňuje jen málo výrobců. Dá se předpokládat, že více udávaných technických parametrů lana znamená větší důvěryhodnost. Všechny zkoušky zahrnuté pod normu UIAA jsou prováděny v přesně vymezených podmínkách a visačka UIAA značí, že lano je bezpečné, pokud je koupeno nové. Lana bez známky UIAA by se vůbec neměla brát v úvahu.

Techniky používání lan - jednoduché, dvojitě a dvojče

V užívání lana jsou známy tři způsoby, které mají různá uplatnění a někdy se překrývají. Jednoduché

lano je populární v Evropě a USA, kde je většina cest vedena přímo vzhůru s malými odchylkami od přímé linie (zvláště na skalkách). Technika dvojitého lana je výhodná tam, kde je velké množství klikatých cest se složitým vedením. Užití jednoduchého lana by vedlo ke dřeni a vážnutí. Lana se do postupových jistění zakládají střídavě nebo za sebou tak, aby probíhala pokud možno volně. Dvojitě lano má oproti jednoduchému výhodu, která stojí za úvahu: při slaňování nebo ústupu ze stěny máme k dispozici plnou délku, u jednoduchého jen poloviční. Nevýhodou techniky dvojitého lana je naopak větší váha, cena a složitější manipulace při jistění.

Dvojiče ("Twin", "Zwillingseil") vzbudilo v poslední době velký zájem, protože má některé výhody obou předchozích systémů. Dvojiče je způsob, při kterém se užívají lana s průměrem pod 9 mm, jako by šlo o jedno lano. Oba prameny dvojičete procházejí všemi jisticími body. Pro lano i karabiny je lepší, má-li každý pramen svou karabinu (to se však v praxi moc nevidí). Po zapnutí několika postupových jistění a snížení pádového faktoru je možné přejít na techniku dvojitého lana a zapínat body střídavě. Přitom je důležité aby tam, kde jsou obě lana ve stejném jistění byly použity dvě karabiny. Střídavé zapínání jisticích bodů nutně způsobuje nestejně zatížení lan a jejich vzájemné posouvání při pádu. Třením ve společné karabině by se mohla lana přepálit. Jsou-li lana používána správně, lépe se s nimi zachází a pohltí více energie při pádu. Nezávislý test na Stuttgartské univerzitě za přítomnosti bezpečnostní komise DAV ukázal že všechna testovaná lana vyhověla s velkou rezervou zkoušce UIAA, přičemž poloměr zaoblení "karabiny" se pohyboval od 1 do 5 mm.

V současnosti stanovuje UIAA pouze povinnost označení jednoduchého a dvojitého lana. Lana o průměru pod 9 mm jsou vedena společně s devítimilimetrovými (dvojitými). Někteří výrobci uvádějí, která lana jsou vhodná jako dvojičata a pokoušejí se zákazníky informovat o rozdílu mezi dvojitým lanem a dvojičetem. Bylo by užitečné, kdyby UIAA přijala jako třetí normované označení lana dvojiče (twin).

Lano pro Vaši potřebu

Jednoho dne dospějete k rozhodnutí, která technika je pro váš styl nejlepší. Musíte si vybrat mezi různými průměry lan od 12 mm do 10 mm u jednoduchých, od 9,4 mm do 9 mm u dvojitých, od 8,8 mm do 8 mm u dvojičat. Průměr 10,5 mm je oblíbený, protože je ještě dost bytelný pro lezení na jednoduchém laně, ale dost lehký, aby mohl být v případě potřeby včleněn do soustavy dvojitého lana. Dvojičata se vybírají obtížněji, protože se průměr mění v určitých mezích od výrobce k výrobci. Když přivede obecné pravidlo "tlusté lano = pevné lano" spotřebitele do mírných rozpuků, je obvyklým důvodem pro koupi dvojičete jeho lehkost. Délka je především významných úvah. Ačkoliv příručky stále uvádějí 45 m, přednost má mít 50 m. S vyhlídkou na postupný přechod od lezení na malých skalkách k oblastem horolezeckým (není tomu dnes naopak?) a k dlouhým cestám, může být přídavek pěti metrů k nezaplacení, i když to znamená 350 g navíc. Například má prvolezec spadnuvší na konci délky k dispozici více lana pro prokluz, na delším kusu lana se lépe fixuje po pádu, je lepší manévrovací prostor pro slánění. Proto je délka 50 m výhodnější.

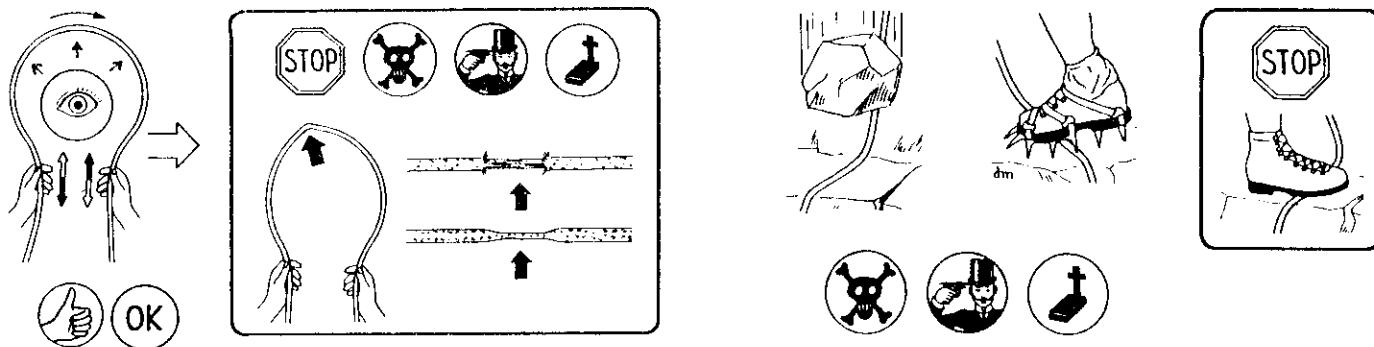
"Drahá" úvaha je, zda koupit lano odolné vlhkosti. Takové lano bývá nenahraditelné pro sněhové a le-

dové lezení, protože obyčejné lano se nacucá a ztěžkne, huře prochází jisticími a slaňovacími pomůckami a má větší tření v karabinách. Když nacucané lano zmrzne, ztrácí neznedbatelnou část své pevnosti. Cena je významný činitel, který může odradit. Může být vyšší až o 30 procent. Ačkoliv je cena pro mnohé lezce podstatný faktor, dobře vyrobená lana znamenají dobře vložené peníze. Podíváte-li se na ostatní sporty vyžadující technické vybavení vysoké úrovně, můžete si říci, jak jednoduché to mají horolezci, když si mají vybrat.

Péče o lano

Od okamžiku, kdy rozmotáte nové lano, začíná proces během kterého se mohou jeho vlastnosti jen zhoršovat. Nezávislé zkoušky (viz pozn. 2) ukázaly, že nové lano uložené pokud možno v chladu a temnu, si udrží dobré vlastnosti až 8 let (ačkoli s tímto údajem bychom měli zacházet opatrně). Důležité je, že proces zhoršování začne s okamžikem prvního použití lana, byť i bez jakéhokoliv pádu.

Na nylon působí nepříznivě mnoho chemikálií. Největším nepřítelem lan jsou kyseliny, sluneční světlo a UV záření. Fixní smyčky vystavené ve stěně slunečnímu světlu mohou být ve velmi nebezpečném stavu přes malé nebo žádné vzhledové poškození (sběratelé slaňovacích smyček pozor!). Totéž platí pro lana vystavená ve výkladních skříních na slunečním světle, nebo osvětlovaná bodovými reflektory (u nás jsou dobrá lana výhradně pod pultem, takže tento problém odpadá). Na lana je třeba dát pozor i při cestování. Nedávejte je pod zadní sklo auta, kde opět teplo a sluneční světlo působí zhoršení jejich vlastností. Máte lano pokud možno v batohu nebo podobném zavazadle. V prostorech pod sedadly

mohou být zbytky kyseliny z baterie (stačí i výpary). Vlhké lano by se mělo sušit přirozeným způsobem ve stínu za mírného větru. Zablácené lano se může umýt v teplé vodě (30 až 40 stupňů) s přísadou šetrného mydla.

Prodloužení životnosti lana

Lana mají všeobecně těžký úděl. Jsou vystavena pádům, pošlapávání a jinak hrubě zneužívána. Stačí být trochu opatrný, abychom prodloužili jejich životnost. Největší hrozba pro lano je samozřejmě padající horolezec, který by mohl také životnost lana ukončit. Proto by se měl použít každý proveditelný způsob zmenšení pádové síly. Jak bylo již řečeno, při pádovém testu UIAA je lano ukotveno staticky. Padá-li horolezec, poměry se mění. Místo pevného ukotvení se jistí dynamicky, místo závazí padá poněkud měkčí horolezec s úvazkem, což zmenší pádovou sílu v laně asi o 20 procent (to ukázala zkouška, kdy se Paul Leddon podrobil místo závaží zkoušce s pádovým faktorem 1,78 na zkušebním zařízení firmy Troll). Horolezec tedy pro lano při pádu představuje "polštář". Uzel, vytvořený na stanovišti jisticího může pohltit další část pádové energie a v některých případech zmenšit sílu v laně až o 30 % (při faktoru větším, než 15, jak uvádí firma Troll). Místo dračí smyčky by se měl užívat spíše osmičkový uzel, který se při zatížení tolik nezatáhne. Dračí smyčka se po opakovaných pádech téměř nedá rozvázat. Každý uzel by se měl ještě zajistit rybářským uzlem.

Po pohlcení pádové energie se lano trvale deformuje. Jednak dojde ke změnám ve struktuře hmoty, jednak se prodlouží jednotlivá vlákna. Je to vidět na zvyšování síly v laně po každém pádovém testu. Pády jsou úspěšně zachycovány a

pádová síla se stále zvětšuje. Nakonec se lano přetrhne v důsledku neschopnosti pohltit pádovou energii. Po pádu s faktorem vyšším, než 0,5 je třeba uzel rozvázat a znovu zavázat. Tím se obnoví jeho schopnost pohltit energii. Uzel má být zatažen pouze rukama. Jednou za čas je vhodné nechat lano volně natažené na zemi alespoň 10 minut, aby si odpočinulo.

Slaňování vysokou rychlostí způsobuje velké tření, v ohybech se vlákénka jakoby slepí a vznikají na nich boule, v laně jsou tvrdé vnitřní úseky, schopnost pohltit energii je snížena. Proto slaňujte pomalu a opatrně. Také jumarování má škodlivý účinek a urychluje únavové procesy.

Jiný způsob zmenšení síly v laně při pádu je dynamické jistění. Sílu je možno snížit až o 30 procent. Ze všech uvedených možností je vhodné uskutečnit zvláště tuto, neboť je pro lano zdaleka nejlepší. Prvolezec a jisticí (předpokládáme, že lano prochází postupovým jistěním, ve kterém je tření) mají určitou volnost pohybu. To má za následek, že je jisticí (při pádu) povytažen nahoru, což opět zmenší sílu v laně. Je samozřejmě třeba dát pozor na ohrožení jisticího v důsledku povytažení (strom, hrana nad ním apod.).

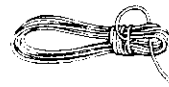
Očekávanou životnost lana může snížit mnoho činitelů. Chemikálie, poškozování opletu od padajících kamenů a ostrých hran a další. Při rozumném přístupu k otázce minimální bezpečnosti by mělo být lano vyřazeno po více než jednom pádu s faktorem větším než jedna.

Nadměrné zneužívání lana v současnosti

V souvislosti s rozvojem sportovního lezení charakterizovaného zpravidla dobrým jistěním, jsou lana vystavena neobvyklému namáhání během krátkého časového

úseku, zejména při lezení moderními skalkařskými způsoby - jojostyl, nácviky RP přelezů. Tyto způsoby jsou charakterizovány množstvím pádů s nízkým pádovým faktorem, na jednom konci lana, čímž vzniká značné opotřebení a odírání (často se projevuje chlupatěním lana). Až do nedávna byl tento druh poškození neznámý. Andy Perkins (Troll Products) a autor článku Chris Gore provedli objektivní zkoušky za účelem vysvětlení okolností kolem působení velkého množství nepřliš těžkých pádů (faktor pod 1) a jejich vlivu na snížení pevnosti lana. Pro test byla vybrána lana používaná známým způsobem na moderních cestách, tedy na lanech nikoli nových. Používání lana určitou osobou nelze nikdy přesně zopakovat a výsledky zkoušky jako takové platí jen pro toto konkrétní lano. Určité obecné výsledky však lze přece jen dovodit pro podobné podmínky i pro jiná lana. Zkoušené lano (sedmipádové) bylo nepřetržitě užíváno čtyři měsíce a jeho majitel již o něm pochyboval. Vydrželo jen 4 pády podle UIAA. Jiné lano dva roky staré s mnoha malými pády a žádným velkým vydrželo pouze 1 pád UIAA.

Životnost lana je různá, závislá pouze na podmínkách, můžeme vyslovit jen málo závazných doporučení. I lano užívané příležitostně by se mělo vyřadit po čtyřech letech. Při víkendovém využití je rozumná životnost dva roky. Horolezci činní nepřetržitě by měli počítat s životností lan od třech měsíců do jednoho roku, ačkoli jsem si jist že málokdo uloží své lano k odpočinku po roce natož pak po třech měsících!

překlad z Mountain Ivan Okrouhlý.

Z knih

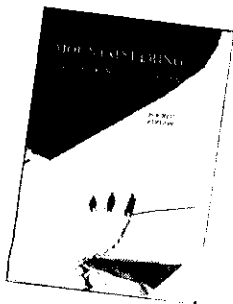
Vladimír Procházka ml.

● **MOUNTAINEERING – The Freedom Of The Hills.** Tak se jmenuje klasická americká učebnice horolezectví, která se v nakladatelství The Mountaineers (Seattle) od roku 1960 dočkala již čtyř vydání. To poslední, které redigoval Ed Peters, dokonce vyšlo v základním a pěti dalších dotiscích, a navíc simultánně v Kanadě, Austrálii i na Novém Zélandu . . . Zájem čtenářů je obrovský a trvá dodnes.

Není divu, příručka je to skutečně mimořádná a důkladná. Jde o kolektivní dílo mnoha autorů, které bylo postupně stále zdokonalováno a pulírováno (i na základě připomínek samotných čtenářů – horolezců). Pečlivá aktualizace jednotlivých vydání se zasloužila o to, že „dílo generací“ ani po bezmála třiceti letech nepůsobí nikterak archaicky, ale vcelku svěže. Určitou konzervativnost lze pozorovat snad pouze v prezentování některých klasických (a v podstatě přežitých) jisticích způsobů. Naším metodikům by asi také nevonělo navazování na samotný sedák, ale to vyplývá z amerického pojetí.

V knize lze na 550 stranách najít skutečně vše, nemá slabiny ani bílá místa. Kromě obvyklých ryze horolezeckých kapitol je zde probrána jak orientace, meteorologie či geologie, tak výživa a vaření v horách, i zásady první pomoci. Srozumitelný a logicky členěný text s řadou užitečných tabulek je doplněn velkým počtem živých a velice názorných perokreseb od Roberta Crama a Ramony Hammerlyové. Často jsou řazeny ve dvojicích „dobře – špatně“ pro zdůraznění rozdílu a dosažení okamžitého metodického účinku. Nepočtené, ale pěkné, ilustrační fotografie působí jako vítané koření a zpřijemňují putování po stránkách silného svazku. Na jeho konci je vynikající rejstřík (jistě mu prospěla i „krystalizace“ v průběhu dlouhé doby), usnadňující po čase návraty k hledanému tématu.

Ryze účelová, jednoduchá a čistá typografie i grafická úprava je podpořena vysokou kvalitou tisku, přestože je proveden na běžném papíře. Kniha působí vyváženým a uceleným dojmem. Všichni, kdo se na její tvorbě podíleli mohou být na své dílo právem hrdi.

● **BERG '89** je další ročenkou Alpenvereinu německého, rakouského a jihotyrolského. Je to již 113. svazek v řadě (Zeitschrift 113)! Po jednoleté přestávce ročenku opět redigovali osvědčení Marianne a Elmar Landesovi.

Rozsáhlá úvodní regionální část je tentokrát věnována oblíbené dolomitské oblasti Brenta – všemu, co k ní patří, historii počínaje a současnou „vysokou turistickou“ na fixně zajištěných cestách via ferrata konče. Volnou přílohou je tradičně prvotřídní a užitečná mapa Alpenvereinskarte Nr. 51 Brentagruppe 1:25 000. Naše „skalakaře“ by mohlo zaujmout několik stránek o vývoji lezení v Brentě přilehlém Arcu a na Lago di Garda.

V kapitole Bergsteigen allgemein najdemecelou řadu zajímavých příspěvků o současném lezení a vývojových trendech, lezecké soutěže nevyjímaje. Jsou zde rovněž prezentovány stále populárnější a s horolezectvím související sportovní disciplíny – paragliding a horská cyklistika na speciálních kolech. Vše je doprovázeno parádními barevnými i černobílými fotografiemi, které jsou ostatně silnou stránkou celé knihy.

Část s názvem Ausland Expeditionen přináší líčení o německých výpravách do And (Cordillera Quimsa Cruz), na Pumori v nepálském Himálaji a do Jižní Koreje. Na závěr je zařazena kronika významných expedic Alpinismus International 1987.

Předposlední část je věnována alpské přírodě a její ochraně v souvislosti se zachováním tradičního zemědělství v horách a rovněž strategií budoucnosti celého prostoru Alp.

Závěr publikace je tradičně vyhrazen tematicce bezpečnosti v horolezectví, tentokrát pojednává o spolehlivosti (nebo spíše nespolehlivosti) starých skob a nýtů ve stěně

Pět chválu na redakci, grafickou úpravu a kvalitu tisku by bylo nošením dříví do lesa. Vše je stejně jako v minulých letech na nejvyšší úrovni. Bohatě ilustrovanou ročenku Berg '89 s rozsahem 272 stran vydalo a vytisklo mnichovské nakladatelství Rudolf Rother.

● **VERTICAL** je titul nové spelealpinistické příručky od protinožců. Její autor, Alan Warild, patří k předním australským jeskyňářům mladé generace. V knize zúročil svoje bohaté zkušenosti. Je psána s důrazem na praktickou stránku věci bez zbytečného a dlouhého teoretizování. Tak se podařilo, že na 150 stranách je zhuťněno snad vše co potřebujete vědět, než se pověsíte na fixní lano.

Samozřejmě, převážná část probírané problematiky je ryze jeskyňářská. Ale obzvláště ve statcích o zavěšování a kotvení lana, jumarování a slaňování najdou mnoho užitečného a použitelného i horolezci – jak ti „normální“, tak zejména „průmysloví“ výškoví specialisté. To je také důvod, proč se o Verticalu na tomto místě zmiňuji.

Názvy kapitol napoví o šířce záběru příručky: Osobní výbava, Lanová výbava, Uzly, Základní a pokročilé lanové techniky, Sestup, Výstup, Organizace, Nehody, Vyměřování a mapování. Autor jednoznačně preferuje „single rope technique“ SRT, tedy jednolanovou techniku v nejmmodernějším lehkém stylu při současném akcentování potřeby dosažení maximální možné bezpečnosti a (tam, kde to jde) také komfortu při pohybu po vertikále. Nemalá pozornost je věnována životnosti pomůcek a jejich správné údržbě.

Stručný, zbytečně neupovídaný a systematicky členěný text s různými porovnávacími tabulkami je doplněn řadou pěkných fotografií, díky kvalitě papíru i tisku na nich důležité detaily nezanikají. Dále je zde velké množství kreseb. Ty sice krásou nevyčníkají, ale jsou výstižné a přehledné, plně vyhovují svému poslání.

Závěrem bych se také rád zmínil, že kniha je jedním z produktu po světě se rychle šířící vlny DTP (tedy DeskTop Publishing, publikování na stole) – autor vše zhotovil sám „na kuchyňském stole“ za pomoci počítače. Napsal text, doplnil obrázky a fotografie, provedl grafickou úpravu. Nikdo jiný již do jeho práce nezasahoval, plně vyjadřuje pouze jeho pohled na věc. Hotové dílo donesl do tiskárny a nechal Vertical rychle vytisknout. Stalo se tak v Sydney na konci roku 1988.

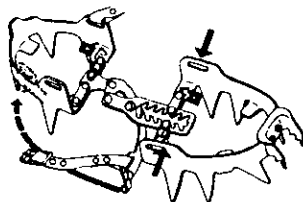

útržky

VLADIMÍR PROCHÁZKA ML.

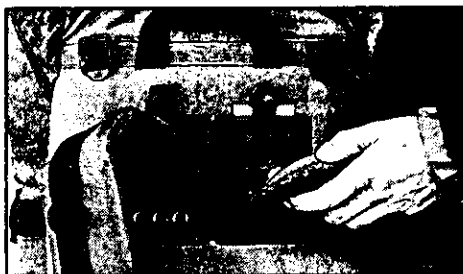
● Trango jsou výstředníkově vklíněnce od firmy Stubai. Mají zajímavou sendvičovou konstrukci, mezi duralovými postranicemi je po obvodě navulkanizována tvrdá guma. Profil je přibližně eliptický. Guma přečnává nad okraj kovových postranic a tak lze Trango ve spáře jistě usadit zacuknutím, náchylnost k vytažení bočním tahem probíhajícího lana je snížena. V případě zachycení pádu guma propruží a nosnou funkci přebírají duralové boky vklíněnce. Šest velikostí v sadě obsáhne šířky spár asi od 35 do 143 mm. Podle zkušenosti jsou menší velikosti lepší než větší (asi do č. 3 - 4). Větší mají podlouhlejší profil a méně jistě usazení, přestože se u nich na druhou stranu výrazněji uplatňuje páčivý efekt při zatížení, což je žádoucí. Výhodou vklíněnců Trango je obzvláště vysoká nosnost vsíté webbingové smyčky (1750 daN u všech velikostí), nevýhodou je vyšší hmotnost, daná gumo-kovovou konstrukcí. Vzhledem k dvoučárovému styku se skálou se Tranga hodí spíše do pravidelných spár, menší velikosti se však překvapivě dobře uplatňují v mělkých kapsičkách a hnízdech.

● Stubai UPC jsou velice kvalitní stoupačí železa zcela nové koncepce, vhodné stejně dobře pro postup Eckensteinovou technikou, tak i pro lezení nejstrmějších ledů po předních hrotech. Mačky samotné jsou zároveň rychloupínacím vázáním, tvoří s ním jediný funkční celek. Svisle postavený rám želez po zatažení páky pevně obepne rám boty, páka se zaklesne a zajistí řemínkem. Mačky vynikají boční stabilitou,

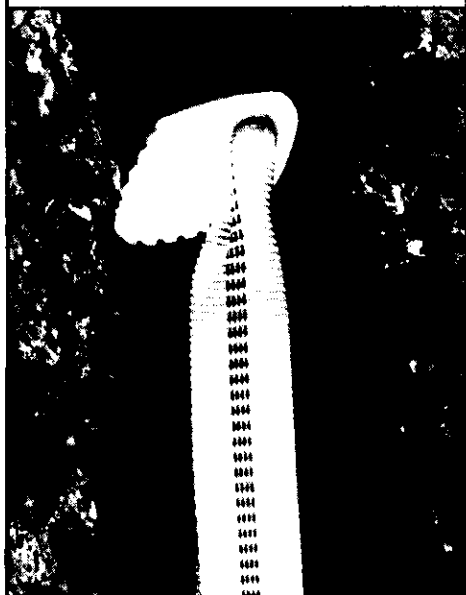

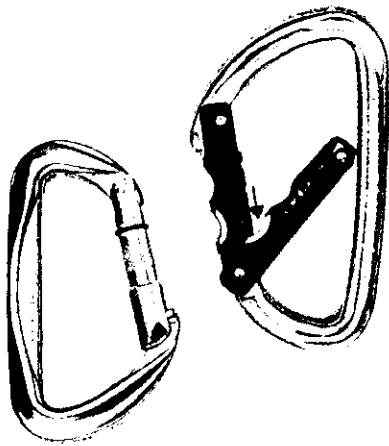
jejich posouvání na podrážce do strany je prakticky nemožné. Efekt je takový, jako by hroty vycházely přímo z boty. Díky pružnosti materiálu se mačky přizpůsobí nejrozličnějším tvarům bot. Základní nastavení velikosti (rozsah 38 - 45) se provádí bez jakéhokoli nástroje jednoduchým přesunutím čepů do odpovídajících výřezů "stromečku". O zbytek se již postará pákový mechanismus. Obvodové hroty jsou vyhnuty směrem ven, což přispívá stabilitě při chůzi a zároveň snižuje nabalování sněhu. Přední hroty jsou vyměnitelné a mačkám by jistě slušelo, kdyby byly k dispozici ještě jiné typy pro různé podmínky (zatím jsou přední hroty jediného provedení s vertikálně postavenou plochou). Hmotnost maček UPC je 980 g, což je na úrovni želez Tirol s vázáním.

● Salewa-Carry-Systems (zkráceně CS) je nový systém stavitelného uchycení ramenních popruhů batohů. Konec popruhu je opatřen tzv. VariDiskem, krátkým masivním čepem s obvodovou drážkou. VariDisk zapadne do vybraného z 12 otvorů v polotuhé plastové destičce (na zádech batohu jsou přišity 2, pro každé rameno 1). Čep

se na místě upevní jednoduchým posunutím duralové destičky s výřezy ve tvaru klíčové dírky, hrana plechu zapadne do drážky na čepu. Zmíněný plech je posuvně uložen v kapsičce mezi plastovou destičkou a zády batohu, po uchycení čepu popruhu je na místě zajištěn masivním patentem. Jednoduché, že? Sloupce i vodorovné řady otvorů jsou souřadnicově označeny písmeny a čísly pro rychlé znovunastavení do obvyklé pozice (třeba B2), pokud byl batoh přizpůsoben jiné postavě. CS je prozatím k dispozici na dvou pěkně tvarovaných batozích od Salewy - Canyon S48 a S54 (čísla značí objem v litrech). Provedení je vcelku obdobné jako na jiných moderních batozích. Na první pohled však zaujme záda z integrované pěny se semišovým povrchem a ventilačními kanály mezi jednotlivými polštáři, vše pro zvýšení komfortu. Jako významný prvek bezpečnosti je nutno hodnotit přezku bederního pásu. Lze ji v mžiku rozepnout (mnohem rychleji než běžné fastexy) jediným "hrábnutím" ruky v situaci, kdy se potřebujeme rychle zbavit váhy batohu. Výše uvedené spolu s dalšími praktickými finesami a v kombinaci s kvalitním materiálem činí z batohů Canyon nové "tovární koně" Salewy.

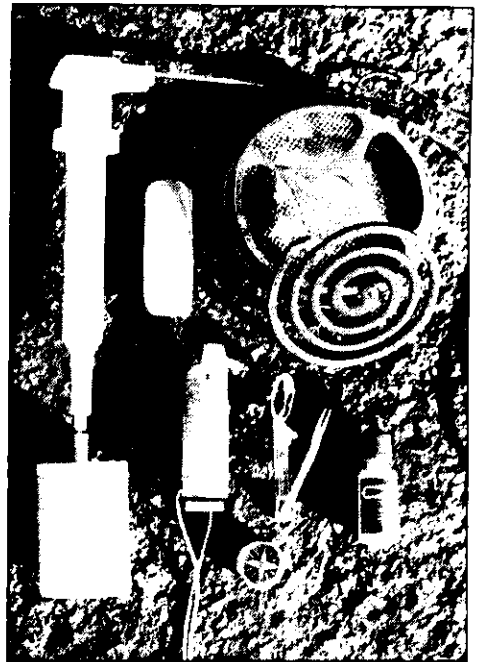
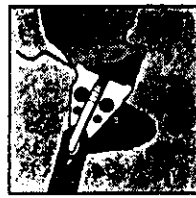
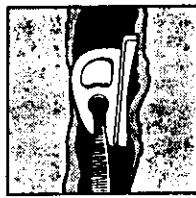
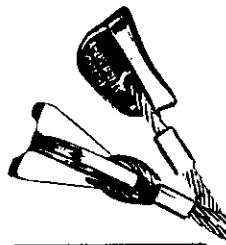
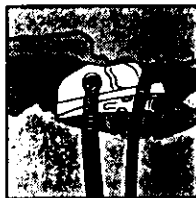

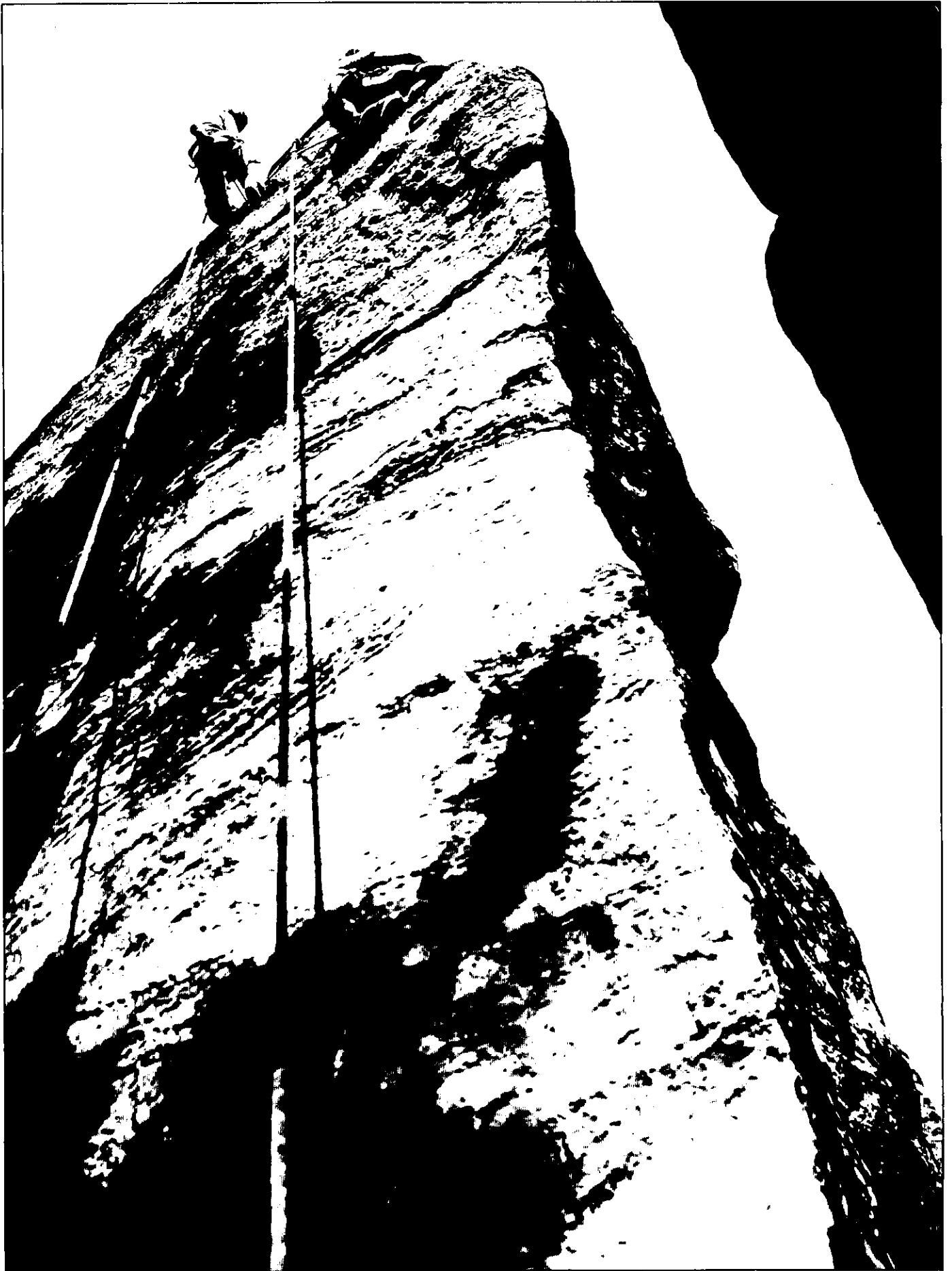
● Clic - mechanismus od Salewy je vestavěn v některých typech jejich karabin. Umožňuje v případě potřeby zafixovat zámek karabiny v otevřené poloze. Hodí se to zejména na těžkých cestách. Karabiny Clic s expres smyčkami si můžeme nachystat otevřené, zapnutí do kruhu nebo zavěšení lana je pak lehčí a rychlejší, šetří se "magi". Zafixování se docílí zvýšeným tlakem prstů na konec zámků karabiny v blízkosti čepu. K opětovnému uzavření stačí do zámků lehce cvrknout. Pak již zámek funguje jako u běžné karabiny. Mechanismus Clic je bezpečný, nedovoluje totiž nechtěné fixování otevřeného zámků. To by bylo špatné - otevřená karabina má, jak známo, mnohem nižší nosnost než zavřená a není schopna odolat zatížení při zachycení tvrdého pádu. Salewa nabízí dvě karabiny s tímto systémem - Helium Clic (2250 daN, 32 g) a Hit Clic (2500 daN, 52 g). Obě pocházejí ze světoznámé dílny Kong.

● Realizací jednoduché, ale vtipné myšlenky je Salewa Expander. Do běžné šité smyčky ve tvaru oka z dutého popruhu je vložena guma, která zkracuje délku pro pohodlné nošení. K navlečení na hroty či rozměrné "karfioly" je však přítomná smyčka potřebně dlouhá. Navíc v řadě situací svoji pružností drží na místě bez potřeby okazování, protažení a podobně. Dobrý námet pro kutily! Guma je vložena asi do jedné poloviny obvodu smyčky a přišita po natažení. Daná půlka smyčky pak zkrabatí do harmoniky. Oko je poté uzavřeno nosným šitým spojem na jiném místě. Salewa dodává tři velikosti s nataženým obvodem 60, 120 a 240 cm.

● Sphaero-T, systém Licq, nové vklíněnce od Salewy. Jde o renesanci principu profilu T na tomto poli. Konstrukce byla dokoumána, projevily se na ní zkušenosti s prohnutými klínky á la Rocks. Jsou zde zkombinovány jejich přednosti s výhodami profilu T. Výsledkem je vklíněnce s neobvykle širokými možnostmi založení, několik z mnoha je znázorněno na připojených obrázcích. K obvyklým způsobům založení "prázdným" profilem T bez přebytečného (a překážejícího) materiálu i systémem zavěšení smyčky - usazení "za křídélka", napříč na způsob výstředníku a podobně. Do šikmé možnosti patří i jinak obtížně zajištělná místa, jako například koutové, ven se rozšiřující spáry. Díky vystrčeným hranám si tělísko najde cestu mezi různými nerovnostmi spáry a velmi dobře drží na svém místě, boční tahy lana pak příliš nevadí. Obzvláště lehké Sphaero-T z kvalitního duralu jsou k dispozici na ocelovém lanku (velikosti 0 až 3), na šité ploché smyčce (2 až 7) nebo holé k provázání vlastní smyčkou (4 až 7). Sada má rozpětí asi 15 až 70 mm. Nové vklíněnce si pro své dobré vlastnosti jistě rychle najdou cestu mezi horolezce, zdá se, že by se mohly stát novým standardem.

● Z novinek mezi tábornickou výbavou kanadské firmy Coghlan's zaujmou především pomůcky pro světoběžníky. Chtěl bych upozornit alespoň na nejdůležitější. Water Filter 8800 určený k čištění vody spolehlivě zachytí bakterie Giardia a jiné nebezpečné améby větší než 2 mikrometry. K čištění nejsou využívány chemikálie, voda nedostává příchutí. Komplet včetně pumpy a sací hadice neváží více než 170 g, náhradní filtry lze samozřejmě koupit zvlášť. Je to lehká a levná náhrada známých filtrů Katadyn, Coghlan's pořídíte za zlomek jejich ceny. Proti komárům slouží Mosquito Coils. Zelený výlisek ve tvaru spirály po zapálení velice pomalu doutná a komáry nejen odhání, ale také hubí. Účinný dým je pro teplokrevné zvířectvo (člověk apod.) neškodný. K bezpečnému použití ve stanu se spirála vloží do lehoučkého držáku s hustou sítkou, která nepropustí žádný oharek. Dále bych rád připomenul šikovné lékárníčky, soupravu proti hadímu uštknutí Snake Bite Kit či tajemné vonící prostředek Sting-Eze proti hmyzím štípancům. Užitečná je i malá pinzeta s integrovanou lupou k vytahování klíšťat a jiné havěti. A zvláště horolezcům je určena praktická pomůcka "5 in 1 Survival Aid". Je to poněkud rozměrnější oranžová plastová pištala na šňůře, jejíž vnitřek slouží jako nepromokavé pouzdro na sirky. Na vrchní straně víčka s těsněním je vestavěn kapalinový svítilnicí kompas, uvnitř signalizační zrcátko. Nechybí ani křesadlo.

Devil's Tower, Wyoming / Foto Standa Vaněk

Žabí kôň, Vysoké Tatry / Foto Vladimír Procházka ml. ▶